OPTATI MILEVITANI QVONDAM EPISCOPI, LIBRI SEX, DE SCHISMATE DONATISTARVM, CONTRA Parmenianum Donatiſtam, Aduerſus quem & S. Auguſtinus poſtea Tres ædidit Libros.

Ex Bibliotheca Cuſana prope Treuerim.

PSALMO CXVIII.

Letabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa.

S. HIERONYMVS DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

OPTATVS AFER, EPISCOPVS MILEVITANVS, EX PARTE CATHOLICA, SCRIPSIT VAlentiniano & Valente Principibus, Aduerſus Donatianæ partis calumniam, Libros Sex: In quibus aſſerit crimen Donatianorum in nos falſo torqueri.

Cum gratia & Priuilegio Cæſaris & Regis Romanorum, Ad Septennium.

Apud S. Victorem prope Moguntiam, ex officina Franciſci Behem Typographi.

M. D. XLIX.

AVGVSTINVS CONTRA PARMENIANI *Epiſtolam Libro I. Capite III.*

Neq; enim & in Africa fieret hoc tam immane pręciſionis malũ, niſi magis factio falſa fingentium, quam ratio uera conuincenſium, præualeret. Legant qui uolunt, quæ narrat, & quibus documentis, q̃ multa perſuadeat Venerabilis memoriæ, Mileuitanus Epiſcopus Catholicæ cõmunionis OPTATVS, ſiue de Lucilla pecunioſiſsima, tunc et factioſiſsima fœmina: Quam pro Eccleſiæ diſciplina S. Cæcilianus ad huc Diaconus læſerat: Vel de cæteris factionis eius conſortibus: ſiue furibus Eccleſiaſtici argenti: ſiue ad Epiſcopatum ſe non perueniſſe dolentibus, et ſibi pręlatum Cæcilianum inſidijs quibus poterant inſectantibus: ſiue de Numidis Epiſcopis, quos iſta factio conuocauerat, ad perniciem Cæciliani, ut illo depoſito, alter eis ordinaretur &c.

M. GERHARDI LORICHII HADAMARII *Carmina, in laudem et commendationem* OPTATI *Epiſcopi.*

En uenit Optatus *optato tempore noſtro,*
Hæreſes aduerſus dogmata ſacra ferens.
Queis Afer quondam conuicit Epiſcopus hoſtes.
Aeterni uerbi, flaminis atq; ſacri.
Et queis aſſeruit matricem Eccleſian, & queis
Depulit é regno ſchiſmata quæq; Dei
Eccleſiæ Optatus *fuit ut tunc, nunc & eidem*
Eccleſiæ Optatus *commodus eſſe poteſt.*
Hoſtes nanq; eadem ſæuos Eccleſia, eoſdem
Antiqui genimen Cenchris habere ſolet.
Optati nomen uoluit Deus omen habere:
Omen habent patrum nomina ſæpe ſuum.
Optamus bona quæ ſunt: eſt optabilis author
Optatus, quod ſic arguit eius opus
Nimirum liber eſt, qui Cornu copiæ habendus,
Hæreſeon contra Schiſmaton atq; malum.
In lucem prodit quod nunc liber optimus ille,
Cochlæi fecit ſedula cura boni,
In tempus certum ſtudijs & ſæpe bonorum
Quæ bona ſunt, ſuperum condere cura ſolet.
Cochlæum hinc atq; Optatum iuxta pie lector
(Si non ingratus turpiter eſſe uelis)
Laudibus in cœlum præclare extollere perge
Diuum Pontificem, Presbyterumq; pium.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, D. ARNOLDO, INCLYTI MONASTERII IN TONGERLO ABBATI, *Ordinis Præmonſtratenſis Digniſſimo, Ioannes Cochlæus, Canonicus Vratislauienſis S. P. D.*

Mirabitur credo, Reuerenda Dominatio tua, Ampliſſime Pater, Vnde ueniat mihi hæc audacia et improuiſa occaſio ſcribendi ad R. D. T. Cum ſit longiſſima terrarum intercapedo, & locorum diſtantia, inter Brabantiam, in qua R. D. T. habitat: et Vratislauiam, ubi ego Canonicatum habeo in Eccleſia Cathedrali, licet indignus. Quid igitur cauſæ poteſt eſſe, ut ſic ignotus ad ignotũ de facie ſcribere auſim? Deſine precor mirari R. Pater, & accipe primum gratioſe ac benigne, ab homine ignoto charũ ac optabile munus: Quod tali ac tanto uiro dignum, & ſuper aurum & Topazium gratum ac precioſum uideri queat, ut uere et ex animo dicere poſſis, uir ſapiens et eruditiſsimus in lege Domini, cum ſapientiſſimo Salomone. Præpoſui ſapientiam Regnis & ſedibus, & diuitias nihil eſſe dixi in comparatione illius. Nec comparaui illi lapidem precioſum: quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius. Quod, inquies, munus? quam dicis ſapientiam? Munus inquam quouis terreno theſauro precioſius, Veterem uidelicet autorem, & Eccleſiæ Catholicæ Doctorem, diu a Doctis & pijs deſideratum, atq́ re & nomine Optatũ. OPTATVM inquam, Epiſcopũ quondam Milcuitanum, Cuius honorificam graues et probati Eccleſiæ Doctores, & ſancti Patres (ut taceam de Tritemio) Auguſtinus & Hieronymus, mentionem fecerunt, & in ſcriptis ſuis poſt ſe nobis reliquerunt. Quem ut antiquiorẽ, ac ſtylo et ſermone puriorem: ita etiam in ſacris literis eruditiorẽ, præferre nõ uereor alteri ex Africa Epiſcopo antiquo pio alioqui et forti fidei Catholicæ aſſertori, ac minime ignobili aut contẽnendo autori FVLGENTIO Epiſcopo Ruſpenſi. Cuius ego libros ad Traſimundũ Vandalorum Regem, et ad Monymũ, ante XXX. annos olim Nurenbergæ, ex Italia in patriam reuerſus, ex uetuſto quodam codice, eoſq́; propter inſuetos & longobardicos Characteres lectu difficili, excripſi: ac excudendos opulentis ac longe lateq́; celebri fama notis, ciuibus Kobergeris tradidi. At dixerit R. D. tua, ſi tam præclarus autor ac nobile munus ſit Optatus iſte, cur non offeratur ac dedi-

Sapient. 7

Fulgentius poſterior Optato.

ctur à me, Potentiſsimo ac Inuictiſsimo Principi, Imperatori CA-
ROLO V. ſemper Auguſto & Regi Catholico, aut Sereniſsimo
Principi Hiſpaniarum PHILIPPO, filio eius unico: Cum hi duo
ſoli, inter omnes Reges & Principes Chriſtiani orbis, Domini ſint
Africæ, in qua claruit & uixit olim Optatus iſte Epiſcopus? Fateor
equidẽ, hos Nobiliſsimos ac Potẽtiſsimos Principes, iure ac merito poſſe
claro & pio hoc ſui Dominij Epiſcopo honorari: Id quoq; in cœlo pergra
tum (ut arbitror) foret fœlici ipſius autoris animæ, ſi ſub florentiſsimo
ac fœliciſsimo horum Principũ Regimine, ſalubre hoc opus eius terſum
& emaculatum ab omni næuo, & ſine quolibet defectu integrum, ſero
poſtliminio ex tenebrarum captiuitate in lucem reſtituatur, ac ueteri do-
netur libertate. Cum autẽ mihi unicum fuerit exemplar, diuina diſpoſi-
tione, per diligentiam Religioſi Patris, pij & eruditi uiri, D. Chriſto-
phori, Prioris uigilantiſsimi fratrũ Carthuſiæ Treuerenſis, ex hoſpitali
S. Nicolai prope Cuſam, ad me tranſmiſſum, idq; ex antiquo codice quo-
piã mẽdoſe ab indocto Librario (quales fuerũt olim ſerui literati Mona
ſteriorũ) ſcriptũ, et ab alio deinceps multo adhuc mendoſius reſcriptum:
non potui equidem ex unico illo exemplari omnes mendas et deprauationes
corrigere, atq; tam nobili & antiquo autori ueram & germanam lectio-
nem, per meras coniecturas & diuinationes, abſq; alterius exemplaris
ope, reſtituere: Præſertim cum eſſem alijs multis curis & laboribus occu-
patiſsime ac neceſſario intentus. Quoniam uero ſingulari præconio fa-
ma celebrat opulentiſsimam in omni diſciplinarum genere, ac præcipua-
rum linguarum uarietatibus inſtructiſsimam Monaſterij tui Bibliothe-
cam, Tuamq; Paternitatem in Iuris Canonici ac ſacrarum literarum
ſtudio, atq; etiam in peritia linguarum, ab ineunte ætate præcellenter im
butam deprædicat: multos præterea habere fratres in Monaſterio illo in-
ſigni & famigerato, non uulgariter ſacrarũ literarũ linguarumq; peritia
præditos & exercitatos: Decreui Optatum noſtrum optatiſsimum tuo
potiſsimũ nuncupare ac dedicare nomini. Ea ſane ſpe ac ſupplici prece,
ut me hac in re gratioſe adiuuare digneris, propter utilitatem publicam:
ſiue correctius ac magis emendatum exemplar alterum in tua uſpiam la-
teat copioſiſsima Bibliotheca, cuius collatione hæc feſtinata æditio no-
ſtra omni ex parte compleri ac redintegrari queat: ſiue ingenioſis acutio-
ris intellectus tui multiiugæq; lectionis tuæ coniecturis queat uerus &
germanus ſenſus reponi, ſuoq; reddi autori. Torſit me ſane frequen-
ter indocta et indiſtincta, aut potius male diſtincta, ſcriptoris depictio,
qui ſine cura ueri ſenſus, literas & ſyllabas uerborum male coniunxit aut
diſiunxit, ac per hoc uerum intellectum ac ſenſum uerborum difficilem du
biumq; & obſcurũ reddidit. Verbi gratia. Exemplar ſic habet, feci tuos.

Carolus V. Imp. & Philippus filius eius, domini ſunt Africę pro conſularis.

Bibliotheca Monaſterij Tongerlenſis in Brabantia.

Multæ deprauationes emendatæ.

Senſus

Senſus autem requirebat fecit uos. Itidē poſuit ſcriptor, Accuſa tuos: pro Accuſat uos. Tu ſpone, pro Thus pone. Vua ſacidas, pro, Vuas acidas. Intigri de, pro, In Tigride. Et quod erat longe obſcurius, intellectuq́ difficilius, Ita habebat exemplar. Fremebat á re minoribus, pro, fumabant aræ nidoribus. Item. Florētiatus eorum, Pro, Florentia Tuſcorum. Nec eſſe, pro Neceſſe. Pudore ſtullus. Pro, Pudor eſt ullus. Preceſſunt, pro Preces ſunt. Faci tui te. Pro, facit uitæ. Siue, pro Sed ne. Item adhuc obſcurius & corruptius: Manſyrum, pro Naamañ Syrum. Hæc & id genus multa habentur in ſcripto exemplari, quæ lectorem turbane, & á percipiendo uero ſenſu auertunt, impediuntq́ ac remorantur, non ſine magno tædio cogitandiq́ labore & impatientia: Præſertim, ubi lectorem aliæ premunt occupationes, quæ feſtinare compellunt; Sunt præterea quædam ex ſcriptura ſacra ab eo allegata, quæ aliter habent, quam in Ecleſijs noſtris legi ſolent. Exempli grátia. De Moyſe refert,
quod deſcendens de monte, occiderit Tria milia propter uitulum conflati Pag.34
lem. Phinees uero propter Beelphegor Duo milia. Textus autem noſtri Pag.60
habent. De Moyſe XXIII Milia, De Phinees item XXIIII. Milia. Et in Euangelio de muliere Chananea narrat quædā aliter quam nos legimus. Qua autem ratione ita factū ſit, ſtudio ne autoris, an uitio deprauati exemplaris, neſcio. Admonui tamen de hoc lectorē in marginibus, ne inde ſcandalizetur. Sic & in Prophetis, præſertim in Eſaia & Ezechiele alia uſus eſt translatione, quam uti ſolemus nos. De quo ſane non miror. Quandoquidem S. Hieronymi ex Hebræo translatio illo tempore nondum fuit in uſu. De diſcrimine inſuper circa baptiſma & alia ſacramenta, inter hæreticos & ſchiſmaticos, Cypriani ſententiam ſequi & approbare uidetur, quod ſuo forſitan tempore nondum fuerit per Eccleſiam uniuerſaliter declarata contraria ſententia, quam ſeptem libris
poſtea de unico baptiſmo aſſeruit Diuus Auguſtinus. Videtur mihi Pag.66
alioqui Optatus elegans, pius, ac potens ſacrarum literarum Interpres atq́ Tractator. Quam pie enim ac docte ſcribit de mitellis & profeſſione ſacrarū uirginum? de unctione ſacerdotum? de ſacratiſſimo altarium uſu? et id genus plurimis rebus, quæ hodie a nouis ſectis horrenda impietate prophanantur, abolentur & blaſphemantur? Tuam igitur Reuerende pater opem ſupplex imploro, ut hoſce conatus meos et pia deſideria, eruditione et iudicio tuo adiuues: præmium laboris recepturus ab eo, qui per Danielem Prophetam dixit. Qui autē docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti. Bene ualeat R. D. tua cum omnibus ſuis. Ex Moguntia Die VIII. Calendas Aprilis M. D. XLIX.

COMPENDIVM SVMMARIVM E' SEX

Libris OPTATI *excerptum, atq; in Capitula digeſtum, per Ioannem Cochlæum.*

Capitula Libri Primi.

1 Pacem nobis à Chriſto datam atq; commiſſam: et per ſchiſma uiolatam eſſe.

2 Donatiſtas rectè dici à nobis fratres, licet fratres eſſe nolint.

3 Donatiſtas neq; ſcriptis neq; colloquijs, ſed maledictis tantum contra nos agere.

4 Vnum Parmenianum ſcripſiſſe Tractatum, in quo tamen multa pro nobis contra ſuos poſuit.

5 In reſponſione alium ſeruandum eſſe ordinem, quam tenuit aduerſarius.

6 De Chriſti carne male ſenſiſſe & locutum eſſe Parmenianum.

7 De hæreticis antiquis ſuperflue hic diſputatum ab eo eſſe.

8 Aliam eſſe rationem de Schiſmaticis in Africæ parte, quam de hæreticis.

9 Duo in Africam incidiſſe mala, Traditionem & Schiſma, ex perſecutione Diocletiani.

10 Autores ſchiſmatis fuiſſe Traditores, Qui in perſecutione ſacros libros hoſtibus Chriſti tradiderunt.

11 Poſt Menſurium legitime ordinatum fuiſſe Cęcilianum, contra quem ſchiſma factum eſt.

12 Grauius punitum fuiſſe à Deo ſchiſma, quam Parricidium & Idolatriam.

13 In Iudicijs Conſtantini & Italię Galliæq; Epiſcoporum, meliorem fuiſſe cauſam Cæciliani quam Donati.

14 In examine Proconſulis Africæ, Innocentem repertum & declaratum fuiſſe Ordinatorem quoq; Cæciliani.

15 Parmenianum mutaſſe perſonas circa crimen Traditionis, per calumniam in Catholicos.

Capitula Libri Secundi.

1 Eccleſiam Catholicam, non in unam partem Africæ reſtrictam, ſed per totum orbem terræ diffuſam eſſe.

2 A ſolis ortu et occaſu, ab Aquilone & mari omnes gentes laudare Dominum.

3 Omnes Catholicos coniungi Cathedrę Petri, cuius ſucceſſores uſq; ad Syricium enumerantur.

4 Donatiſtas nullam habuiſſe Romæ Cathedram aut Baſilicam, nec Epiſcoporum ſucceſsionem.

5 Donatiſtas nullas habuiſſe claues, ſed abijſſe in conſilio impiorum, & in Cathedra peſtilentiæ ſediſſe.

6 Dotes Eccleſiæ apud Catholicos eſſe, non apud Donatiſtas.

7 Dona-

7 Donatiſtas eſſe ramos fractos ab arbore, & palmites abſciſos a uite.

8 Eccleſiam eſſe hortum à Deo plantatum, & unam columbam, quam male diuiſerunt Donatiſtæ.

9 Donatiſtas ſub Imperio Iuliani Apoſtatæ, impie & crudeliter egiſſe contra Catholicos.

10 Crudelia & impia facta Duorum Epiſcoporum partis Donati in Mauritania, contra homines & ſacramenta.

11 Falſam eſſe ſanctitatem, quam ſuperbe arrogabant ſibi Donatiſtæ in mendacijs ſuis.

12 A Donat. impie ſpoliatos eſſe, & depoſitos ab officio & honore Epiſcopos quoſdam Catholicos.

13 Contra mandatum Dei & exemplum Dauidis, uiolatam fuiſſe unctionem ſacram in Epiſcopis Catholicis.

14 Impiam eſſe gloriationē, quod maledictionibus ſuis poſsint homines occidere Donatiſtæ.

15 Inique ad gerendam pœnitentiam coactas fuiſſe ſine peccato Matronas, uirgines, & pueros.

Capitula Libri Tertij.

1 Culpam fuiſſe Donatiſtarum, quod milites armati contra eos miſsi fuerunt.

2 Aquam Baptiſmi piſcinam dici a piſce Chriſto, præfigurato in piſce Tobiæ ex Tigride.

3 Per montem Syon deſignari Eccleſiam Catholicam, ſuper quem conſtitutus eſt Rex à Deo Chriſtus.

4 Donatum Carthaginenſem ſua ſuperbia dediſſe cauſam perſecutionis, contemnendo eleemoſynas Conſtantis Imp.

5 Superbiam Donati à Deo per Ezechielem repræhenſam fuiſſe, uerbis contra principem Tyri prolatis.

6 Facta Macarij per milites, defendi exemplis Moyſi, Phinees & Heliæ.

7 Occiſos à Macario Donatiſtas non eſſe Martyres, quia non fuit in Chriſtianos perſecutio.

8 Operarios unitatis fuiſſe milites, quos Deus mitti uoluit contra ſciſſuras Donatiſtarum.

9 Donatiſtas ædificaſſe parietem ruinoſum, cui per Ezechielem comminatus fuerat uindictam Deus.

10 Impia uerba Donatiſtarum, quibus ſeduxerunt & ſolicitauerunt populos Catholicos.

11 Impiam fuiſſe iactantiam de parte Donati, quaſi cum Deo diuiſiſſet populos Donatus

12 Stultam fuiſſe ſapientiam Donati, qua ſe Daniele ſapientiorem putabat.

13 Circumcelliones ab Epiſcopis Don. ſolicitatos fuiſſe, & inde a Taurino miſsis militibus occiſos.

14 Catholicos poſtulaſſe à Syluestro Comite milites, propter latrocinia Circumcellionum.

15 Quædam mala bene fieri, ſicut in uindictam Dei factum eſt ab operarijs unitatis.

Capitula Libri Quarti.

1 Non hominum eſſe ſed Dei, iudicare, quis nam ſit peccator.

2 Donatiſtas male negare, quod fratres noſtri ſint.

3 Donatiſtas uere peccatores illos eſſe, quibus Deus exprobrat Teſtamentum ſuum.

4 Donatiſtas contemnere diſciplinam.

5 Donatiſtas ponere aduerſus fratres ſuos ſcandala.

6 Donatiſtas cum fure Diabolo currere, & ipſos quoque fures Dei eſſe.

7 Donatiſtas particulam ſuam cum Mœchis, id eſt, Hæreticis, ponere.

8 Lacus detritos fuiſſe Idola, quæ coluerunt Iudæi.

Capitula Libri Quinti

1 Chriſtum à Deo ſolo unctum eſſe in baptiſmo præ conſortibus ſuis.

2 Hæreſes contra Chriſtum fodiſſe ſibi lacus detritos.

3 Non eſſe Duo apud Chriſtianos baptiſmata, nec Duas Circunſiones apud Iudæos.

4 Sicut unum fuit diluuium, ita & unum eſſe Baptiſma Eccleſiæ.

5 Laudes baptiſmi apud Catholicos eſſe, non apud Don.

6 Baptiſmum noſtrũ in nomine Trinitatis recte fieri, per Chriſtum Iudicem probari.

7 Donatiſtas impie duplicare baptiſmum, & repetere quod ſemel fieri debet.

8 Donatiſtas impie arrogare ſuæ ſanctitati baptiſmũ: cum Dei ſit, & non miniſtri, ſanctificare.

9 Chriſtũ eſſe qui baptizat et lauat, ſicut dixit Ioannes Baptiſta.

10 Verbum ſuperbiæ Donatiſtarum, Qui non habet quod det, quomodo dat.

11 Non operarij, ſed Dei eſſe munus, quod datur in Baptiſmo.

12 Iuſte repræhendi Donatiſtas à Paulo, quod arrogant ſibi in baptiſmo ius Domini.

13 Fidei in Baptiſmo uirtutem probari multis ex Euangelio exemplis.

14 Inepte

14 Inepte tractatum eſſe a Parmeniano exemplum de Naaman Syro.

15 Veſtem nuptialem perdi rebaptizando.

Capitula Libri Sexti.

1 Impiiſsimum ſacrilegiũ Donatiſtarum contra Catholicorum Altaria.

2 Diſcorditer inter ſe hoc ſcelus facere Donatiſtas, dum alij frangunt, alij radunt altaria.

3 Sacrilegium eorum in fractis ac uenditis ſacris Calicibus.

4 Inique pollutos dici Catholicos in communicando cum orbe terrarum.

5 Stulte a Don. mitellas ſacrarum uirginum deponi, ad agendam pœnitentiam

6 Impie ab eis exactam eſſe ſecundam profeſsionem, uiuo adhuc earum ſponſo.

7 Extortas per ſæcularia iudicia a Catholicis pallas & ſacra uolumina.

8 Impiam eſſe ſtultitiam, falſa lauare parietes in templis Catholicorum, tanquam pollutos.

9 Impie inuaſas eſſe a Don. Baſilicas Cathol. ut eis tolleretur ſepultura in Cimiterijs.

10 Quanta fuerit malitia in ſeductis a Don. populis, ad ſeducendum alios Catholicos.

* v BREVIS

BREVIS ET SVCCINCTA DONATISTA-
rum Confutatio, Ex uerbis S. Auguſtini, ſuper Pſalmum LXXXV.

SEd quia futuri erant, qui ſe dicerent magnos, & Deũ face-
rent paruũ, contra illos dicitur. Tu es ſolus Deus magnus.
Etenim quod tu dicis, impletur: nõ quod illi dicunt, qui ſe
dicunt magnos. Quid dixit Deus per ſpiritũ ſuũ? Omnes
gentes quotquot feciſti, uenient & adorabunt coram te
Domine. Quid dicit, neſcio quis, qui ſe dicit magnũ? Ab-
Verba Donati cõtra Deũ.
ſit. Non adoratur Deus in omnibus gentibus: Perierunt
omnes gentes, ſola Aphrica remanſit. Hoc tu dicis, qui te dicis magnũ: aliud
dicit, qui eſt ſolus Deus magnus. Quid dicit, qui eſt ſolus magnus? Omnes
Falſo magnus Donatus.
gentes quotquot feciſti, ueniẽt & adorabũt corã te Domine. Video quod di-
xit, Solus Deus magnus, taceat homo falſo magnus. Ideo fallaciter magnus:
quia dedignatur eſſe paruus. Quis paruus eſſe dedignatur? Iſte qui hoc dicit.
Quicunq; uult inter uos maior eſſe, dixit Dominus, erit ueſter ſeruus. Ille ſi
uellet ſeruus eſſe fratrum ſuorum, non eos ſepararet à matre ipſorum, Sed
cum uult eſſe magnus, & non uult eſſe ſalubriter paruus, Deus qui ſuperbis
reſiſtit, humilibus autem dat gratiam: quia ſolus eſt magnus: implet omnia,
quæ prędixit, & contradicit maledicentibus. Chriſto enim tales maledicunt,
Chriſto maledicit Donatus.
qui dicunt: Quia periјt Eccleſia de toto orbe terrarum, & remanſit in ſola
Aphrica. Si diceres illi, perdes uillam tuam, forte non temperaret manum: Et
dicis, Chriſtũ perdidiſſe hęreditatem ſuam, redemptam ſanguine ſuo? Quam
Iniuria Donati in Chriſtũ.
autem facit iniuriam, uidete fratres? ſcriptura dicit. In lata gente gloria regis,
in diminutione populi contritio principis. Ergo hanc iniuriam facis Chriſto,
ut dicas populum eius ad iſtam exiguitatem diminutum? Ideo natus es, ideo
Chriſtianum te dicis, ut inuideas gloriæ Chriſti, cuius ſignum te in fronte
portare aſſeris, & de corde perdidiſti? In lata gente gloria regis. Agnoſce re-
gem tuum. Da illi gloriam: da illi latam gentem. Quam latam gentem dabo,
Lata gens Chriſti.
inquis? Noli ex tuo corde dare, & recte dabis. Vnde do, inquies? Ecce hinc
da. Omnes gentes quotquot feciſti, uenient & adorabunt coram te Domine.
Dic hoc, confitere hoc, & dediſti latam gentem: Quia omnes gentes in una,
Multę gentes una gens in Chriſto.
una ipſa eſt unitas. Quomodo enim Eccleſia & Eccleſiæ, illæ Eccleſiæ quæ
Eccleſia: ſic illa gens quę gentes. Antea gentes, multę gẽtes, modo una gens.
Quare una gens? Quia una fides, quia una ſpes, quia una charitas, quia una
expectatio: Poſtremo, quare non una gens, ſi una patria? Patria cœleſtis eſt,
patria Hieruſalem eſt, quiſquis inde ciuis non eſt, ad iſtam gentem non per-
tinet. Quiſquis autem inde ciuis eſt, in una gente Dei eſt. Et hæc gens ab O-
riente in Occidentem, ab Aquilone & mari diſtenditur, per quatuor partes
totius orbis. Hoc Deus dicit. Ab Oriente & Occidente, ab Aquilone et mari,
date gloriam Deo. Hoc prædixit, hoc impleuit, qui ſolus eſt magnus. Deſi-
nat ergo hoc dicere contra ſolum magnum, qui noluit eſſe paruus: quia non
poſſunt eſſe duo magni, Deus & Donatus. Hæc ibi Aug.

Idem libro II. De unico Baptiſmo Cap. VII.

Sed cum uerum dicitur, cui reſpondere non poſſunt, rodunt murmura
Verba Donatiſtarum.
ſalebroſa. Sic uolumus. Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Suo Domi-
no ſtat aut cadit. Cum autem infirma ouis in ſolitudine aſpicitur, ubi paſtor,
qui reclamat, abſens uidetur, dentes exeruntur, frangitur gutur inualidum.

Bonus

Bonus homo ſi non eſſes traditor. Conſule animæ tuæ, eſto Chriſtianus. O improbã rabiem, cũ Chriſtiano dicitur, Eſto Chriſtianus, Quid aliud docetur, niſi ſe negare Chriſtianũ? Nunquid erat aliud, quod docere cupiebant Chriſtianorum perſecutores? Quibus qui reſtiterunt, facti ſunt martyres? An leuius putatur, quod gladio minante, quam quod lingua inſidiante committitur? Ad iſta reſpondete lupi rapaces, qui pellibus ouinis indui cupientes, beati Cypriani literas pro uobis eſſe arbitramini. Contaminabat Cyprianus ſacrilegium ſchiſmaticorum, aut non contaminabat? Si contaminabat, iam tunc perijt Eccleſia, non erat unde propagaremini. Si autem non contaminabat, quomodo ſcelere alieno poſſunt in unitate contaminari innocentes? Si ſchiſmatis ſacrilegio non poſſunt, quare ergo uos ſeparaſtis? Quare cum leuiora, quæ fingitis, fugitis, ipſum ſacrilegiũ ſchiſmatis (quod eſt grauius omnibus) cõmiſiſtis? Et infra. Si dixerint, pro pace recepti ſunt. Reſpõdetur, cur ergo ueram & plenam non agnoſcitis pacẽ? Quis uos impulit? Qui coëgit pro pace Donati ſchiſmaticum recipere damnatum, & contra pacem Chriſti orbem damnare inauditum? Vrget eos undiq; ueritas, uident ſe non habere quid reſpondeant, & putant ſe habere quid faciant: Quid loquantur non inueniunt, tacere non permittuntur: Malunt peruerſis uocibus ueritati reluctari, quam confeſsis erroribus paci reſtitui. Hæc ibi Aug.

SVMMARIA COLLATIO DONATIStarum ad Schiſmaticos huius temporis.

Origo Donatiſtarum ex inuidia & ſuperbia uenit: Dum Cæciliano Epiſcopatus dignitatem & honorem inuiderent alij, & Donatus hominũ ſuperbiſsimus ambiret principatum in Clero, quem Deus per Ezechielem increpãs uocat Principẽ Tyri. Sic Lutherus in Saxonia, & Zuinglius apud Heluetios, inuidia liuidi, & eruditione tumidi, ingenioq; confidentes, & uanæ glorię cupidi: religioſos populos à fidei unitate ad hæreſes induxerunt. I

Donatus ad iudicia prouocans, & Iudicum ſententijs uictus ubiq;, nemini ceſsit aut detulit: ſed ſuperbe pertinax permanſit, contra utriuſq; Poteſtatis, id eſt, Papæ Melchiadis, aliorumq; ex Gallia & Italia Epiſcoporum, et Conſtantini Magni Imperatoris iudicia. Sic et Lutherus per appellationes prouocãs, ubi poëtarum & Laicorum fauorem nactus eſt, ſuperbe contempſit, non ſolum Theologorum & Vniuerſitatum, atq; etiam ſummi Pontificis cenſuras & iudicia: Verum etiã ſententiam Romani Imperatoris Caroli V. eiuſq; publicum Edictum Vuormacienſe. II

Donatus ſuæ partis hominibus perſuaſit, ueros Chriſtianos nuſquam eſſe amplius, quã in ea Aphricæ parte, quæ ſibi adhærebat. Sic & Lutherus perſuaſit ſuis, uerum Euangelium nuſquam prædicari, quàm in parte ſua, quam ueros Chriſtianos & Catholicam dixit eſſe Eccleſiam. III

Donatiſtæ Catholicorum Sacramenta prophanarunt, Baptiſmum rebaptizando: Miſſam & Euchariſtiam, frangendo aut radendo altaria, caliceſq; & pallas uendendo: Sacros ordines, cõtemnendo unctionem, & deponendo Epiſcopos &c. Lutherani aũt & Zuingliani, longe plura in Sacramentis et Cæremonijs Eccleſię Catholicæ, prophanarunt, deſtruxerunt & aboleuerũt. Vt eſt uidere in omnibus eorum Eccleſijs, & intelligere ex innumeris eorum libris: & nunc pręcipue ex calumnioſis & ſeditioſis eorum libellis, quos agminatim ſpargunt in uulgus, contra publicã Cęſaris Ordinationem, quæ uulgo INTERIM dicitur. IIII

Vtilitas

I Multarum antiquitatum cognitio, ex hiſtoria de perſecutione Diocletiani, de traditione ſacrorum uoluminum, de auro & argento Eccleſiarum, de origine ſchiſmatis, de actis Iudiciorum &c.

II Docta impietatum et errorum repręhenſio: ut eſt, Erroris de carne Chriſti, de uindicta ſchiſmatis in Chore, Dathan, & Abyron: de impia gratulatione, ſub Iuliano Imp. Apoſtata: de Catholicorum Epiſcoporum depoſitione: de altarium deſtructione &c.

III Elegans narratio de Eccleſiæ Catholicæ latitudine, de ſucceſsione Rom. Pontificum in Cathedra Petri, de ſucceſsione Donatiſtarum Romę in Cathedra peſtilentię, de ſuperbia Donati, de cauſa militū cōtra uiolentias Circumcellionum miſſorum, de eleemoſynis Conſtantis Imp. ad Eccleſias miſsis.

IIII Efficax Exemplorum ſcripturæ declaratio: Qualis eſt, de Dauid parcente Saul Regi in ſpelunca propter unctionem, de fide mulieris Chananeæ, Centurionis & Hæmorroiſſæ: de occiſione impiorū per Moyſen, Phinees & Heliam: de uindicta Dei in Donatiſtas per dicta prophetarū, Eſaię & Ezech. &c.

V Potens rerum explicatio circa uſum & abuſum. Qualis eſt, de ornamentis Eccleſiæ in perſecutione, de Epiſcoporum Catholicorum depoſitione, de indicta matronis & uirginibus pœnitentia, de raſura altarium, de parietum lotione, de Baptiſmo Ioannis, de rebaptizatorum damnis, & ueſte nuptiali.

VI Arguta Phraſis, et pura latinitas, atq; acutę uerborū ſententię. Verbi gratia,
de ſuperbo Phariſęo ait. Deus paratus eſt ignoſcere, et reus feſtinat indulgen-
tiā recuſare. De publicano autem ſic. Meliora ſcilicet ſunt peccata cum humi-
Pag. 25. litate, quam innocentia cum ſuperbia. Item paulo poſt, de eo qui alium te-
Pag. 27. mere iudicat. Si Apoſtolum (inquit) legiſti, tu uide, cui ſtes, & ille cui iaceat. Si
ſeruus es, dominum recognoſce, et intellige: Quia non tibi iacebat, qui tecum
paulo ante currebat. Quid in poteſtatem alienā inruis? Quid temerarius Dei
tribunal aſcendis? Item de Saul & Dauid in ſpelunca. Innumerabiles (inquit)
antiquum regem ſequebantur & exercitus, ſed ipſe Rex in poteſtatem uene-
rat alienā. Occaſionem uictoriæ Dauid habebat in manibus, incautum & ſe-
curum aduerſarium ſine labore poterat iugulare, & ſine ſanguine & cōflictu
multorum, poterat bellum per cōpendium mutare in cædem. Item in Do-
natiſtas. Eſuritis honores innocentium ſacerdotum. Vnde furori ueſtro tanta
fames innata eſt, ut guttura ueſtra ſepulchra patētia feceritis? Vnicuiq; ſepul-
chro ſufficit unum funus & clauditur: gutturi ueſtro honorum funera mini-
me ſufficiunt, & adhuc patent, dum aliquos quæritis deuorare: Vt merito de
uobis dictum ſit, Sepulchrum patens & guttur eorum. Et alibi rurſus in eoſ-
Pag. 37. dem ait. Recordamini, quomodo à uobis iam dudum matris Eccleſię mem-
bra ab inuicem deſtructa ſunt? Non enim unāquanq; domum ſemel ſeduce-
re potuiſtis. Aut iuit uxor, & reſedit maritus: Aut parētes ſeducti ſunt, & filij
Pag. 41. ſequi noluerunt: Aut ſtetit frater, ſorore migrante. Partitionibus ueſtris diuiſa
ſunt corpora, & nomina pietatis. Item de Circumcellionibus ita. Sic inuenit
(inquit) Donatus Bagaienſis, unde contra Macarium furioſam conduceret
turbā. Ex ipſo genere fuerūt, qui ſibi percuſſores, ſub cupiditate falſi Martyrij,
in ſuā perniciem conducebant. Inde etiā illi, qui ex altorū montium cacumini-
bus uiles animas proijcientes, ſe præcipites dabāt. Ecce ex quali numero ſibi
Aug. epiſt. 50. Epiſcopus, alter Donatus cohortes effecerat &c. Hunc autem eorum furo-
rem alijs uerbis ita narrauit Bonifacio comiti S. Auguſtinus. Quis (inquit)
eos, qui eorum cędibus extincti ſunt, uindicare tentauit, niſi quod propria de
illis pœnas poſcebat inſania: Cum alij prouocandis in ſe gladijs hominum,
quos ut ab eis ferirentur, morte terrebant: Alij per uaria præcipitia, alij per
aquas, alij per ignes, ſe in mortes uoluntarias uſq; quaq; mittebant, & animas
ferales à ſe ſibi illatis ſupplicijs proijciebant.

IN SEX LIBROS OPTATI, EPISCOPI

olim Mileuitani INDEX & ſummaria rerum commemoratio, per Io. Cochleum, adiectis Tribus literis, quæ breuiſsime indicent lectori proximum in pagina locum, quem legere cupiat: ut A primam, B mediam, C ultimam paginarum ſingularum partem demonſtret.

A

Actorũ uolumina in cauſa Ceciliani 12.B
Africa non duas Eccleſias, ſed duas partes habuit per ſchiſma 21.B
Altaria à Donatiſtis, fracta aut raſa aut remota 64.B
Altaria cur poſtea radi, non amplius frangi cœperunt Ibidem
Aqua mendax, ubi non baptizatur in Trinitate 53.A
Aqua ſalſa lauerunt parietes Eccleſiarum Donatiſtæ 68.A
Aucupiũ Donatiſtarũ ingenioſe deſcriptũ 69.B

B

Baptiſmum unum aſſerere, contra Donatiſtas eſt 3.B
Baptiſma unum eſt, ſicut una Circumciſio & unum diluuium 52.B
Baptiſma unum, per unum diluuium præfiguratum Ibid.C
Baptiſmatis laus per dicta Parmeniani 53.B
Baptiſma ſanctitatem habet à Trinitate, non à perſona baptizantis Ibid.
Baptiſma Dei munus eſt, non baptizantis hominis 56.B
Baptizati à Ioanne, non fuerunt à regno Dei excluſi 57.C
Baptiſma totum Dei eſt, nihil ſibi uindicet operarius 59.C
Baſilicæ Romæ 40. Et nulla ex his fuit Don. 17.A

C

Cæcilianus non receßit à Cathedra Petri aut Cypriani 5.C
Caeciliani electio in Epiſcopum Carthaginenſem, finita perſecutione Diocletiani in Africa 8.C
Calices à Donatiſtis fracti, & quibuslibet uenditi 64.C
Calũnia in Catholicos, de militib. poſtulatis 3.A
Calumnia in ſacrificium Catholicorum quaſi Paganorum 42.C
Calumnia Don. in Catholicos Epiſcopos, propter cædes & facta militum 43.B
Calumnia in Catholicos, tanq̃ in pollutos 65.A
Carnẽ Chriſti male tractauit Parmenianus 4.B
Carnem Chriſti impie dixit peccatricem Ibid.
Carnem Chriſti male dixit in Iordane demerſam Ibid.
Cathedra Petri unica, & prima de dotibus 16.A
Catalogus Rom. Pontificum, uſq; ad Syricium Ibid. B
Cauſæ poſtulandi milites contra Don. 30.A
Chartis Donatiſtarum non eſt credendum 11.A
Chriſtus per piſcem Tobiæ in Tigride præfiguratus 30.C
Chriſtus quare noluit ungi ab homine, ſed à Deo 51 A
Chriſtus per ſe mundat in Baptiſmo, non per ſanctitatem miniſtri 56.C
Chriſtus non rebaptizauit tot milia, quæ baptizauerat Ioannes 57.B
Chriſtus eſt qui baptizat, Miniſter non uendicet ſibi dominium 60.B
Circumcellionum quanta fuit ubiq; uis & iniuria 40.C
Concilium Traditorum Epiſcoporum, cõtra Cæcilianum Carthagine habitum 9.A
Concilium 19. Epiſcoporum Romæ iuſſu Conſtantini contra Donatiſtas 11.C
Confictæ falſæ de traditione epiſtolæ contra Cæcilianum 9.C
Conſtãtini Imp. diligentia in cauſa Donati 12.A
Conſtantini uota & ſtudia in conſeruando unitatem 21.C
Conſtãtis Imp. pietas in Eleemoſynis ſuis, in Africam transmißis 32.C
Conſtans Imp. pius & religioſus 33.B
Crudelitas duorum Epiſcoporum Don. contra Catholicos in Baſilicis 22.C
Crudelitates rum facta in Mauritania 23.A

D

Danieli longe diſpar in ſapientia fuit Donatus 40.B
David Saul regem noluit occidere, quia unctus erat 27.B
Declaratio erroris Don. per exemplum, de duobus Gentilibus 59.A
Declaratio per aliud exemplum de artifice puræ puræ Ibid.B
Depoſiti Catholici Epiſcopi per Don. ab officio & honore 24.A

Diabolus de pace Eccleſiæ dolebat ſub Conſtantino 22.A
Domus multa habet commoda, quæ Paries non habet 37.C
Donatiſtæ fratres ſunt, ſed mali & maledici 2.B
Donatiſtæ ſibi ſolis baptizare licitum eſſe putabant 3.B
Donatiſtarum Duo magna crimina, ſchiſma & traditio 9.C
Don. preces oblatæ Conſtantino Imp. 11.B
Donatus ubiq; uictus in iudicijs, abſolutus uero Cecilianus 12.B
Donatiſtarum grauis error contra latitudinem Eccleſiæ 14.C
Don. iniquitas cõtra Chriſtum, cui dant Vnciam, tollunt Libram 15.A
Don. ſcelus et ſtultitia in ſeparatione à toto 15.C
Don. ridicula Cathedra & ſucceßio in urbe Roma 16.C
Don. inique ſibi uſurpant Cathedram & claues Petri 17.B
Don. parentum errorem ſequentes, ſunt hæredes ſceleris Ibid C
Don. contra legem Chriſti, per diuiſionem pacem diſrumpunt 18.A
Don. conantur prohibere ſpiritum Dei 18.C
Don. ſunt rami fracti, & palmites abſciſi 19.C
Don. iniuriæ in Deum, cuius hortum in anguſtum cogunt 20.C
Don. de Iuliano Imp. merito erubeſcere debuiſſent 22.B
Don. crudelitas ſub Iuliano contra Cathol. Ibid.
Don. impietas contra Euchariſtiam, quam canes uindicarunt 23.C
Don. ſuperbia de phariſaica ſua ſanctitate 24.B
Don. peiores ſunt latronibus 25.C
Don. peccauerunt in omnem ætatem, deponendo Catholicos 26.C
Don. inexplebilis fames contra honores Epiſcoporum Cathol. 27.C
Don. gloriatio de maledictionibus ſuis, quod per eas quoſdam occiderint 28
Donati Carthaginen. ſuperbia contra Eleemoſynas Conſtantis Imp. 33.B
Donatus iſte typice Princeps Tyri dictus eſt ab Ezechiele 33.C
Donati huius elatio ſupra Imperatorem, & ſuper omnes ſocios ſuos 34.A
Donatus iſte uoluit timeri ac uenerari ſicut Deus Ibid. B
Don. ædificauerunt ruinoſum parietem 37.C
Don. ſeductores, quibus utantur uerbis in ſeducendo 38.B
Donati ſtulta ſapientia, qui putabat ſe ſapientiorem Daniele 39.C
Donatiſtarum per milites correctio placuit Deo 44.A
Donatiſtæ multipliciter contempſerunt diſciplinam 46.C
Don. prohibuerunt ſuis, ſalutare Cathol. 47.C
Don. currebant cum Diabolo, fure animarum 48.B
Don. agunt contra illud Chriſti, Qui ſemel lotus eſt 55.B
Dotes Eccleſiæ quot ſunt & ubi ſunt 16.A
Dotes iſtæ apud Catholicos ſunt, non apud Don. 18.B
Duo denarij, dati ſtabulario, Duo ſcripturæ Teſtamenta ſunt 66.B

E

Eccleſiæ ſanctitas à Sacramentis eſt, non à perſonis 14.A
Eccleſia Catholica per totum orbem diffuſa Ibid. B
Eccleſia hortus & Paradiſus eſt Dei 20.B
Eleemoſynæ in utilitatem diuitum, pro pauperibus à Deo inſtitutæ 33.C
Epiſcopi quidam in Africa facti ſunt traditores 6.C
Epiſcopi Duo ab Imp. in Africam mißi propter cauſam Don. 12.B
Epiſcopi Don. ſacrarũ uirginũ ſtupratores 23.C

F

Fidei uirtus quantũ ualet in Baptiſmo 60.C
Fides mulieris Chananeæ in Chriſtum pro filia ſua Ibid.
Fides Cẽturionis & mulieris hæmorroiſſæ 61.A
Fœlicis Autumnitani Epiſcopi examen in iudicio 12.C
Fons Baptiſmi cur piſcina dicitur 31.A
Fratres erant etiam Donatiſtæ ſub uno Deo patre nobiſcum 45.B
Fures Dei fuerunt Donatiſtæ 48.B
Furor & inexpiabile nefas Don. contra Altaria 63.B

G

Genus aucupij, quo uſi ſunt Don. 69.C
Grauis contumelia contra Deum per Donatiſtas in rebaptizando Cathol. 48.B

H

Hæreticorum antiquorum confutatio ab Africanis facta 4.C
Hæreticis nulla eſt Eccleſia, quia una eſt tantum Eccleſia 5.A
Hæretici claues non habent, quas ſolus Petrus accepit Ibid. B
Hæretici non habẽt uera Sacramenta, ſicut ſchiſmatici Ibid. C
Hæretici ueritatis exules, ab horto concluſo excluſi ſunt 6.B
Hæreticos ſalutare nõ debemus, quare hoc? 47.C
Hæretici mœchi dicuntur, cum quibus Donatiſtæ participabant 49.B

Hiſtoria de origine ſchiſmatis Donatiſtarũ 6.C
Hiſtoria de Menſurio Epiſcopo Carthaginenſi tempore perſecutionis 8.B
Hiſtoriæ de Saul & Dauid in ſpelunca elegans narratio 27.B

I

IActantia impia erat, dicere, De parte mea aut de parte Donati, ubi de Chriſto tacebatur 39.A
Idola ſunt lacus detriti, quos effoderant ſibi Iudæi 51.C
Impietas Don. in occupandis Catholicorum Cimiterijs, ne ibi ſepelirentur 68.C
Iudæorum imitatores Donatiſtæ in ſacrilegio contra altaria, de quib. queſtus eſt Helias 63.C
Iudex de Baptiſmo inter Catholicos & Don. Quis eſt? 54.A
Iudicium Chriſti de iſta contentione ibid.B
Iurare per homines, non per Deum, impietas eſt 26.A
Iulianus Apoſtata, ſub quo gaudebant Donatiſtæ 22.B

L

LAchrymæ Dei contra iniurias, quas à Don. paſſus eſt 31.B
Lacus detriti fuerunt Iudæi, Idolis ſeruientes, à Deo reprobati 49.C
Latrocinantes turbæ Don. per milites repreſſæ ſunt 41.C
Laus Dei per omnes populos & gentes 15.B
Lauare in Baptiſmo, Dei eſt, non Donatiſtæ ſuperbi 56.B
Lauat mentem ſolus Deus, non homo ibid.
Lucilla diues & factioſa fœmina contra Cæcilianum 8.A

M

MAcarius Duos Donatiſtas occidit, ſicut Moyſes, Phinees & Helias, propter Dei zelum 35.A
Macarius non fuit perſecutor Chriſtianorum, ſicut Florus Paganus fuerat 36.A
Macarij excuſatio per exempla Moyſi, Phinees & Heliæ 42.A
Maiorini illicita ordinatio, cõtra Cæcilianũ 9.B
Mala quædam bene fiunt, ut interfectio latronis à Iudice 43.C
Mandata terræ à Deo fames in ſchiſmaticos 10.C
Martyres dici non debent, quos occidit Macarius 36.B
Martion ex Epiſcopo Apoſtata factus, induxit Duos Deos 47.C
Militũ armata manus poſtulata cõtra Don. 30.A
Milites à Taurino Comite miſſi, multos Don. occiderunt 41.B
Milites contra Don. recte dicti ſunt Operarij unitatis 43.C
Miraculum contra Donatiſtas circa Chriſma & Eucharistiam 23.C
Mitellæ monialium, in ſignum ſunt, non in remedium caſtitatis 66.C
Mons Sion figurat Eccleſiam Cathol. 31.C

N

NAaman Syri exẽplum loti in Iordane, inepte tractauit Parmenianus pro Donatiſtis 61.C
Nemo perfecte ſanctus in hoc mundo, niſi ſolus Chriſtus 24.B
Nomina 19. Epiſcoporum ex Gallia & Italia, in cauſa Don. 11.C
Nuptiæ ſpirituales ſacrarum uirginum 66.C

O

OCcidi homo uarijs poteſt modis 28.A
Occiſi ſunt multi iuſte, Deo uindictã procurante 34.C
Ornamenta Eccleſiæ Carthaginenſis tempore perſecutionis 8.B

P

PAcis bonum à Chriſto nobis relictum 1.A
Pacis uiolatio Deo inconſolabiles facit lachrymas Ibid.B
Paganos impie dixerunt Donatiſtæ baptizatos à Catholicis 42.B
Parmeniani Tractatus contra Catholicam 2.C
Pa. non rectũ ſeruauit ordinem dicendorum 3.C
Pa. magis contra Donatiſtas, quàm contra Catholicos loquutus eſt 5.C
Pa. inique ſuos defendit, & calumniatur Catholicos 13 B
Pa. conuitium in Catholicos, quod circumeant mare & aridam 19.A
Pa. calumniæ contra Catholicos Africæ 21.B
Pa. contrarius ſibijpſi de Columba 23 B. & 49.B
Pa. improbus criminator Catholicorum de oleo peccatoris 49 C
Paulus cur rebaptizauit, & non Chriſtus, baptizatos à Ioanne 58.A
Peccatum Don. contra Baptiſmum Eccleſiæ 31.A
Peccatores quinam ſint, ad Dei pertinet iudicium 45.A
Peccatores uere erant Donatiſtæ, qui contra fratres ponebant ſcandalum per ſchiſma 46.B
Perſecutionis tempeſtas in Africa ſub Diocletiano 6.C
Perſecutio militaris contra ſchiſma, non contra fidem Chriſti 30.C
Perſecutio illa à Deo procurata, propter uiolationem Baptiſmatis Ibid.
Perſecutionis cauſam dedit Donatus Carthaginenſis 32.C
Perſecutiones Duæ, una ſub Decio, altera ſub Diocletiano 35.C

Polluti dicti ſunt inique Catholici á Don. 65.B
Pœnitentia inique indicta pueris & mulieribus á Don. 28.C
Probatio cōtra traditores ex geſtis publicis 7.A
Profunda impietas Don. in deponendo Epiſcopos Cathol. 25.B
Purpurius Epiſcopus Traditor et Homicida 9.A

Q

QVanta fuit mutatio & malitia in populis à Donatiſtis in partem Donati ſeductis 69.A
Quatuor Epiſcopi Cathol. depoſiti ab honoribus per Don. 28.B

R

REbaptizando Catholicos male dixerūt Deo Donatiſtæ 48.C
Rebaptizantes, contrarij ſunt Chriſto dicenti, Qui ſemel lotus eſt 55.A
Rebaptizant Donatiſtæ longe alia ratione, quàm fecit Paulus in Epheſo 58.B

S

SAcrilegium Donatiſtarum in frangendo altaria 63.A
Sacrilegium eorum in extorquendis diuinæ legis libris 67.B
Scandala Donatiſtarum contra fratres Catholicos 47.C
Schiſmatis peccata in genere 1.C
Schiſmatici quomodo ſunt & dicuntur fratres noſtri Ibid.
Schiſmatis in Africa excitati origo 5.B
Schiſma quid eſt 6.A
Schiſma ex traditione, Traditio ex perſecutione orta eſt 6.C
Schiſmatis Donatiſtarum primi Autores qui fuerunt 7.B
Schiſmatis contra Cecilianū Triplex cauſa 8.C
Schiſma ſummum malum, & Deo maxime deteſtabile 10.A
Schiſma grauius á Deo punitum, quàm Parricidium Ibid.B
Schiſmatici cum Catholicis in multis conueniunt 37.A
Sermo hereticorum ut cancer eſt 47.C
Sermo Donatiſtarū qualem habet cancrum 48.B
Similitudo de Teſtamento patris inter ſuos filios 54.B
Sion mons in planicie ſua habuit VII. Synagogas 31.B
Sion myſtice Eccleſia Catholica eſt, cuius Rex Chriſtus eſt Ibid.C
Stultitia Don. circa mitellas, & pœnitentiam Monialium 66.A
Stultitia eorum in lauandis ſalſa parietibus templorum Cathol. 68.B

T

THuribula ſchiſmaticorum, fuerunt per nomen Dei ſanctificata 65.C
Traditores hic dicuntur, qui ſacros libros perſecutoribus perdendos tradiderunt 6.C
Tria ad Baptiſmum requiruntur, Trinitas, fides & baptizans 55.C

V

VErba impia Don. quibus populum ſeducunt 38.C
Verba populi ſeducti ad alios ad ſe trahendos 69.B
Veſtis nuptialis in Baptiſmo, Chriſtus ipſe eſt 62.B
Veſtem nuptialem non habebunt, ij qui á Don. rebaptizati ſunt, quia ueſtem ueri Baptiſmi perdiderunt 62.B
Victor Garbenſis Afer, qualis fuit Romæ Papa Donatiſtarum 16.C
Virginitas non præcepti, ſed conſilij eſt 66.B
Virgines ſacræ coactæ á Don. ad ſecundam profeßionem Ibid.C
Virgines detracto habitu, nubere in ſæculo fecerunt 67.A
Vnctio ſacerdotum impie contempta & uiolata à Don. 26.B
Vnctio Dei uiolata in depoſitione ſacerdotum Cathol. 29.C
Vnctus eſt Chriſtus præ conſortibus ſuis in Baptiſmo 51.B
Vox Chriſti eſt, Oleum peccatoris non unguet caput meum 49.B

CORRECTORIVM.

Pagina 3, linea 41. iudicandas, lege indicandas. pag. 4. lin. 26. aquam ipſam. pag. 11. lin. 31. à Sena. pag. 21. lin. 39. una. pag. 25. lin. 14. Schiſmatis. & lin. 24. ſubrucretis. pag. 26. lin. 29. Tu quis es. pag. 34. in marg. de Moyſe 23. Milia. lin. 41. Flabello. pag. 35. lin. 27. quam temerariū ſit. pag. 37. lin. 34. quot. pag 48. lin. 10. Perditi eſtis. pag. ult. In carmine octauo. Cui quot ſunt.

DE SCHISMATE DONATISTARVM IN APHRICA, OPTATI APHRI, EPISCOPI MILEVITANI, ADVERSVS PARMEnianum. *Liber I.*

CVnctos nos Chriſtianos, Chariſsimi
fratres, Omnipotenti Deo fides una
commendat, Cuius fidei pars eſt, cre-
dere, filium Dei Deum, iudicem ſæcu
li eſſe uenturum: eum qui iam pridẽ
uenerat, & ſecundũ hominem ſuum,
per Mariam uirginem natus eſt, paſ-
ſus, mortuus & ſepultus, reſurrexit: *Pax Chriſti no*
Et antequam in cœlum aſcenderet, *bis omnibus re*
(unde deſcenderat) Chriſtianis nobis *licta.*
omnibus ſuam per Apoſtolos pacem
dereliquit. Quam ne uideretur ſolis Apoſtolis dimiſiſſe, ideo ait.
Quod uni ex uobis dico, oĩbus dico. Deinde ait. Pacẽ meam do uo *Marc. 13 Ioann. 14*
bis: pacẽ meã relinquo uobis. Si igitur pax Chriſtianis omnib. data
eſt, quam rem Dei eſſe conſtat, cũ dicit, meam: Cum aũt dicit, do uo
bis, non ſolum ſuam uoluit eſſe, ſed & uniuerſorũ in ſe credentium.

Quæ pax, ſi, ut data erat, ſic integra inuiolataq; manſiſſet, nec *Pax per ſchiſma uiolatur.*
ab autoribus ſchiſmatis turbaretur, inter nos & fratres noſtros ho-
die non eſſet ulla diſſenſio. Nec illi inconſolabiles Deo lachrymas
facerent, quod Eſaias teſtatur: Nec falſorum uatum nomen & actus *Eſaiæ 22*
incurrerent, nec ruinoſum ac dealbatum extruerent parietem: Nec
✝ nimis aſtutas, ſed tantũ ſimplices euerterent mentes: Nec male im- *✝ minus*
ponendo omnibus captiuis manum, euerſionis uelamenta obtende
rent: nec maledicerent Deo, nec rebaptizarent fideles. Nec nos *Dolor de euerſis animabus.*
euerſas aut occiſas Innocentium animas doleremus, Quas prius
doluit Deus, per Ezechielem Prophetam dicens. Væ facientibus ue *Ezech. 13*
lamen ſuper omne caput, & ſuper omnem ætatem, ad euertendas
animas. Animæ euerſæ, ſunt populi mei, & maledicebant mihi in
meo, ut occiderent animas, quas non oportuit mori: dum adnun-
ciant populo meo uanas ſeductiones, Et tamen admiſſa ſunt hæc
ab hijs, qui noſtri ſunt fratres. Sed ne quis dicat, me inconſydera *Cur fratres noſtros dicimus eos, qui ſchiſmatici ſunt.*
te eos fratres appellare, qui tales ſunt: Ab Eſaiæ Prophetæ uocibus
exorbitare non poſſumus. Quamuis & illi non negent, & omnibus
notum ſit, quod nos odio habeant, & execrentur, & nolunt ſe dici
fratres noſtros: Tamen nos recedere a timore Dei non poſſumus,

quos hortatur ſpiritus ſanctus per Eſaiam prophetam dicens. Vos
Eſaiæ 56 qui timetis nomen domini, hij qui uos odio habent et execrantur, et
nolunt ſe dici fratres noſtros, uos tamen dicite eis, fratres noſtri eſtis.
Sunt igitur ſine dubio fratres, quamuis non boni. Quare nemo mire
tur, eos me appellare fratres, qui non poſſunt non eſſe fratres.

Vna ſpiritualis natiuitas fratrum. Eſt quidem nobis & illis una ſpiritualis natiuitas, ſed diuerſi ſunt
actus. Nam & Cham, qui patris ſui riſit impie nuditatem, frater in-
Gene. 9 nocentium fuit, Et pro merito ſuo iugum ſeruitutis incurrit, ut eſſet
fratribus frater addictus. Ergo hoc nomen fraternitatis, nec interue
Fratres mali. niente peccato deponitur. Sed de iſtorum fratrum delictis dicam
alio loco: Qui ſedentes aduerſus fratrem, detrahunt, & contra nos
Pſalm. 49 ſcandala ponunt, Et cum illo fure cōcurrunt, qui Deo furtum faciūt.
4 mœchis Et cum ‡ in Occis, id eſt, cum hæreticis, partem ſuam ponunt, & pec
cata ſua laudant: Et conuitia contra nos Catholicos meditantur.

Donatiſtæ, fratres maledici. Omnes quidem per ſingula loca maledicis uocibus perſtre-
punt, ſed unum quidem uix inuenimus, cum quo per literas, uel hoc
modo loquamur: Parmenianum ſcilicet, fratrem noſtrum, ſi tamen
ſe a nobis uel hoc nomine nuncupari permittit. Et quia collegium
4 Collegæ Epiſcopale nolunt nobiſcum habere commune, non ſint ‡ colliges
ſi nolunt; tamen (ut ſupra diximus) fratres ſunt. Frater meus igi-
tur Parmenianus, cū nequitioſe ac nude, ut cæteri loqueretur: Quic-
quid ſentire potuit, non ſolum dixit, ſed etiam in ſcriptura digeſsit.
Cuius dictis, cum reſpondere, ueritate cogente, compellimur, erit
4 collatio inter nos abſentes quoquo modo ‡ conlatio. Eodem modo & ſatiſ-
4 eruendam fiet deſiderijs aliquorum. Nam a multis deſideratum eſt, ut ad ‡ eru-
diendam ueritatem, ab aliquibus defenſoribus partium cōflictus ha
Collatio cum parmeniano in ſcriptis. beretur, & fieri potuit. Sed quoniam & acceſſum prohibent, &
aditus intercludunt, & conſenſum uitant, & colloquium denegant:
uel tecum mihi frater Parmeniane, ſit iſto modo conlatio, ut quia tra
ctatus tuos, quos in manibus, & in ore multorum eſſe uoluiſti, non
aſpernatus ſum, neq; contempſi, ſed omnia a te dicta, patienter audi
Tractatus Parme. contra Catholicam. ui: Audias & tu humilitatis noſtræ reſponſa. Nā & ego intelligo, &
tu nō negas, et quiuis ſapiēs peruidet, te nulla alia ratione tā prolixe
tractaſſe, niſi ut Eccleſiā Catholicā tuis tractatibus indigne pulſares.
Sed ut intelligi dat̃, aliud habet animus, aliud reſonat ſermo. Deniq;
omnia te uideo dixiſſe cōtra Catholicā: Immo multa pro Catholica,
cū Catholicus non ſis, ut & nobis neceſſe nō fuerit tractatibus tuis,
Niſi quod dū male inſtructus es, ut quod non uidiſti, ſed falſo audie
1. Pet. 3 ris loquereris. Cū in Epiſtola Petri Apoſtoli legerimus: Nolite per
Inconſyderatus ſcriptor Parmenianus. opinionem iudicare fratres ueſtros. Vt inter aliqua, quæ ad nos
non pertinent (ſicuti probaturi ſumus) diceres, a nobis contra uos
militem eſſe poſtulatum. Cęterum a te in alijs partibus tractatus tui,
aliqua pro nobis dicta ſunt, Et contra uos: ut diluuij & circunciſio-
nis

nis comparatio. Quædã & pro nobis, & pro uobis ea quæ in laude dixiſti baptiſmatis, prçter illud quod carnē Chriſti male tractaueris, Ideo & pro uobis: Qui quamuis foris ſitis, tamen ex nobis exiſtis. Nam & illud pro ambobus, quod demonſtraſti hæreticos extra‑neos eſſe Catholicis Sacramentis, ſi tamen uos ipſos non eis adiungeres, quos eſſe ſchiſmaticos conſtat. Quędam pro nobis ſolis ſunt, cum unius Eccleſiæ commemorationem faceres. Quædam contra uos per ignorantiam (Quia peregrinus es) ut traditorum & ſchiſmaticorum accuſationem. Etiam illud eſt contra uos, quod dixiſti de oleo & ſacrificio peccatoris. Ac per hoc nihil contra nos a te dictum eſt, niſi quod ignoranter dixiſti, a nobis militem poſtulatum: Quod calumnioſe a te dictum eſſe, probationibus ueriſsimis demonſtrabimus. Tolle hanc calumniam, & eris noſter. Quid enim tam magis dici pro nobis & noſtrum eſt, quod dixiſti, In comparationem Baptiſmatis ſemel factum eſſe diluuium, Et ſingularem circumciſionem, ſalubriter profeciſſe populo Iudæorum, magis pro nobis quaſi noſtra locutus es: Hæc enim noſtra uox eſt, qui in Trinitate Baptiſmatis unionem defendimus: Non pro uobis, qui Baptiſma, in cuius imagine ſunt illa duo, audaciter, Et quod contra leges eſt, iteratis. Quamuis & uos ipſi non negetis, quia non debet iterari, quod ſemel iuſſum eſt fieri. Sed dum ſubtiliter laudaſti, quod omni laudis præconio dignum eſt, callide ueſtram ſuppoſuiſti perſonã, ut quaſi, quia ſemel licet, uobis liceat, alījs denegetur. Si traditoribus nõ licet, uobis licere non debuit, quorum principes probamus fuiſſe traditores: Schimaticis non licet, itaq; uobis licere nõ debuit, apud quos origo ſchiſmatis iuuenitur. Si peccatoribus non licet, etiam peccatores uos eſſe teſtimonio diuino conuincimus: Et tamen quia ſemel licet, non per electum hominem, ſed per quod ſemel licet. Ideo poſt uos non emendamus: Quia & apud nos & apud uos, unum eſt Sacramentum. Cuius Sacramenti ratio, tota quinto libro demonſtrabitur. A te quidem, frater Parmeniane, multa tractata ſunt: Sed uideo mihi non eo eſſe reſpondendum ordine: quo a te dicta ſunt ſingula. Tu enim primo loco dixiſti comparationes laudeſq; Baptiſmatis, præter carnem Chriſti a te male tractatam, Cætera bene dixiſti. Hoc enim magis pro nobis te dixiſſe, ſuo loco demonſtrabitur. Secundo autem loco, excluſis hereticis, unam dixiſti eſſe Eccleſiam: ſed eam ubi ſit, agnoſcere noluiſti. Tertio loco, traditiones nullis certis perſonis aut nominibus accuſaſti. Quarto a te unitatis lacerati ſunt operarīj. Quinto ut minima prætermittam, dixiſti de oleo & ſacrificio peccatoris. Sed mihi uidetur primo loco, traditorum & ſchiſmaticorum iudicandas eſſe ciuitates, perſonas & nomina, utq; quæ a te de hīs dicta ſunt, ueros autores & certos reos ſuos agnoſcant. Deinde mihi dicendum eſt, quæ, uel ubi ſit una Eccleſia, quæ eſt:

Pro nobis eſt unum aſſerere Baptiſma.

Parm. contra ſuos plus quam contra Catholicos.

Nos non rebaptizamus, ſicut illi faciebant.

Ordo dicendorum a Parme. non recte obſeruatus.

Summarium ſex librorum Optati.

Quia præter unam altera non eſt. Tertio, a nobis militem non eſſe poſtulatũ, & ad nos non pertinere, quod ab operarijs unitatis dicitur eſſe commiſſum. Quarto loco, qui ſit peccator, cuius ſacrificium repudiat Deus, uel cuius oleum fugiendum ſit. Quinto, de Baptiſmate. Sexto, de inconſyderatis præſumptionibus, & erroribus ueſtris. Sed priuſq́ de rebus ſingulis aliquid dicam, quod carnẽ Chriſti male tractaueris, breuiter oſtendã. Dixiſti enim, carnẽ illam peccatricem, Iordanis dimerſam diluuio, ab uniuerſis ſordib. eſſe mundatã. Merito hoc diceres, ſi caro Chriſti pro omnib. baptizata ſufficeret, ut nemo pro ſe baptizaret. Si ita eſſet, ibi eſſet totũ genus hominũ: Illic omne, quod corporaliter natũ eſſet, nihil eſſet inter fideles & uniuerſos gentilẽ: quia in omnib. caro eſt. Et dum nemo eſt qui nõ habeat carnẽ, ſicut dixiſti, caro Chriſti diluuio Iordanis dimerſa eſt, omnis caro hoc beneficiũ cõſequeretur. Aliud eſt enim caro Chriſti in Chriſto, Aliud uniuſcuiuſq́ in ſe. Quid tibi uiſum eſt, carnem Chriſti dicere peccatricem? utinam diceres, caro hominum in carne Chriſti: Nec ſic probabiliter dixeris. Quia unuſquiſq́ credens, in nomine Chriſti baptizatur: Nõ in carne Chriſti, quę ſpecialiter illius erat. Addo, quod eius caro de ſpiritu ſancto concepta, inter alios non potuit in remiſſam peccatorum tingui, quæ nullum uidebatur admiſiſſe peccatum. Addidiſti, & Iordanis diluuio demerſam: ſatis inconſyderate hoc uſus es uerbo. Quod uerbum ſoli Pharaoni, & eius populo debebatur, Qui pondere delictorum tanquã plumbum demerſus ſit, ut ibi remanſerit. Chriſti aũt caro, dum in Iordane deſcẽdit & aſcendit, demerſa a te dici nõ debuit. Cuius caro ipſo Iordane ſanctior inuenitur, ut magis aqua ipſam deſcenſu ſuo mundauerit, quam ipſa mundata ſit. Etiam illud præterire non poſſum: quod te ſubtiliter egiſſe conſydero, ut ad inducendas uel decipiendas animas auditorum, poſt circuncíſionis & diluuij deſcriptionem, & poſt laudem Baptiſmatis, hæreticos cum erroribus ſuis mortuos, & obliuione iam ſepultos quodammodo, reſuſcitare uoluiſti, Quorum per prouincias Africanas, nõ ſolum uitia, ſed etiam nomina uidebantur ignota. Marcion, Praxeas, Sabellius, Valentinus, & cæteri, tẽporibus ſuis a Victorino ✝ Peccauionẽſi, & Zepherino Vrbico, et a Tertuliano Carthaginẽſi, uſq́ ad Cataphrygas: Et ab alijs adſertoribus Eccleſiæ Catholicę ſuperati ſunt. Vt quid bellum cũ mortuis geris, quod ad negociũ temporis noſtri non pertinet? Sed quia ſchiſmatis hodie aliquid, quod probare poſsis in Catholicos, nõ habes, Ideo ad prolixitatẽ ſcripturæ tuæ augendã, tot hæreticos cũ erroribus ſuis cõmemorare uoluiſti. Nunc alia quęſtio eſt, ut quid a te memorati ſunt illi, apud quos non ſunt Sacramenta, quæ nobis & uobis uidentur eſſe communia? Sanitas non flagitat medicinam. De ſe ſecura uirtus, forinſecus non quęrit auxilia. Veritas non deſiderat argu-

Error Parme. de carne Chriſti baptizata in Iordane.

Impie dixit carnẽ Chriſti peccatricem.

Caro Chriſti non recte dicitur demerſa.

Exod. 14.

Superflua hic de antiquis hæreticis mentio fit.

4 Pitabionenſi ut ait Hiero.

Opinionem Cypriani ſequi uidetur.

argumenta: ægroti eſt,remedia quærere: inertibus & imbecillis eſt, auxilia comparare: Mendacis eſt,argumenta conquærere. Interea dixiſti,apud hæreticos dotes Eccleſię eſſe non poſſe.Et recte dixiſti, ſcimus enim hæreticorum Eccleſias ſingulorum proſtitutas,nullis legalibus Sacramentis, & ſine iure honeſti matrimonij eſſe; Quas non neceſſarias recuſat Chriſtus,qui eſt ſponſus unius Eccleſię.Sicut in Canticis Canticorum ipſe teſtatur. Qui cum unam laudat,cæteras damnat:Quia præter unã,quæ eſt uera Catholica,cæterę apud hæreticos putantur eſſe,ſed non ſunt. Secundum quod indicat (ut ſupra diximus)in Canticis canticorum, unam eſſe columbam ſuam, Eandem ſponſam,electam,Eundem hortum concluſum,& fontem ſignatum: Vt hæretici omnes neq; claues habeãt: quas ſolus Petrus accepit.Nec anulum,quo legitur fons eſſe ſignatus:nec aliquem illorum eſſe,ad quẽ hortus ille pertineat.In quo Deus arbuſculas plantat.De quibus hæreticis,quamuis ad præſentem non pertineat cauſam,quod diu locutus es,et ſuffecerat & abundabat. Sed miror, quid tibi uiſum eſt,etiam uos ipſos eis adiungere, quos eſſe ſchiſmaticos conſtat,dum Eccleſiæ dotes & hæreticis ipſis,& uobis ſchiſmaticis denegaſti.Dixiſti enim inter cætera, ſchiſmaticos a uite uelut ſarmenta eſſe conciſos,deſtinatos pœnis, tanquam ligna arida, gehennæ ignis reſeruari.Sed uideo te adhuc ignorare ſchiſma, apud Carthaginem a ueſtris principibus factum. Quære harum originem rerum,& inuenies hanc te in uos dixiſſe ſententiam: Cum ſchiſmaticis hæreticos ſociaſti. Non enim Cæcilianus exiuit a Maiorino auo tuo, ſed Maiorinus a Cæciliano. Nec Cæcilianus receſsit a Cathedra Petri uel Cypriani,ſed Maiorinus:Cuius tu Cathedrã ſedes, quæ ante ipſum Maiorinum originẽ nõ habebat. Et cũ hæc a ſchiſmaticis ita geſta eſſe manifeſtiſsime conſtet, et uos hæredes eſſe traditorũ euidenter appareat:Satis te miror,frater Parmeniane, Cũ ſchiſmaticus ſis,ſchiſmaticos te hæreticis adiungere uoluiſſe. Aut ſi ſic tibi uidetur & ita placet✝Cũ illa quæ a te paulo ante ſunt dicta.Dixiſti enim fieri non poſſe,ut in falſo Baptiſmate inquinatus abluat,immũdus emundet,ſupplantator erigat,perditus liberet, reus ueniam tribuat,damnatus abſoluat. Bene hæc omnia poterunt ad ſolos hæreticos pertinere,quia falſauerunt Symbolũ,Dum alter dixerit duos Deos, cum Deus unus ſit: alter patrem uult in perſona filij cognoſci,alter carnem ſubducens filio Dei,per quam Deo reconciliatus eſt mundus:Et cæteri huiuſmodi.✝Quia Sacramentis Catholicis alieni eſſe naſcuntur. Quare pœniteat te talibus hominibus etiam ſchiſmaticos adiunxiſſe.In te enim conuertiſti ſententię gladiũ,dum ęſtimas,quia alteros appetebas. Et non attendiſti inter ſchiſmaticos & hæreticos, quam ſit magna diſtantia. Inde eſt, quod ignoras, & quæ ſit ſancta Eccleſia, & ſic omnia miſcuiſti.

Eccleſia Chriſti una eſt hæreticorũ nulla eſt

Cant c.6

Cant.4

Claues ſolus Petrus accepit.

Parm. ignorat originem ſchiſmatis ſuæ partis.

✝Contra

Magna inter hæreticos & ſchiſmaticos diſtantia.

✝Qui a

nia. Catholicam facit ſimplex & uerus intellectus, intelligere ſingulare ac ueriſsimum Sacramentum, & unitas animorum. Schiſma

Schiſma quid eſt.

uero, ſparſo coagulo pacis, diſsipatis ſenſibus generatur, liuore nutritur æmulatorum, & litibus roboratur, ut deſertâ matre Catholica, impij filij dum foras excurrunt, & ſe ſeparant (ut uos feciſtis) a radice matris Eccleſiæ, inuidiæ falcibus amputati, errando rebelles abſcedunt. Nec poſſunt nouum aliquid, aut aliud agere, niſi quod iam dudum apud ſuam didicerunt matrem.

Hæretici quales ſunt.

Hæretici uero, ueritatis exules, ſani & ueriſsimi Symboli deſertores, de ſinu Eccleſiæ ſanctæ impijs ſenſibus deprauati, contempto quod bene fuerant geniti, ut ignorantes & rudes deciperent, de ſe naſci uoluerunt. Et qui iam dudum in talibus paſti fuerant cibis, corruptela malę degeſtionis, in pernicie miſerorum diſputatione impij, uenena mortifera uomuerunt. Vides ergo, frater Parmeniane, hæreticos a domo ueritatis ſatis extorres, ſolos habere uaria & falſa Baptiſmata: Quibus inquinatus non poſſet abluere, immundus emundare, ſupplantator erigere, perditus liberare, reus ueniam tribuere, damnatus abſoluere. Bene clauſiſti hortum hæreticis, bene reuocaſti claues ad Petrum, bene abſtuliſti colēdi poteſtatem: Ne arbuſculas colerent hij, quos ab hortulo & a Paradiſo Dei conſtat alienos. Bene ſubduxiſti anulum hijs, quibus aperire non licet ad fontem. Vobis uero ſchiſmaticis hæc negari non poſſunt, Quia nobiſcum uera & communia Sacramenta traxiſtis. Quare cum hæc omnia hæreticis bene negentur, quid tibi uiſum eſt? hæc & uobis negare uoluiſſe, quos ſchiſmaticos eſſe manifeſtum eſt? Vos enim foras exiſtis, quantum in uobis. Volebam ut ſoli damnarentur hæretici: quantum in te eſt, & uos ipſos cum eis unam ſententiam ferre uoluiſti. Sed iam, ut ad propoſitum ſingularum rerum ordinē redeamus. Primo loco audi, qui fuerint traditores, & plenius autores ſchiſmatis diſce. In Aphrica duo mala & peſsima admiſſa eſſe cōſtat, Vnum in traditione, Alterum in ſchiſmate: ſed utraque mala, & uno tempore, & hijſdem autoribus uidentur eſſe commiſſa. Debes ergo, frater Parmeniane, diſcere, quod intelligeris ignorare. Nā ferme ante annos Sexaginta, & quod excurrit, per totā Aphricam perſecutionis eſt deuagata tempeſtas: Quæ alios fecerit martyres, alios confeſſores, nonnullos funeſta proſtrauit in morte, latentes dimiſit illæſos. Quid commemorem Laicos, qui tunc in Eccleſia nulla fuerant dignitate ſuffulti? Quid miniſtros plurimos? Quid Diaconos in tertio? quid presbyteros in ſecundo ſacerdotio conſtitutos? Ipſi apices & principes omnium, aliqui Epiſcopi illis temporibus, ut damno æternæ uitæ iſtius incertæ lucis, moras breuiſsimas compararent, Inſtrumenta diuinæ legis impie tradiderunt. Ex quibus erant Donatus Maſculitanus, Victor Ruſiccadienſis, Marinus ab aquis

Hæc de hæreticorum ſacramētis opinio reprobata eſt ab Eccleſia. Vide Aug. in ſeptem lib. de unico baptiſmo.

Hiſtoria de origine ſchiſmatis Donatiſtarum.

Traditores dicuntur hic, qui ſacræ ſcripturæ libros perſecutoribus tradiderunt comburendos & perdendos: aut ſacra uaſa, & ornamenta Eccleſiarum.

Multi tunc lapſi fuerunt Chriſtiani in perſecutione.

aquis Tibilitanis, Donatus Calamenſis, & homicida Purpurius Li
niacenſis: Qui interrogatus de filijs ſororis ſuæ, quod eos in carcere
Miliç necaſſe diceretur, confeſſus eſt, dicẽs. Et occidi, Et occido non
eos ſolos, Sed & quicũq; contra me fecerit. Et Menalus, qui ne thu
rificaſſe a ſuis ciuibus probaretur, oculorũ dolorem fingens, ad con-
ſenſum ſuorum procedere trepidauit. Hij & cæteri, quos principes
tuos fuiſſe paulo poſt docebimus, poſt perſecutionem apud Cirtam *Probatio ex ge-*
ciuitatem, (quia Baſilicæ nec dum fuerant reſtitutæ) in domum Vr- *ſtis publicis.*
bani Cariſi conſederint die VI. Iduum Maiarum. Sicut ſcripta Nun
dinarij tunc Diaconi teſtantur, Et uetuſtas membranarum teſti-
moniũ perhibet, Quas dubitantibus proferre poterimus. Harum
nanq; plenitudinem rerum, in nouiſsima parte iſtorum libellorum,
ad implendam fidem adiunximus. Hij Epiſcopi, interrogãte Secun
do Tigiſitano, tradidiſſe confeſsi ſunt. Et cũ ipſe Secundus a Purpu *Secundus, Ti-*
rio increparetur, quod & ipſe diu apud ſtationarios fuerit, & non *giſitanus Epiſ-*
fugerit, ſed dimiſſus ſit: Non ſine cauſa dimiſſum fuiſſe, niſi quia tra- *copus, Tradi-*
diderat. Iam omnes hæretici cœperunt murmurare, Quorum ſpiri- *tor fuit.*
tum Secundus metuens, conſilium accepit a filio fratris ſui Secundo
minore, ut talem cauſam Deo ſeruaret. Conſulti ſunt: qui remanſe-
runt, id eſt, Victor Gradienſis, Fœlix a Rotario, & Nabor a Centu
rionis. Hij dixerunt talem cauſam, domino debere reſeruari. Et dix-
it Secũdus, Sedete omnes. Tunc dictũ eſt ab omnibus, deo gratias,
& ſederunt. Habes ergo Parmeniane frater, qui manifeſto fuerint
traditores. Deinde non poſt longum tempus, ijdem ipſi, tot &
tales, ad Carthaginẽ profecti traditores, †ceſurati homicidç, Maiori- *forte, et con-*
nũ (cuius tu Cathedrã ſedes) poſt ordinationẽ Cæciliani ordinaue- *turati.*
runt: ſchiſma fecere. Et quoniã traditionis reos, principes ueſtros fu *Autores ſchiſ-*
iſſe monſtratũ eſt: Conſequens erit, eoſdem fuiſſe autores ſchiſmatis. *matis.*
Quç res, ut clara & manifeſta eſſe omnibus poſsit, oſtẽdendũ eſt, ex
qua radice ſeſe uſq; in hodiernũ erroris protenderint rami. Ex quo
fonte riuulus iſte: maligni liquoris occulte ſerpens, uſq; in tempora
noſtra manauerit. Dicendum eſt, unde & ubi, & a quibus ortum
conſtet hoc alterũ malũ: quç conuenerint cauſæ, quç fuerint operatç *Materia dicen-*
perſonæ. Qui autores huius mali, qui nutritores. A quib. ſint inter *dorum, de orto*
partes ab Imper. poſtulata iudicia, qui ſederint iudices, ubi ſit actum *ſchiſmate.*
Concilium, quæ ſint prolatæ ſententiæ. De diuiſione igitur, & in
Aphrica (ſicut & in cæteris prouincijs) una erat Eccleſia, antequam
diuideretur ab ordinatoribus Maiorini: cuius tu hæreditariã Cathe-
dram ſedes: Videndũ eſt, quis in radice cũ toto orbe mãſerit, quis fo
ras exierit, quis Cathedrã ſederit alterã, quç ante nõ fuerat, quis alta
re cõtra altare erexerit, quis ordinationẽ fecerit, ſaluo altero ordina
to, quis iaceat ſub ſentẽtia Ioannis Apoſtoli, qui dixit. Multos Anti-
chriſtos foras exituros: quia nõ erãt (inqt) noſtri. Nã ſi noſtri eſſent *1. Ioann. 2.*

manſiſſent nobiſcum. Ergo qui in uno cum fratribus manere noluit, hæreticos ſecutus, quaſi Antichriſtus foras exiuit. Hoc apud

Lucilla, factioſa mulier, contra Cecilianũ.

Carthaginem poſt ordinationem Cæciliani factum eſſe, nemo qui neſciat: per Lucillam ſcilicet, neſcio quam, fœminam factioſam; quæ ante concuſſam perſecutione pacem, Dum adhuc in tranquillo eſſet Eccleſia: Cum correptionem Archidiaconi Cæciliani Lucilla ferre non poſſet, Quæ ante ſpiritalem cibum & potum, os neſcio cuius martyris, ſi tamen martyris, lauare dicebatur. Et cum præponeret

Superſtitio.

calici ſalutari os neſcio cuius hominis mortui, & ſi martyris, ſed nec dum uindicati, correpta, cum confuſione, irata diſceſſit. Iraſcenti & dolenti, ne diſciplinæ ſuccumberet, occurrit ſubito perſecutionis enata tempeſtas. Hijſdem temporibus Fœlix quidam Diaconus,

Hiſtoria de fœlice Diacono, & de Menſurio Epiſcopo Carthaginenſi

qui per famoſam, neſcio quam, de Tyranno Imperatore tunc factã Epiſtolam, appellatus eſt, periculum timens, apud Menſurium Epiſcopum delituiſſe dicitur. Quem cum poſtulatum Menſurius publice denegaret, relatio miſſa eſt: Reſcriptum uenit, ut ſi Mẽſurius Fœlicem Diaconum non reddidiſſet, ad Palatium dirigeretur: Conuentus non leues patiebatur anguſtias. Erant enim Eccleſiæ ex auro

Ornamenta Eccleſiæ ex auro & argẽto multa eo tempore.

& argento quam plurima ornamenta, quæ nec defodere terræ, nec ſecum portare poterat: Quaſi fidelibus ſenioribus commendauit, cõmemoratorio facto, quod cuidam aniculæ dediſſe dicitur: Ita ut ſi ipſe nõ rediret, reddita pace Chriſtianis, anicula illa illi daret, quem in Epiſcopali cathedra ſedentem inueniret. Profectus cauſam dixit. Iuſſus eſt reuerti ad Carthaginem, peruenire non potuit, tempeſtas perſecutionis peracta, & definita eſt: Iubente deo, indulgentiam mittente Maxentio, Chriſtianis libertas eſt reſtituta. Botrus & Celeſius, ut dicitur, apud Carthaginem ordinari cupientes, operam dede

Electio Cæciliani, finita perſecutione.

runt, ut abſentibus mundis, ſoli uicini Epiſcopi peterentur, qui ordinationem apud Carthaginem celebrarent. Tunc ſuffragio totius populi Cæcilianus eligitur. Et manus imponẽte Fœlice Antumniano,

Breuis, id eſt, regiſtrum ſeu commemoratorium

Epiſcopus ordinatur. Botrus & Celeſius de ſpe ſua deiecti ſunt: Breuis auri & argenti ſedenti Cæciliano, ſicut delegatum a Menſurio fuerat, traditur, adhibitis teſtibus. Conuocantur ſupra memorati ſe

Triplex cauſa ſchiſmatis contra Cecilianũ exorti.

niores, qui faucibus auaritiæ commendatam ebiberunt prædam. Cum reddere cogerentur, ſubduxerunt communioni pedẽ. Non minus & ambitores, quibus & ordinari non contigit, nec non & Lucilla, quæ iam dudum ferre non potuit diſciplinam: cum omnibus ſuis potẽs & factioſa fœmina, communioni miſceri noluit. Sic tribus conuenientibus cauſis & perſonis, factum eſt, ut malignitas haberet effectum. Schiſma igitur illo tempore confuſæ mulieris iracundia pe

lego, nutriuit

perit, ambitus ꝑinteriuit, auaritia roborauit. Ab hijs tribus perſonis contra Cæcilianum cauſæ confictæ ſunt, ut uitioſa eius ordinatio diceretur. Ad Secundum Tigiſitanum miſſum, ut Carthaginem ueniretur,

niretur, proficiſcuntur omnes ſupra memorati traditores, ſuſcepti
hoſpitio ab auaris,ab ambitoribus,ab iratis; Non a Catholicis,quo
rum petitione Cęcilianus fuerat ordinatus.Interea ad Baſilicam,ubi
cum Cæciliano tota ciuitas in frequētia fuerat, nullus de ſupradictis
acceſsit. Tunc a Cæciliano mandatum eſt,Si eſt quod in me probe-
tur,exeat accuſator & probet.Illo tēpore a tot inimicis nihil in + illo *+illum*
potuit confingi. Sed de ordinatore ſuo,quod ab hīs falſo tradi- *Innocens Caeci*
tor diceretur,meruit infamari.Iterum a Cęciliano mandatum eſt,ut *lianus.*
ſi Fœlix in ſe,ſicut illi arbitrabantur, nihil contuliſſet, Ipſi tanquam
adhuc Diaconum ordinarent Cæcilianum. Tunc Purpurius ſolita
malitia fretus,quaſi & Cæcilianus filius ſororis eius eſſet,ſic ait.Exe- *Purpurius Epi*
at + hoc quaſi imponat illi manus in Epiſcopatu, Et quaſſetur illi ca *ſcopus homici*
put de pœnitentia.His rebus compertis,tota Eccleſia Cęcilianum re *da*
tinuit, ne ſe latronibus tradidiſſet. Illo tempore aut reus debebat *+huc*
expelli, aut communicari debuit innocenti. Conferta erat Eccleſia *Iniuſte ſuſcita-*
populis plena: erat cathedra Epiſcopalis: erat altare loco ſuo,in quo *tum ſchiſma*
pacifici Epiſcopi retro temporis obtulerunt, Cyprianus, Lucianus
& cæteri.Sic exitum eſt foras, & altare contra altare erectum eſt.

Et ordinatio inlicite celebrata eſt,Et Maiorinus,qui lector in di *illicite ordi-*
aconio Cæciliani fuerat,domeſticus Lucillæ,ipſa ſuffragante Epiſco *natus Maiori-*
pus ordinatus eſt a traditoribus,qui in concilio Numidiæ (ut ſupe- *nus.*
rius diximus) crimina ſibi confeſsi ſunt,& indulgētiam ſibi inuicem
tribuerunt. Manifeſtū eſt ergo,exiſſe de Eccleſia & ordinatores qui
tradiderunt,& Maiorinum,qui ordinatus eſt. Interea de ſuorum
criminum fonte, qui apud eos multorum flagitiorum uenis exube- *Confictæ falſæ*
rauerat, unum traditionis conuitium in ordinatorem Cæciliani di- *de traditione*
riuandum eſſe putauerunt:Prouidentes quod fama duas res ſimiles *epiſtolæ.*
uno tempore loqui non poſſent,ut crimina in ſilentiū mitterent ſua,
uitam infamare conati ſunt alienam:Et cum poſſent ipſi ab innocen
tibus argui innocenter, arguere ſtuduerunt: Mittentes ubiq; literas
+Liliorum dictante conſcriptas, quas inter cæteros actus habemus *forte + ſuo ore*
in poſterum. Adhuc Carthagine poſiti, præceſſerunt ſe epiſtolis
ſuis,ut rumoribus falſis cunctorum auribus insererent mendacium,
ſparſa fama per populos. Et dum de uno celebrata ſunt falſa, ſupra
dictorum uerißima crimina ſub ſilentio latuerunt. Frequenter ſolet
erubeſci de crimine,ſed illo tempore nō fuit cui erubeſceretur: Quia
præter paucos Catholicos,peccauerant uniuerſi, & quaſi imago fue
rat innocentiæ,Inter multos nephas admiſſum +parum erat traditi- *+Paruum*
onis facinus,quod per Donatum Maſculitanum & cęteros ſupradi
ctos conſtabat admiſſum:Etiam ingens flagicium ſchiſmatis traditio
ni iunxerunt. Vide ergo Parmeniane hæc duo crimina tam mala *Duo peſsima*
tā grauia,traditionis & ſchiſmatis, ad tuos Principes pertinere.Ag- *crimina, tradi-*
noſce uel ſero,incurriſſe te in tuos, dum inſectaris alienos. Et cum *tio & ſchiſma.*
priores

priores conſtet operatos eſſe hoc alterum nefas, & uos iam eos ſce‑
[4 titulo] leratis ueſtigijs ſequi laboratis: ut quod illi priores in ✝ titulos ſchiſma
tis fecerant, & uos iam dudum feciſſe & nunc facere uideamini. Illi
ruperunt ſuis temporibus pacem, uos exterminatis unitatem. De pa
rentibus ueſtris & de uobis merito dici poteſt, Cæcus cęcum ſi duxe
rit, utriq; in foueam cadunt: oculos patrũ ueſtrorum furioſus excæ‑
[*Schiſma ſummum malum.*] cauerat liuor, & æmulatio ueſtros orbauit. Schiſma ſummum ma
[Num. 16] lum eſſe & uos negare minime poteritis: Et tamen Dathan & Aby
ron & Chore, perditos magiſtros ueſtros, ſine trepidatione eſtis imi
tati, nec ponere ante oculos uoluiſtis, hoc malum et uerbis Dei eſſe
prohibitum, & admiſſum grauiter uindicatum. Deinde eſſe diſtan‑
tiã delictorum aut remiſsio teſtatur, aut pœna. Denique inter cæte‑
ra præcepta etiã hæc tria iuſsio diuina prohibuit, Non occides, Non
ibis poſt Deos alienos, & in capitibus mandatorum. Nõ facies ſchiſ
[*Schiſma grauius a Deo punitur quã Parricidium aut Idolatria.*] ma. Videamus de hijs tribus, Quid oportuit puniri, & quid me
ruit relaxari. Parricidium principale delictum eſt, & tamen Cain nec
reus a Deo percutitur ſed occiſus uindicatur. In ✝ Nineue ciuitate ho‑
[Geneſ. 4] minum numero Centum uiginti millia ſacrilega, quæ deos alienos
[4 Niniue] ſequi uidebantur, poſt iracundiam Dei, & nuncium Ionæ Prophe‑
[Ionæ 3] tæ, Ieiunium parui temporis & oratio indulgentiam meruit. Videa
mus ſi aliquid tale conſecuti ſunt hij, qui populum Dei primitus auſi
[Num. 16] ſunt ſcindere. Tot millibus uirorum Iſrahel, quorum a ceruicibus di
uina prouidentia iugum ſeruile deiecerat, Aaron tm̃ unum præfe‑
cerat ſacerdotẽ ſed cũ miniſtri eius ſacerdotiũ, non ſibi debitũ concu‑
[4 ſanctorum] piſcẽtes, ſeducta parte populi inlicite inuaderent, Ritũ ✝ cunctorũ imi
tati ſacrorũ, Ducentos & quod excurrit miniſtros ſecũ perituros, cũ
[*Schiſma Deo bellum indicit.*] thuribulis in frõte ſeducti populi poſuerũt. Deus cui diſplicet ſchiſ‑
ma, hoc libenter uidere non potuit. Indixerant quodammodo Deo
bellũ, quaſi eſſet alter Deus, qui alterum acciperet ſacrificium. Igitur
[*Diuina ultio.*] Deus pro neglectis mandatis iratus eſt ira magna. Et quod in ſacri‑
legos & parricidam nõ fecerat, in ſchiſmaticos fecit. Stabat miniſtro
rum acies & multitudo ſacrilega, cum interdictis ſacrificijs ſuis illico
peritura, negatum & ſubductum eſt omne tempus: Quia non talis
[*Fames terræ in ſchiſmaticos.*] erat culpa quæ ueniam mereretur. Mandata eſt terræ fames, ſtatim
fauces ſuas in populi diuiſores aperuit, & contemptores mandato‑
rum Dei, auido ore abſorbuit. Intra momenti ſpacium, ad tranſglu‑
tiendos prædictos terra patuit, rapuit, clauſa eſt. Et ne beneficium
de mortis compendio conſequi uiderentur, dum non eſſent digni
uiuere, hijs nec mori conceſſum eſt, tartareo carcere ſubito clauſi,
[*Cur non ſemper ita ulciſcitur peccata Deus.*] ante ſunt ſepulti quam mortui. Et miramini uobis aliquid tale
aſpere factum, qui ſchiſma aut facitis aut colitis, Cum uideatis quid
magiſtri primi ſchiſmatis pati meruerunt? An quia ceſſat talis modo
uindicta, Ideo tibi cum tuis uindicas innocentiam? Deus in ſingulis
rebus

rebus exemplorum poſuit formam,ut ſit quod imputet & imitanti- bus prima peccata,ad exemplum præſens pœna compreſsit, ſecũda iudicio reſeruabit. Quid ad hæc dicturi eſtis, qui ſchiſma,uſurpato Eccleſiæ nomine,& occulte nutritis,& impudenter defenditis?Sed quia audio aliquos de ſocietate tua , litigandi ſtudio chartas habere neſcio quas:Quærendum eſt, quibus ſit accommodanda fides,quæ cũ ratione concordent,quę cum ueritate cõfabulẽtur. Veſtrę,ſi ſunt aliquæ,mendacijs forte uideantur aſperſæ.Noſtras chartas p obant & conflictus cauſarum, & contentiones partium,& exitus iudicio- rũ,& epiſtolæ Conſtantini.Nam quod de nobis dicitis,Quid Chri ſtianis cum regibus?Aut quid Epiſcopis cum palatio?ſi nota eſt,noſ ſe reges,uos tota perfundit inuidia. Nam maiores ueſtri, Lucianus, Dignus,Naſſutius,Capito,Fidentius,& cæteri Imperatorem Con- ſtantinum,harum rerum adhuc ignarum,hijs precibus rogauerunt: Quarũ exemplum infra ſcriptum eſt. Rogamus te o Conſtantine, optime Imperator,quoniã de genere iuſto es, cuius pater inter cæte ros Imperatores perſecutionem non exercuit,& ab hoc facinore im munis eſt Gallia.Nam in Aphrica inter nos & cæteros Epiſcopos contentiones ſunt: Petimus,ut de Gallia nobis iudices dari præci- piat pietas tua.Datæ a Luciano,Digno,Naſſutio,Capitone,Fiden- tio, & cæteris Epicopis partis Donati. Quibus lectis,Cõſtantinus plenus liuore reſpondit.In qua reſponſione & eorum preces prodi- dit,dum ait.Petitis a me in ſaeculo iudicium,cum ego ipſe Chriſti iu- dicium expectem.Et tamen dati ſunt Iudices , Maternus ex Agrip- pina ciuitate, Reticus ab Auguſtodino ciuitate,Marinus Arelaten- ſis. Ad urbem Romã uẽtũ eſt ab hijs tribus Gallis:Et ab alijs quin decim Italis.Conuenerũt in domũ Fauſtæ in Laterano, Conſtãtino quater et Licinio Ter conſulibus,ſexto nonas Octobris. Die ſexta feria,Cum conſediſſent✝Miltiades Epiſcopus Romæ,& Reticus et Maternus,et Marinus Epiſcopi Gallicani:Et Merocles a Mediola- no,Florianus a Sinna,Zoticus a Quintiano,Stemnus ab Arimino, Fœlix a Florẽtia Tuſcorum, Caudentius a Piſis, Conſtantinus a Fa uentia,Proterius a Capua Theopholus a Beneuẽto✝Sauinus a Ter racina, Secundus a Præneſte, Fœlix a tribus tabernis, Maximus ab hoſtia,Euãdrus ab Vrſino, Donatianus a Foro Claudij. Hijs decẽ et nouem conſedentibus Epiſcopis,cauſa Donati & Cęciliani in me diũ miſſa eſt à ſingulis. In Donatũ ſunt hęc ſententię latæ.Quod confeſſus ſit rebaptizaſſe,et Epiſcopis lapſis manũ impoſuiſſe,quod ab Eccleſia alienum eſt.Teſtes inducti a Donato,confeſsi ſunt,ſe nõ habere quod in Cæcilianum dicerent.Cæcilianus omniũ ſupra me- moratorum ſententijs innocens eſt pronunciatus: Etiam Miltiadis ſententia,qua iudicium clauſum eſt his uerbis: Cum conſtiterit,Cæ cilianũ, ab hijs qui cũ Donato uenerũt, iuxta profeſsionẽ ſuam non

Chartis Donatiſtarum non eſſe credendum

Donatiſtarum preces & ſcripta, ad Imper. Conſtantinum. Nota .i. macula.

Reſponſum Cõſtant. ad Don.

Acta Concilij Epiſcoporum, Romæ, in cauſa Donatiſt.

✝ Melchiades

✝ Sabinus

Condemnatio Donati, Abſolutio Cæciliani

Sententia Melchiadis Papæ pro Cæciliano

accu-

accuſari, Nec a Donato conuictum eſſe in aliqua parte conſtiterit,
ſuæ communioni Eccleſiaſticæ integro ſtatu retinendum merito eſſe
Donati improbs appellatio. cenſeo. Sufficit ergo & Donatum tot ſententijs eſſe percuſſum, &
Cæcilianum tanto iudicio eſſe purgatum. Et tamen Donatus appel-
landum eſſe Epiſcopis credidit & reliqua. Ad quam Appellationē
forte ✝O rabida Conſtantinus Imperator ſic reſpondit ✝ orbita furoris audacia, ſicut
in cauſis gentilium fieri ſolet. Eodem tempore idem Donatus petijt,
✝ reuerti ut ei ✝ reuertenti ad Carthaginē contingeret. Tunc a Filumino, ſuf-
✝ Brixiæ fragatore eius, Imperatori ſuggeſtum eſt, ut bono pacis Cæcilianus
Duo Epiſcopi in Aphricā ab Imp. miſſi. ✝ Brixe retineretur, & factum eſt. Tunc duo Epiſcopi ad Aphri
cam miſsi ſunt, Eunomius & Olimpius, ut remotis duobus unum
ordinarent. Venerunt apud Carthaginem, fuerunt per Dies Qua-
draginta, ut pronūciarēt ubi eſſet Catholica. Hoc ſeditioſa pars Do
forte ✝ uideliceet. nati fieri paſſa non eſt. De ſtudio partium ſtrepitus quotidiani ſunt
habiti nouiſsima ſententia eorum ✝ unde Epiſcoporum Eunomij &
Olimpij talis legitur, ut dicerēt eſſe Catholicam quæ eſſet in toto or
be terrarum diffuſa, & ſententiam decem & nouem Epiſcoporum,
iam dudum datam, diſſolui non poſſe. Sic communicauerunt clero
Cæciliani, & reuerſi ſunt. De hijs rebus habemus uolumina actorū.
Actorum uolumina Quod ſi quis uoluerit, in nouiſsimis partibus legat. Cum hæc fie
✝ renouatæ. rent, Donatus ultro prior ad Carthaginē redit. Hoc audito, Cæcilia
nus ad ſuam plebem properauit. Hoc modo iterum ✝ renouellatæ
ſunt partes. Conſtat tamen Donatum tot ſententijs eſſe percuſſum,
& Cæcilianum Innocentem totidem ſententijs pronunciatum. Sed
quia in ipſa cauſa iam dudum in catholica duorum uidebantur labo
rare perſonæ, & ordinati & ordinatoris. Poſtquam ordinatus in ur
Inquiſitio de cauſa Fœlicis Autūnitani Epiſcopi. be purgatus eſt: Purgandus adhuc remanſerat ordinator.

Tunc Conſtantinus ad Cæcilianum Proconſulem ſcripſit, ut
remotis neceſsitatibus publicis, de uita Fœlicis Autumnitani publi-
✝ quæreret. ce ✝ quærerctur. Sed & cui erat iudicium, inducti ſunt Claudius
Saturianus, curator Reipublicæ, Qui fuit tempore perſecutionis in
ciuitate Fœlicis, & curator præſentis tunc temporis, quando cauſam
flagitabatur, Callidius Gratianus, & Magiſtratus Alfius Cæcilia-
nus, ſed & Superſtationarius perductus, & Ingentius ſcriba publi-
cus, pependit ſub metu imminētium tormentorum. Reſponſis om-
forte ✝ decordinare. nium nihil tale inuentum eſt, quod uitam Fœlicis Epiſcopi ✝ ordina
re potuiſſet. Habentur uolumina actorum, in quibus continen-
Fœlix innocēs probatur. tur præſentium nomina, qui fuerant in cauſa Claudij Saturiani cu-
ratoris, & Cæciliani magiſtratus, & Superſtationarij, & ſcribæ In-
gentij, et Solonis Officialis publici ipſius temporis. Poſt quorum re
ſponſa, a ſupra memorato Proconſule hæc pars ſententiæ dicta eſt.
Fœlicem autem religioſum Epiſcopum, liberum eſſe ab excuſsione
inſtrumentorum deificorum manifeſtum eſt, Cum nemo in eum
aliquid

aliquid probare potuerit, religioſiſsimas ſcripturas, deificas, uel inuentas, uel corruptas, uel incenſas fuiſſe. Hoc actis cotinetur, quod Fœlix Epiſcopus Religioſus, illis temporibus, neq; præſens fuerit, neq; conſtantiam accommodauerit, neq; aliquid tale fieri iuſſerit. Vnde pulſa atq; exterſa infamia, cum ingenti laude illo iudicio receſsit: Iam dudum opinionis incertæ, & inter caligines, quas liuor & inuidia exhalauerat, latere ueritas uidebatur, Sed etiam omnis ſcriptura memorata, Et actorum uoluminibus, & epiſtolis commemoratis aut lectis reuelata eſt. Vides frater Parmeniane, in Catholicos traditorum nomine falſo obiecto, fruſtra eſſe inuentum: mutās uidelicet perſonas. Et transferens merita, clauſiſti oculos, ne parentes tuos reos agnoſceres. Aperuiſti eos, ut innocentes & indignos crimini copulares. Omnia pro tempore, nihil pro ueritate: ut & de te dixerit Beatiſsimus Apoſtolus Paulus. Quidam autem conuerſi ſunt in uaniloquium, uolentes ſe eſſe legis doctores: Non intelligentes quæ dicunt, neq; de quibus adfirmant. Paulo ante docuimus ueſtros patres fuiſſe ſchiſmaticos & traditores, & tu ipſorū hæres, nec ſchiſmaticis, nec traditoribus parere uoluiſti. Iam igitur documentis ſupra memoratis, omnia tela, quæ falſo in alienos uoluiſti, ueritatis clipeo repulſa, in tuos parentes reciproco ictu uertuntur. Omnia igitur, quę a te in traditores & ſchiſmaticos dici potuerunt, ueſtra ſunt. Nam noſtra non ſunt, quia in radice manemus, et in toto orbe terrarum cum omnibus ſumus. Amen.

Calumniator Parmenianus

1. Tim. 1

Conuictus Parm. de mēdacijs.

Explicit Liber Primus.

ARGVMENTVM LIBRI SECVNDI.

IN hoc ſecundo libello declaratur, Quæ ſit una & uera Catholica, & ubi & apud quos maneat, & Quinq; dotes Eccleſiæ in Catholica eſſe magis quam in ea parte, qua ſchiſmatici facere uoluerunt. Et quod impie nouacula pœnitentiæ raſerint capita ſacerdotum, Et quod homicidia fecerint: Et illa, quæ ad ſalutem credentium procurata fuerant, aut canibus dederint aut abiecerint.

B *Incipit*

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

QVoniam & qui fuerint traditores oſtenſum eſt, & ſchiſmatis origo ita monſtrata eſt, ut pene oculis perſpecta uideatur. Etiam hæreſis ab ſchiſmate quid diſtet, oſtendimus. Illud demõſtrare iam proximũ eſt (Quod nos promiſimus ſecundo loco dicturos) Quæ ſit una Eccleſia, quã columbã & ſponſam ſuam, Chriſtus appellat. Ergo Eccleſia una eſt, cuius ſanctitas de ſacramẽtis colligitur. Nõ de ſuperbia perſonarum ponderatur. Ergo hanc unam columbam & dilectam ſponſam ſuam, Chriſtus appellat. Hæc apud omnes hæreticos & ſchiſmaticos eſſe non poteſt. Reſtat ut uno loco ſit. Eam tu frater Parmeniane, apud uos ſolos eſſe dixiſti: Niſi forte quia uobis ſpecialem ſanctitatem de ſuperbia uindicare contenditis, ut ubi uultis, ibi ſit Eccleſia: & non ſit, ubi non uultis. Ergo ut in particula Aphricę in angulo paruæ regiõis, ut apud uos eſſe poſsit, apud nos in alia parte Aphricæ non erit. In Hiſpanijs, in Italia, in Gallia, ubi uos non eſtis, non erit. Si apud uos tantummodo eſſe uultis, in tribus Pãnonijs, in Dacia, Miſia, Thracia, Achaia, Macedonia, et in tota Gręcia, ubi uos non eſtis, non erit. Vt apud uos eſſe poſsit, In Ponte, Gallatia, Cappadocia, Pamphilia Phrygia, Cilicia, et in trib. Syrijs, et in duabus Armenijs, & in tota Ægypto, & in Meſopotamia, ubi uos non eſtis, non erit. Et per tot innumerabiles inſulas, & cæteras prouincias, quæ numerari uix poſſunt, ubi uos non eſtis, non erit.

Eccleſia Catholica non in ſola parte Donati eſt, ſed per totum orbem diffuſa.

Nomina prouinciarum.

Vbi ergo erit proprietas Catholici nominis, cum inde dicta ſit Catholica, quod ſit rationabilis et ubiq; diffuſa? Nam ſi ſic pro uoluntate ueſtra in anguſtũ coarctatis Eccleſiam: Si uniuerſas ſubducitis gẽtes, ubi erit illud, quod filius Dei meruit? ubi erit quod libenter ei largitus eſt pater, in ſecundo pſalmo dicens. Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Vt quid tale infringitis promiſſum, ut a uobis mittatur quaſi in quendam carcerem latitudo regnorum? Quid tantæ pietati obſtare contenditis? Quid contra Saluatoris merita militatis? Permittite filium poſsidere conceſſa: Permittite patri promiſſa complere. Cur ponitis metas? Cur figitis limites? Cũ a Deo patre Saluatori tota terra promiſſa ſit, non eſt quicquam in aliqua parte terrarum, quod a poſſeſsione eius uideatur exceptum,

Catholica unde dicitur.

Promiſſum patris ad Chriſtũ

ceptum. Tota eſt donata terra, cum gentibus totius orbis Chriſto, una poſſeſsio eſt. Hoc probat Deus qui ait. Dabo tibi gentes hære-ditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Et in ſeptuageſimo primo Pſalmo, de ipſo Saluatore ſic ſcriptum eſt. Dominabitur a mari uſq; ad mare: Et a fluminibus uſq; ad terminos orbis terrarū.

Pater dum donat nihil excipit: Vos ut concedatis unciam, totam libram auferre conamini. Et adhuc nitimini ſuadere hominibus, apud uos ſolos eſſe Eccleſiam: auferentes meritum Chriſto: negantes præſtitutum a Deo. O ueſtra ingrata & ſtulta præſumptio. Chriſtus uos cum cæteris in ſocietatem regni cœleſtis inuitat, & ut cohæredes ſitis hortatur: Et uos cum in hæreditate ſibi a patre conceſſa, fraudare laboratis, dum Aphricæ partem conceditis & totum terrarum orbem, qui ei a patre donatus eſt, denegatis. *Iniquitas Don. cōtra Chriſtum*

Quid mendacem uidere uultis ſpiritum ſanctum, qui in Quadrageſimo Octauo Pſalmo, Omnipotentis Dei beneuolentiam narrat, dum dicit. Deus Deorum Dominus locutus eſt, & uocauit terram, ab ortu ſolis uſq; ad occaſum. Vocata eſt ergo terra, ut caro fieret, & ſicut legitur, facta eſt, & debet laudes creatori ſuo. *Laus Dei in Eccleſia per uniuerſum orbem terra*

Deniq; commemoratur, ſpiritu ſancto hortante, & dicente, in CXII. Pſalmo, dum dicit. Laudandum nomen domini ab ortu ſolis uſque ad occaſum. Et iterum in XCV. Pſalmo: Cantate domino canticum nouum. Si hunc uerſum ſolum diceret, poſſetis dicere, quia uos ſolos hortatus eſt ſpiritus ſanctus. Sed ut oſtenderet, quia non ad uos ſolos dictum eſt: Sed & ad Eccleſiā, quæ ubiq; eſt, ſecutus eſt dicens. Cantate Domino omnis terra: pronunciate in gentibus gloriam ipſius, in omnibus populis mirabilia eius. Pronunciate, inquit, in gentib: non dicit in particula Aphricæ, ubi uos eſtis. Pronunciate, inquit, in omnibus populis: Qui omnes populos dixit, neminem excepit. Et uos ſolos ab omnibus populis, de quibus hoc mandatum eſt, ſeparatos uos eſſe gratulamini. Et uultis uos ſolos eſſe totum, qui in omni toto non eſtis. Laudandum, inquit, nomen domini, & a tota terra, & ab ortu ſolis uſq; ad occaſum. Nunquid Pagani extra legales poſſunt cantare Deo, aut laudare nomen Dei. Et non ſola Eccleſia, quæ in lege eſt, quā niſi apud uos tantummodo dicitis, fraudatis aures Dei. Si uos ſoli laudatis, totus tacebit orbis, qui eſt ab ortu ſolis uſq; ad occaſum. Clauſiſtis ora omniū Chriſtianarum gentium: Indixiſtis ſilentium populis uniuerſis, Deum per momenta laudare cupientibus. Igitur ſi & Deus debitas ſibi laudes expectat: & ut ſonēt, ſpiritus ſanctus hortatur, & totus orbis quod debet, paratus eſt reddere, ne fraudetur Deus: etiā uos ipſi laudate cū omnib. aut quia noluiſtis eſſe cum omnibus. Soli conticeſcite ergo: quia probamus eā eſſe Eccleſiā Catholicā, quę ſit in toto terrarum orbe diffuſa. Eius iam commemorandæ ſunt, & uidendū ubi *Scelus & ſtultitia ſeparationis in Don.* *Fraudant Deū laude omnium populorum.*

ſint,quinq; dotes,quas tu ſex eſſe dicis, inter quas Cathedra eſt pri-
ma. Vbi niſi ſederit Epiſcopus,coniungi alter ad eos non poterit. Si
orte ‡ ſcienti ignoras,diſce:Ignorãtia tibi adſcribi nõ poteſt ‡ ſcirite in urbe Ro-
ma Petro Primo Cathedrã Epiſcopalẽ eſſe collatã:In qua ſederit o-
‡ Cephas mniũ Apoſtolorũ caput Petrus:Inde Chefas appellatus eſt, in quo
uno Cathedræ unitas ab omnibus ſeruaretur. Nec cæteri Apoſtoli
ſingulas ſibi quiſq; defenderent. Vt iã ſchiſmaticus et peccator eſſet,
Succeſsio Ro. Pon. in ſede Petri. qui contra ſingularẽ Cathedrã,alterã collocaret.Ergo Cathedra uni
ca,quæ eſt prima de dotib.ſedet prior Petrus. Cui ſucceſsit Lynus,
‡ Anacletus Lyno ſucceſsit Clemẽs, Clemẽti ‡ Anicletus, Anicleto ‡ Euchariſto,
‡ Euariſtus Vide Auguſt. Epiſtola 165 Euchariſto Sixtus,Sixto Theleſporo, Theleſporo Iginus, Igino A-
nicetus, Aniceto Pius,Pio Soter,Soteri Eleutherius, Eleutherio Vi
ctor,Victori Zepherinus, Zepherino Calixtus, Calixto Vrbano,
Vrbano Pontianus, Pontiano Antherus,Anthero Fabianus,Fabi
ano Cornelius,Cornelio Lucius,Lucio Stephanus,Stephano Six-
tus,Sixto Dionyſius,Dionyſio Fœlix,Fœlici Eutychianus,Eutychi
ano Gaius,Gaio Marcellinus,Marcellino Marcello,Marcello Euſe
bius,Euſebio Miltiades,Miltiadi Sylueſter,Sylueſtro Marco,Mar
co Iulius,Iulio Liberius,Liberio Damaſus,Damaſo Siricius hodie,
qui noſter eſt ſocius: Cum quo nobis totus orbis cõmertio formata
Cathedra Donatiſtarũ Romæ qualis eſt. rũ,in una cõmunionis ſocietate concordant. Veſtræ Cathedrę uos
originẽ reddite,qui uobis uultis ſanctã Eccleſiã uindicare.Sed et ha-
bere in urbe partem aliquã dicitis:ramus eſt ueſtri erroris,protentus
de mendacio,nõ de radice ueritatis. Deniq; ſi Macrobio dicat̃,ubi
illic ſedeat.Nunquid poteſt dicere,in Cathedra Petri? Neſcio quã ſi-
ne loculis nouit,& ad cuius memoriã nõ accedit quaſi ſchiſmaticus,
Rom. 12. contra Apoſtolũ faciens,Qui ait,memorijs ſanctorũ cõmunicantes.
Ecce pręſentes ſunt ibi duorũ memorię Apoſtolorũ.Dicite ſi ad has
addo, ‡ eſſ uiderunt. ingredi ‡ populi:ita,ut obtulit illic , ubi ſanctorũ memorias eſſe con
Succeſsio Donatiſtarum in urbe, ex ſola Africa. ſtat.Ergo reſtat,ut fateatur ſocius uidelicet Macrobius , ſe ibi ſedere
ubi aliquando ſedit Encolpius.Si & ipſe Encolpius poſſet interroga
ri,diceret, ſe ibi ſedere ubi ante ſedit Bonifacius Ballitanus. Deinde
ſi et ipſe interrogari potuiſſet, diceret, ubi ſedit Victor Garbenſis,a
forte ‡ erraticos. ueſtris iã dudũ de Africa ad paucos ‡ ceraticos miſſus. Quid eſt hoc,
quod pars ueſtra in urbe Ro.Epiſcopũ ciuẽ habere nõ potuit? Quid
eſt,q; toti Africæ peregrini, in illa ciuitate ſibi ſucceſsiſſe noſcuntur?
Victor Garbenſis primus Sectæ in urbe propagator. nõ apparet dolus? nõ factio, quæ mater eſt ſchiſmatis? Interea Vi-
ctor Garbenſis, ut hinc prior mitteret̃,non dico lapis in fontẽ:Quia
nec ualuit puritatẽ Catholicę multitudinis perturbare, ſed quia qui-
buſdam Afris urbica placuerat commoratio.Et hinc a uobis profe-
cti uidebantur,ipſi petierunt,ut aliquis hinc,qui illos colligeret,mit-
forte ‡ actor. tetur.Miſſus eſt igitur Victor,erat ibi filius ſine patre ‡ atro ſine prin
cipe,diſcipulus ſine magiſtro,ſequens ſine antecedẽte,Inquilinus ſine
domo,

domo,hoſpes ſine hoſpitio,Paſtor ſine grege,Epiſcopus ſine popu-
lo.Non enim grex aut populus appellandi fuerant pauci, qui inter
quadraginta,& quod excurrit,baſilicas locũ,ubi colligerẽt,nõ habe
bant. Sic ſpeluncam quandam foris a ciuitate gradib. ſepſerunt,
ubi ipſo tempore conuenticulũ habere potuiſſent:unde Montenſes
appellati ſunt. Igitur,quia Claudianus Luciano,Lucianus Macro- *Succeſsio nume*
bio,Macrobius Encolpio,Encolpius Bonifacio, Bonifacius Victo- *ro parua.*
ri ſucceſsiſſe uideatur.Si Victori diceretur,ubi ſederit, nec ante ſe ali
quem illic fuiſſe monſtraret. Nec Cathedram aliquam, niſi peſtilẽ
tię oſtenderet. Peſtilẽtia enim morbis extinctos homines ad Inferos *Cathedra peſti*
mittit.Qui inferi portas ſuas habere noſcuntur,contra quas portas, *lentiæ.*
claues ſalutares accepiſſe legimus Petrũ, principem ſcilicet noſtrum: Matth. 16
Cui a Chriſto dictũ eſt.Tibi dabo claues regni cœlorũ, & portę in-
ferorũ nõ uincent eas. Vnde eſt ergo,quod claues regni uobis uſur *Claues regni ſi*
pare cõtenditis,qui cõtra Cathedrã Petri, ueſtris præſumptionibus *bi uſurpant.*
et audacijs,'ſacrilegio militatis:'Beatitudinẽ repudiantes,qua laudari
meruit, Qui non abijt in conſilio impiorũ,& in uia peccatorũ non
ſtetit,& in Cathedra peſtilẽtię nõ'ſedit.In conſilio impietatis itũ eſt a *Donatiſtæ in*
maiorib.ueſtris,ut diuiderẽt Eccleſiã.Iuerunt etiam peccatorũ uiam, *conſilio impio*
dum Chriſtũ partiri conati ſunt, cuius Iudæi nec ueſtimenta ſcindere *rum per diui-*
uoluerunt:Cũ Apoſtolus Paulus clamet & dicat, Nunquid diuiſus *ſionem.* 1.Corint.1
eſt Chriſtus?& utinam ſi iam malam uiam intrauerant, agnito pecca
to, ſuper ſe reuerterentur .i. emendarent, quod errauerant: Reuoca
rẽt, quã fugauerant pacẽ,hoc erat de uia reuerti.In uia enim ambula *Steterũt in uia*
tur,non ſtatur:Sed quia parentes reuerti noluerunt,ipſos conſtat in *peccatorum.*
uia peccatorum ſtetiſſe:Quorum greſsus impleuerat furor,retentos
ligauit pigra diſcordia: Et ne regredi ad meliora potuiſsent, ipſi ſibi
✝ſchiſmaticis compedes poſuerunt, ut in errore ſuo pertinaciter ſta- ✝ſchiſmatici
rent,ne ad pacem,quam deſeruerant,reuerti potuiſſent. Nec audie-
runt ſpiritum ſanctum,'dicentẽ in Pſalmo triceſimo tertio: Diuerte
a malo,& fac bonum:inquire pacem,& ſequere eam: Sed ſteterunt
in uia peccatorum ſuorum. Sederunt etiam in Cathedra peſtilen *Sederunt in Ca*
tiæ,quæ(ut ſupra diximus)ſeductos mittit ad mortem.Sed & dum *thedra peſtilen*
uos parentum errorem colentes,ſtudioſe defenditis,hæredes ſceleris *tiæ.*
eſſe uoluiſtis, cum filij pacis uel ſero eſſe poſſetis:cum in Ezechiele Ezech.18.
Propheta ſcriptum ſit.Extolle uocem tuam ſuper filium peccatoris,
ne ueſtigia patris ſequatur:Quoniam anima patris mea eſt, & ani-
ma filij mea eſt.Anima quæ peccat,ſola punitur:Si diſpliceret uobis
quod parentes ueſtri peccauerunt, de admiſſu ſuo ſoli redderent ra-
tionem,hoc modo uel uos Beati eſſe poſſetis,& laudem de ore pro-
phetæ percipere,qui ait in Pſalmo primo.Beatus uir, qui non abijt
in conſilio impiorum, & in uia peccatorum non ſtetit,& in Cathe-
dra peſtilentiæ non ſedit; ſed in lege domini fuit uoluntas eius.

Quid eſt aliud in lege habere uoluntatem, niſi diuina pręcepta et reli-
Voluntas beati in lege Domini ad pacem. gioſe diſcere, & cum timore complere? In qua lege ſcriptum eſt, Pax
hominibus in terra bonę uoluntatis. Et alio loco. Ponã fundamenta
Lucæ 2 pacis in Syon. Et alio loco. Videamus quid loquatur dominus: Qm̃
Eſaiæ 62 Pſalm. 84 loquetur pacẽ in plebem ſuam. Et alio loco. Venit filius Dei, & fa-
Pſalm. 75 ctus eſt in pace locus eius, Et alio loco. Suſcipiant montes pacem po-
Ioann. 14 2. Cor. 9 pulo, & colles iuſtitiam. Et in Euangelio. Pacem meam do uobis,
Pſalm. 33 pacem meam relinquo uobis. Et Paulus ait, Qui pacem ſerit, pacem
& metet, Et in omnibus epiſtolis ſuis: Pax uobis abundet in nomi-
Reprehenſio de diuiſione. ne patris & filij & ſpiritus ſancti. Et alio loco. Quære pacem & con-
ſequeris eam. Fugata receſſerat pax a patribus ueſtris, uos eam, ſicu-
ti a Deo mandatum eſt, non quæritis, quam nec ultro uoluiſtis quæ-
rere, nec oblatã libenter accipere. Quis enim in tot prouincijs, quib.
nati eſtis, audiuit? Et ſi aliquis audiuit, quis non ueſtrum miretur er-
rorẽ? quis non ueſtrum facinus damnet? Igitur cum manifeſtum ſit,
& ipſa luce ſit clarius, nos cum tot innumerabilibus populis eſſe, &
tot prouincias nobiſcum: iam uidetis uos in parte unius regionis po-
ſitos, & ab Eccleſia ueſtris erroribus eſſe ſeparatos, fruſtra uobis ſo-
Dotes Eccleſiæ apud Catholicam, non apud partem Donati ſunt. lis hoc nomen Eccleſię cum ſuis dotibus uindicare. Quæ magis
apud nos ſunt, quam apud uos: Quas conſtat ita ſibi connexas et in-
diuiduas eſſe, ut intelligatur una ab altera ſeparari nõ poſſe? Etenim
numerantur in nomine, ſed uno intellectu ſuo iunguntur in cor-
pore ſuo: ut in manu digiti, quos interuallis ſingulos, uidemus eſſe
diſtinctos. Vnde, qui tenet unum, totos teneat neceſſe eſt, cum
unuſquiſque a paribus ſeparari non poſsit. Adde, quod non unam
Cathedra Petri ducit ad angelum pacis. ſolam, ſed oẽs proprie poſsidemus. Igitur de dotibus ſupra dictis
Cathedra eſt (ut ſupra diximus) prima, quã probauimus per Petrũ
noſtram eſſe, qui ducit ad ſe angelũ: Niſi forte eum uobis uindican-
tes, habetis in loculis clauſum. Mittite illum ſi poteſtis, excludat ſep-
tẽ angelos, qui ſunt apud ſocios noſtros in Aſia, ad quorũ Eccleſias
Apoca. 1. ſcribit Apoſtolus Ioannes. Cũ quibus Eccleſijs nullũ communionis
probamini habere conſortium, unde uobis angelum, qui apud uos
poſſet fontem mouere, aut inter cæteras dotes Eccleſiæ numerari.
Extra Septem Eccleſias quicquid foris eſt, alienum eſt: Aut ſi inde
habetis aliquem unum, per unum communicatis, & cæteris angelis,
et per angelos memoratis Eccleſijs, & per ipſas Eccleſias nobiſcũ. Si
Spiritum Dei prohibere conãtur Donatiſ. ita eſt, litigiũ perdidiſtis. Ecce iam apud uos omnes dotes eſſe non
poſſunt, Non enim ſpiritum Dei ſoli uobis uindicare poteſtis, aut
includere, quod intelligitur & non uidetur. Sic enim in Euangelio
Ioann. 3 ſcriptum eſt. Nam ſpiritus Deus eſt, & ubi uult aſpirat, & uocem
eius audis, & neſcis unde ueniat & quo eat. Permittite Deum
unde uelit accedere, habeat libertatem: Qui audire poteſt & uide-
ri non poteſt? Et tamen ſtudio criminandi libenter blaſphemare

uoluiſti,

uoluiſti,ut diceres. Nam in illa Eccleſia quis ſpiritus eſſe poteſt, niſi qui pariat filios gehennæ? Vomuiſti de pectore tuo conuitium, & putaſti adiungendum eſſe de Euangelio teſtimonium, ubi lectum eſt: Væ uobis hypocritæ, qui circuitis maria & terras, ut faciatis unũ proſelytum, & cum inueneritis, facitis eum filium gehennæ dupliciter, quam uos eſtis. Si hoc conuitium faciendum erat, quod nõ licet: quamuis ſine cauſa fiat. Vtinam aliquis ex ueſtro numero hoc dixiſſet, & tamen te hoc dixiſſe ſatis admiror, id falſo in alterum dicere: ex quo ſi ordinationem tuam conſyderes, poſsis & erubeſcere. *Matth. 23*

Commemoraſti enim lectum eſſe in Euangelio. Væ uobis hypocritæ, qui circuitis maria & terras, ut faciatis unum proſelytum, hoc eſt, ut mutetis alicuius ſectam. Tu quidem cuius ſectæ fueris neſcio, Tamen importune a te dictum eſſe æſtimo, quod te iam forte huius dicti pœniteat. Nunquid nos aliquas peragrauimus terras? Nunquid nos aliqua circumiuimus maria? Nunquid nos ad peregrinos acceſsimus portus? Nunquid nos aliquem adduximus Hiſpanum & Gallum? Aut nos ordinauimus ignorantibus peregrinum? Nam & fontem unum eſſe de dotibus, unde hæretici non poſſunt uel ipſi bibere, uel alios potare. Quia ſoli, ſigillum integrum (id eſt Symbolum Catholicum) non habentes, ad fontem uerum aperire non poſſunt. Nam cũ in Canticis Canticorum ſcriptum eſt, Sit umbilicus tuus, ut crater tornatilis: Vmbilicum altare affirmare conatus es. Si umbilicus membrum eſt in corpore, inter dotes eſſe non poteſt, quod membrum eſt. Si ornamentum eſt, pars corporis non eſt. Reſtat iam ut dotes quinque eſſe uideantur. Quæ dotes, cum ſint Eccleſiæ Catholicæ (quæ eſt in tot prouincijs ſupra memoratis) Etiam apud nos hic in Aphrica deeſſe non poſſunt. Intelligite uel ſero, uos eſſe filios impios, uos eſſe ramos fractos ab arbore, uos eſſe abſciſos palmites a uite, uos riuum conciſum a fonte: Non enim poteſt eſſe origo riuus, quia paruus eſt, & non de ſe naſcitur: Aut arbor a ramo concidi, cum arbor fundata ſuis radicibus gaudeat, & ramus ſi fuerit exectus areſcat. Iam ne uides frater Parmeniane, iam ne ſentis, iam ne intelligis, te argumentis tuis contra te militaſſe? Cum probatum eſt, nos eſſe in Eccleſia ſancta Catholica, apud quos & Symbolum Trinitatis eſt, Et per Cathedram Petri, quæ noſtra eſt; Per ipſam, & cæteras dotes apud nos eſſe. Etiam ſacerdotium, quod in nobis ✝ ad nulla reuiſus eſt, in excuſatione erroris & liuoris ueſtri, dum poſt nos rebaptizatis & poſt ſocios ueſtros in peccato detectos, hoc non facitis. Dixiſti enim, quod ſi ſacerdos in peccato ſit, ſolæ poſſint dotes operari. Igitur, quia docuimus & quid ſit hæreſis, et quid ſit ſchiſma, & qd ſancta Eccleſia, & huius ſanctę Eccleſię eſt cõſtituta perſona, et hãc eſſe Catholicã, q̃ in toto ſit orbe terrarũ diffuſa: Cuiꝰ

Parm. contra ſeipſum.

Catholici non ſunt alicuius ſectæ.

Cant. 7

Donatiſtæ ſunt rami fracti, & palmites abſciſi.

forte, ✝ adulterare niſus es.

Recapitulatio dictorum.

membra & nos inter alios ſumus: Cuius dotes apud illā ubiq; ſunt. Deinde in primo libro probauimus, ad nos nō pertinere traditionis

Parm. phantaſia de dotibus.

inuidiā, & hoc crimen etiam a nobis eſſe damnatum. Iam illud mihi uolo reſpondeas, Cur de ſolis Eccleſiæ dotibus loqui uoluiſti, &

Effectus baptiſmi.

de ſanctis eius membris ac uiſceribus tacuiſti: quæ ſunt procul dubio in Sacramentis & in nominibus Trinitatis. Cui concurrit fides credentiū, & profeſsio, quæ apud acta conficitur angelorū, ubi miſcentur cœleſtia & ſpiritalia ſemina, ut ſancto germine noua poſsit renaſcentium Indoles procreari: ut dū Trinitas cū fide concordat, qui natus fuerit ſæculo, renaſcitur ſpiritaliter Deo: Sic fit hominū pater De-

Error Donatiſtarū de Baptiſmo.

us, ſancta ſic fit mater Eccleſia. Hæc omnia intelligo a te ideo non eſſe nominata, ne in hijs omnibus ratio Baptiſmatis agnoſceretur: Vbi nihil ſibi operis, qui homo eſt, uindicet, quod uos facitis. Ideoq; ad ſolas dotes te conferre uoluiſti, quas uelut manu appræhēſas, aut aqua concluſas: Catholicis denegans, uobis ſolis eas fruſtra uindica-

Error de Dotibus ſponſæ.

re conatus es. Cū agatur de regeneratiōe, Cum agatur de homine innouādo, nulla a te credentiū fides, nulla profeſsio nominata eſt, dū uis de ſolis dotibus loqui: Hæc omnia, ſine quib. ſpiritalis illa natiuitas reparari nō poteſt, in ſilētio remiſiſti. Et cum dotes ad ſponſam, non ſponſa ad dotes pertineat: Sic ordinaſti dotes, quaſi ipſæ uideantur generare: Non uiſcera, quę intelliguntur plus poſita in Sacramē-

Eccleſia hortus ſeu paradiſus eſt.

tis, quam in ornamentis. Nec illud prætereo, quod ore tuo & ſenſu noſtro Eccleſiam Paradiſum eſſe dixiſti: quæ res ſine dubio uera eſt. In quo horto Deus plantat arbuſculas, Et tamen Deo diuitias ſuas denegaſtis: cum ſancti hortum in anguſtias cogitis, Dum uobis ſolis immerito omnia uindicatis. Vtiq; plantationes Dei, ſunt diuerſa ſemina per diuerſa præcepta. Iuſti, continētes, miſericordes, & uirgines, ſpiritalia ſunt ſemina, harū rerū arbuſculas in Paradiſum deus

Iniuriæ in Deū et hortum eius.

plantat. Cōcedite deo, ut hortus eius ſit longe lateq; diffuſus. Quid illi negatis Orientis & Septentrionis, & iam Occidentis prouinciarū omnium, et innumerabilum Inſularum populos Chriſtianos: Cōtra quos uos ſoli pauci, rebelles eſtis, & cum quibus nullum commu-

Mēdaciū Don. in oblationis myſterio.

nionis conſortiū poſsidetis. Iam & mendacium ueſtrū hoc loco iuſte dānari poteſt, quod quotidie a uobis ſacrificia cōdemnantur. Nā quis dubitet, uos illud legitimū in Sacramentorū myſterio præterire nō poſſe? offerre uos Deo dicitis pro Eccleſia, quæ una eſt: hoc ipſum mēdacij pars eſt, unā te uocare, de qua feceris duas: Et offerre uos dicitis ꝓ una Eccleſia, quę ſit in toto terrarū orbe diffuſa. Quid ſi unicuiq; ueſtrū dicat Deus, Quid offers pro tota, qui nō es in tota? Si nos uobis diſplicemus, quid uobis fecit Antiochia ciuitas? quid Arabia prouincia? Vnde probamus uenientes, a uobis eſſe rebaptizatos. In uno tibi ſolo, Parmeniane frater, ingrati eſſe nō poſſumus, Quod Eccleſiā noſtrā. i. Catholicā, quæ cōtinetur toto orbe terrarū,

Quam

Quamuis ab ea ✝ ſi ſolemus, laudare uoluiſti, numerando dotes: In quarum numero ſatis erraſti, & in dicendo, quia ipſa eſt hortus concluſus, & fons ſignatus, et unica ſponſa: Hoc nos de noſtro dicimus. Nam tu de alieno locutus es. Quicquid de laudibus Eccleſiæ dicere potuiſti, Nos priores eadem loquimur. Traditores uobiſcum & ipſi dãnamus, eos uidelicet, quos ſane nimis in primo libro demõſtrauimus: & cum ſit nobis cum uniuerſo terrarum orbe communio, ex uniuerſis prouincijs nobiſcũ. Sic iam dudum duas Eccleſias comparare uoluiſti, quaſi ſola habeat Africa populos Chriſtianos, in qua uitio ueſtro duæ uidentur partes effectæ, Et dum immemor factus es Chriſti, dicentis, Vnam eſſe ſponſam ſuam, Tu in Africa non dixiſti duas eſſe partes, ſed duas Eccleſias. Certe una eſt, quæ ex uoce Chriſti meruit indicari, qui ait: Vna eſt columba, una eſt ſpõſa mea. Et tu huius uocis oblitus, ad inuidiam Catholicis faciendam, hijs locutus es uerbis. Neq; enim Eccleſia dici poteſt quæ cruentis morſib. paſcitur, & ſanctorum ſanguine & carnibus opimatur. Certa membra ſua habet Eccleſia, Epiſcopos, Presbyteros, diaconos, miniſtros, & turbã fideliũ. Dicite cui generi hominũ in Eccleſia noſtra hoc poſſit adſcribi, q̃d obijcere uoluiſti: Specialiter nomina aliquẽ miniſtrũ, oſtende aliquem Diaconum nomine ſuo, Indica hoc ab aliquo factum eſſe presbytero, Proba hoc Epiſcopos admiſiſſe, Doce aliquẽ noſtrum cuiquam inſidiatum eſſe. Quis noſtrum quemq̃ perſecutus eſt: quem a nobis perſecutum eſſe, aut dicere poteris aut probare? Quia tibi unitas diſplicet: Hoc ſi crimen putas, argue nos Theſſalonicenſibus, Corinthijs, Gallatis. Septem Eccleſijs, quæ ſunt in Aſia, communicaſſe: Si nefas tibi uidetur, aut ſi reatũ putas, memorijs Apoſtolorũ & ſanctorum omnium communicaſſe: hoc nos feciſſe, nõ ſolum non negamus, ſed etiam gloriamur. Sed ut oſtendã, partẽ ueſtram (ut dixi) cruentis morſibus paſtam, Chriſtianorum ſanguine opimatam, a principio ſuo ueſter iam rabidus commemorandus eſt furor: iam ueſtra repetenda impietas, iam ſtultitia demonſtranda. In quo prius eſt oſtendere, erubeſcendam lætitiam ueſtram, & gaudia criminoſa, quod uobis ad priſtini erroris libertatem factam eſſe conſtitit. Recenſite tempora, diſcutite rationes rerum, diſsimilia uota, & perſonas diuerſas attendite. Redeat in memoriam Conſtantinus Imp. Chriſtianus, quẽ famulatũ exhibuerit Deo, quæ habuerit uota, ut, remotis ſchiſmatibus, intermortua omni diſſenſione, ſub toto cœlo filios ſuos gaudens, in ✝ uno uideret ſancta mater Eccleſia. Reddiderat unam communione maritis uxores, parentibus filios, fratribus fratres: Quibus rebus Deus ſe lætari teſtatur, dum dicit. Quam bonũ & quam iocundum, habitare fratres in unum. Etenim cum Africanos populos & Orientales, & cæteros tranſmarinos, pax una coniungeret, & ipſa unitas, repræſentatis omnibus mẽbris,

✝ ſi alienum

In Africa non duæ ſunt Eccleſiæ ſed duæ partes.

Calumnia Par. contra Catholicos Africæ.

Crimina Donatiſtarum.

Pax & concordia Chriſtianorum, ſub Conſtantino Imp.

✝ unum

Pſalm. 132.

corpus Eccleſiæ coagularet. Dolebat hoc diabolus, qui ſemper

Dolor Diaboli de pace Eccleſiæ.

de fratrum pace torquetur: Illo tempore ſub Imperatore Chriſtiano, deſertus in Idolis, tanquam incluſus tacebat in templis. Hoc eodem tempore duces & principes ueſtros merito religauerunt ſua in Eccleſia: Nulla fuerant ſchiſmata, nec Paganis licebat exercere ſacrilegia: Pax a Deo placato, apud omnes Chriſtianos populos habitabat: diabolus mœrebat in templis, uos in regionibus alienis.

Iulianus Imperator Apoſtata.

Deinde ut omnibus notum eſt, ſecutus alius Imperator, uobiſcum uota ſiniſtra concipiens, ex famulo Dei factus eſt miniſter inimici, Apoſtatã ſe edictis ſuis teſtatus eſt: Quem precibus rogaſtis, ut reuerti poſſetis. Quas preces, ſi uos negatis miſiſſe, nos legimus. Nec difficultatem præbuit, quem rogaſtis, ire præcepit pro uoto ſuo, quo intellexerat ad hijs turbandum pacem, cum furore eſſe uenturos. Erubeſcite ſi ullus eſt pudor. Eadẽ uoce uobis libertas eſt reddita, qua uoce Idolorum patefieri iuſſa ſunt templa: Eiſdem pene

Donatiſtarum gaudiũ de Iuliano.

momentis ueſter furor in Africã reuertitur, quibus diabolus de ſuis carceribus relaxatur. Et nõ erubeſcitis, qui uno tempore cũ inimico cõmunia gaudia poſsidetis. Veniſtis rabidi, ueniſtis irati, membra laniantes Eccleſiæ: Subtiles in ſeductionib. in cædibus immanes, filios pacis ad bella prouocantes. De ſedibus ſuis multos feciſtis extor

Cruentæ cædes & uiolentia

res, cum conducta manu uenientes, Baſilicas inuaſiſtis, multi ex numero ueſtro per loca plurima (quæ + ſub nominibus dicere longum

+ ſuis

eſt) cruentas operati ſunt cædes, et tam atroces, ut de talibus factis, illius temporis iudicibus relatio mitteretur. Sed interuenit et occurrit iudicium dei, ut ille, qui uos iam dudũ redire iuſſerat, Imperator prophanus & ſacrilegus, moreretur. Qui perſecutiones uobis prouocantibus, iam miſerat aut mittere diſponebat. Operata eſt apud loca ſupradicta in Catholicos trucidatio: Memoràmini per loca ſingula,

Deuaſtatio Baſilicarum.

quid fuerint ueſtri diſcurſus. Nonne de numero ueſtro fuerunt Fœlix Diabenſis, & Ianuarius flumen Piſtenſis, & cæteri, qui tota celeritate incurrerunt ad caſtellum Lemellenſe: ubi cum contra importunitatem ſuam uiderent Baſilicam clauſam, præſentes iuſſerunt comites ſuos, ut aſcenderent culmina, nudarent tecta, iactarẽt tegulas, imperia eorum ſine mora completa ſunt: Et cum altare defenderent Diaconi Catholici, tegulis plurimi cruentati ſunt, duo occiſi ſunt. Primus filius Ianuarij, & Donatus filius Nini, urgẽtibus & præſentibus Coepiſcopis ſupra memoratis, ut ſine dubio de uobis dictũ ſit:

Pſalm. 13

Veloces pedes corũ ad effundendũ ſanguinẽ. De qua re Primoſus, Epiſcopus Catholicus, loci ſupra memorati, in concilio ueſtro apud

Calumniator in Catholicos.

Theueſtinã ciuitatẽ qſtus eſt et querelas ei9 diſsimulãter audiſtis. Ecce a uobis factũ eſt, qd dixiſti Eccleſiã nõ eſſe, quę cruẽtis morſib. paſcit. Et aliud ſunt, milites miſsi, aliud Epiſcopi ordinati. Quod contra nos inuidioſe loqmini, ab alijs factũ eſt, nõ a nobis: Quod dicitis nõ

de

debuiſſe fieri, uos feciſtis. Cõmemoraſti et B. Apoſtolum Paulum di-
xiſſe. Sine ruga & ſine ſorde Eccleſiã eſſe debere: Epiſcopis ueſtris iu-
bentibus & præſentibus, ſupra altare Catholici diaconi occiſi ſunt.
Similiter & apud Carpos nonne uidentur inexpiabiles ſordes. In
Mauritaniç ciuitatibus uobis intrantibus quaſſatio populi facta eſt.
Mortui ſunt in uteris matrum, qui fuerant naſcituri. Non tibi uide-
tur ruga, quæ non poſsit ullis ſatisfactionibus tendi aut explanari?
Quid tale a nobis admiſſum eſt? nos expectamus uindicem Deũ, &
inuidiam facitis ✝ in caris. Quod ſi aſpere aliquid fecit pro unitate, le-
ue eſſe uideri poterit: Dum uos pro diſſenſione tanta mala, acerba,
cruenta & hoſtilia feceritis. Quid commemorem Thipaſam Cæ-
ſarienſis Mauritaniæ ciuitatem? Ad quã de Numidia Vrbanus For-
menſis, & Fœlix Idicrenſis, duæ faculæ, incenſæ liuoribus, cucurre-
runt: qui & horũ in pace poſitorũ animos perturbantes, nonnullo-
rum officialiũ & fauore & furore iuuante, & Athenio præſide prę-
ſente cũ ſignis, Catholica frequẽtia exturbata & cruẽtata, de ſedibus
ſuis expulſa eſt: lacerati ſunt uiri, tractæ ſunt matronæ, Infantes neca-
ti ſunt ✝ Ab adicti ſunt partus. Ecce ueſtra Eccleſia, Epiſcopis duci-
bus, cruentis morſib. paſta eſt. Poſt hoc etiã aliud addidiſti. Quan-
tum uult conſummat edacitas uulturum, tamen maior eſt numerus
columbarum. Vbi eſt, quod uulgo dicitur, Memoriam cuſtodem
habere ✝ eſſe mendacem? Oblitus es, quod paulo ante dixiſti, Eccleſiã
unã columbam Chriſti in Canticis canticorũ dictã. Si una eſt apud
uos Eccleſia, una eſt columba: Quid eſt, quod dicere uoluiſti, nume-
rus maior eſt columbarũ? Et quod uobis leue uidetur, facinus im-
mane commiſſum eſt, ut omnia ſacroſancta ſupra memorati ueſtri
Epiſcopi uiolarent. Iuſſerũt Euchariſtiã canib. fundi; Nõ ſine ſigno
diuini iudicij. Nam ijdẽ canes accenſi rabie, ipſos dominos ſuos, qua-
ſi latrones, ſancti corporis reos, dente uindice, tanquam ignotos &
inimicos laniauerũt. Ampullã quoq; Chriſmatis per feneſtrã, ut fran-
gerẽt iactauerũt. Et cũ caſu adiuuaret abiectio, nõ defuit manus an-
gelica, quæ ampullã ſpiritali ſubuectione deduceret, proiecta caſum
ſentire non potuit, Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit. Et poſ-
ſent iſta ✝ non fieri, ſi mandata Chriſti in memoria haberetis? qui ait.
Ne dederitis ſanctum canibus, neq; miſeritis margaritas ueſtras an-
te porcos: Ne conculcent pedibus ſuis eas, & conuerſi elidant uos.
Quid tale ab operarijs unitatis fieri potuit, unde nobis Catholicis ua-
nam inuidiam facere laboratis? Inde reuertentes Vrbanus For-
mẽſis & Fœlix Idicrenſis, inuenerunt matres, quas de caſtimoniali-
bus fecerũt mulieres. Ecce quales, frater Parmeniane, Epiſcopos cele-
bras, Et cum pro tuis erubeſcere debueras, Catholicos innocẽtes ac-
cuſas. Interea ſupra memoratus Fœlix inter crimina ſua, et facinora
nephanda, ab eo cõprehenſa puella, cui mitrã ipſe impoſuerat, a qua
paulo

Ephe.5

Crudelia facta Don. in Mauritania.

leg. ✝ Macario

Crudelitas duorum Epiſcoporum in Catholicam plebem

✝ abacti

Parme. contrarius ſibiipſi, de columbis

✝ oportet

Cant. 6

Miraculũ circa Euchariſtiam & Chriſmatis ampullam.

✝ ne

Matth. 7

Epiſcopi Don. Caſtimonialiũ Stupratores.

paulo ante pater uocabatur, nepharie inceſtare minime dubitauit. Et quaſi de peccato ſanctior fieret, † ſedi uelociter properauit. Sic Donatum annorum Septuaginta Epiſcopum, hominem innocentē ſpoliare auſus eſt Epiſcopali nomine & officio & honore. Venit ſchiſmaticus ad Epiſcopum Catholicum: Ad innocentē reus, ad dei ſacerdotem ſacrilegus, inceſtus ad caſtum, ad Epiſcopum iam non Epiſcopus: ſed de palatio et de coniuratione ueſtra ſecurus, ueſtris legibus & decretis armatus: Manus, quas paulo ante peccata craſſauerāt, capiti innocentis iniecit, Et de illa lingua auſus eſt ferre ſententiā, quæ iam nec ad pœnitentiam agendam uel idonea uidebatur.

Forte † inde. Depoſitio Epiſcopi Catholici á ſchiſmatico facta.

Ecce quales, frater Parmeniane, defendis: Ecce pro qualibus iam dudum dotes operari dixiſti: Etiam uos ipſi, qui ſancti & innocentes uideri ab hominibus uultis, dicite, unde eſt iſta ſanctitas, quā uobis licētius uſurpatis? quam Ioannes Apoſtolus profiteri non audet, qui ait. Si dixerimus, quia peccatum nō habemus, nos ipſos decipimus, et ueritas in nobis non eſt. Hoc qui dixit, ſapiēter ſe ad Dei gratiam reſeruauit. Eſt enim Chriſtiani hominis, quod bonum eſt uelle, & in Deo, quod bene uoluerit, currere, ſed homini non eſt datum perficere: ut poſt ſpacia, quę debet homo implere, reſtet aliquid deo ubi deficienti ſuccurrat. Quia ipſe ſolus eſt perfectio, & perfectus ſolus dei filius Chriſtus: Cęteri oēs ſemi perfecti ſumus. Quia noſtrū ē uelle, noſtrū eſt currere, Dei pficere. Vnde B. Apoſtolus Paulus ait: Neq; uolētis neq; currentis, ſed ad Dei gratiā pertinētis. Nam & a Chriſto ſaluatore noſtro, perfecta ſanctitas nō eſt data, ſed pmiſſa. Denique ſic ait. Sancti eritis, quia & ego ſanctus ſum: Solus eſt, ſanctus et perfectus. Deniq; non dixit, ſancti eſtis, ſed ſancti eritis dixit. Vnde eſt ergo, quod uobis perfectam ſanctitatem de ſuperbia uindicatis? niſi ut appareat, quia uos ipſos decipitis, & ueritas in uobis non eſt, Ioannis ſchola eſſe noluiſtis, Cum enim ſeducitis aliquos, promittitis, uos indulgētiam peccatorum eſſe daturos: & cum uultis donare peccata, ueſtram profitemini innocentiam: & remiſsionem peccatorum ſic datis, quaſi nullum habeatis ipſi peccatum. Non eſt iſta præſumptio, ſed deceptio: Nec ueritas, ſed mendacium. Etenim inter uicina momenta, dū manus imponitis & delicta donatis: Mox ad altare conuerſi, dominicam orationem prætermittere non poteſtis, Et utiq; dicitis, Pater noſter, qui es in cœlis, dimitte nobis debita & peccata noſtra. Quid uocaris dum peccata confiteris tua? ſcis an tu es, dum dimittitis aliena? hoc modo & uos ipſos decipitis, & ueritas in uobis non eſt. Sed ut apparet hoc uobis dicit, nutrix ueſtra Superbia: quā Chriſtus in Euangelio teſtificatur. Quia & ſi nomina ueſtra non dixit, per ſimilitudinem tamen ueſtros mores oſtendit. Sic enim ſcriptum eſt. Dicebat Ieſus hanc ſimilitudinem, propter eos qui ſe ſanctos putant, & contemnunt cæteros. Hoc de uobis dictum eſſe

Qualis Donatiſtarū ſanctitas.

1 Ioan. 1.

Nemo perfecte ſanctus in hac uita.

Roma. 9.

Leui. 19.

Superba de ſanctitate præſumptio.

Donatiſtæ ſe ipſos conuincunt mendacij de peccato.

Similes Phariſeo de ſanctitate ſua iactanti.

eſſe, ipſa res euidenter oſtendit: Dum uos quaſi ſanctos extollitis,
& nos manifeſte aperteque contemnitis. Duo (inquit) aſcenderunt *Lucæ 18*
in templum adorare, unus Phariſæus, & unus Publicanus. Pha- *Superbia Pha-*
riſæus tumidus, ſuperbus, inflatus, talis, quales et uos uidemus, Non *riſæi.*
humiliato corpore, non inclinata ceruice: ſed erecta facie, & tumen-
ti pectore, Gratias tibi (inquit) Deus, quia nihil peccaui. Hoc eſt di-
cere Deo, non obeo quod ignoſcas. Hoc inſanus furor, hoc punien
da & damnanda ſuperbia. Deus paratus eſt ignoſcere, & reus fe-
ſtinat indulgentiam recuſare. Publicanus humilis, hominem ſe
eſſe cognoſcens, ſic rogauit dicens. Propitius eſto mihi peccato-
ri, Sic iuſtificari meruit. Sic ſuperbia infra ſe in Phariſæo, ma-
giſtro ueſtro, de templo damnata deſcendit. Meliora ſcilicet peccata
ſunt cum humilitate, quam innocentia cum ſuperbia. Denique
cum uobis traditionis & ſchiſmaticis grauia peccata non deſint, In-
ſuper & ſuper nos eſſe gratulamini. Nunc quoniam erubeſcenda *Profunda Do-*
gaudia ueſtra probauimus, & furor ueſter tot locis oſtenſus eſt: Re- *natiſt. impietas*
ſtat de profunda impietate ueſtra aliquid dicere. Nam omnia, quæ
a uobis fiũt aut facta ſunt, quis poterit explicare? Sic cũcta malignita
te quadã ordinaſſe uos conſtat, ut in una ſpecie operis ueſtri, ſpecies
alias impleretis: ut dum presbyter aut Epiſcopus deijcitur, ſic popu-
lus caperet. Quomodo poſſet turba hominũ ſtare, quæ rectorẽ ſuũ *Quare depo-*
eliſum eſſe conſpiceret? Non aliter, quã quocũq; caſu paſtore occiſo, *nunt Catholi-*
lupi craſſantur, +Exſorcidiaſtis & lauiſtis ſine cauſa parietes, ut hoc *cos paſtores.*
nequitiæ genere ſubrueritis ſimpliciſsimorũ hominũ mẽtes: Talibus *forte + exorci-*
conſilijs ueſtris, nonnullorum animi iugulati ſunt. Et ſub nube ſim *zaſtis aut Ex*
plicitatis, obcæcato lumine, ut miſeros ſterneretis, ſagittas ſub phare *ſcrdidaſtis.*
tra pectoris ueſtri ſeductionibus præmiſiſtis: ut de uobis ſpiritus ſan *Quales ſunt eo-*
ctus per Dauid Proph. in Pſalmo prædixerit. Qm̃ ecce peccatores *rum ſagittæ.*
intenderunt arcũ: parauerunt ſagittas in pharetra ſua, ad ſagittãdos *Pſalm. 10*
obſcura luna rectos corde. Quid a uobis minus factũ eſt ueſtris con
ſilijs? Sagittati ſunt innocẽtes, Exarmati fideles, honore nominis ſui
ſpoliati ſunt ſacerdotes. O impietas inaudita, quæ iugulas inter pœ-
nitentiæ tormenta ſecure. In comparatione operis ueſtri, latronũ *Peiores ſunt la-*
leuior uidetur immanitas: Vos unũ facitis homicidiũ: latro iugulans *tronibus.*
dat de morte compendium: paupertate ſenſus ſui circumuenti ſunt,
q̃s decipere potuiſtis. Perfecti enim fuerãt illi, opere ſcilicet Dei, qui
in eius nomine fuerãt ordinati: Ecõtra, uos cõtra opus Dei hoſtiliter
militantes, diuinũ opus militię uectibus deſtruentes. Apparet ergo
de uobis eſſe in x. pſal. Quoniam quę tu perfeciſti, ipſi deſtruxerunt: *Opera eorum*
Fecit uos ſuperbos impietas ueſtra, ſed accuſat uos proſpiciẽs de cœ *Deo contraria*
lo iuſtitia. Et iniqua uos gerentes error hominũ laudat, ut de uobis
in ix. pſalmo dixerit ſpiritus ſanctus. Quoniã laudatur peccator in de
ſiderijs animæ ſuæ: & qui iniqua egerit, benedicetur. Quid iniquius,

C quam

quam exorcizare ſpiritum ſanctum:altaria frangere:Euchariſtiã ani-
malibus proijcere.Et ut in errorem uos ueſter populus mittat, lau-
dando fœlices appellant,& bene nominãt,& per uos iurant, et per-
ſonas ueſtras iam pro Deo habere noſcunt. Solet Deus ad proban
dam fidẽ in iuratione ab hominibus nominari: Sed cum per uos iu-
ratur,iam apud ueſtros de Deo & Chriſto ſilentiũ eſt.Si ad uos diui
na migrauit de cœlo religio,quia per uos iuratur,nemo ueſtrum auc
ueſtrorũ langueat: nolite mori:imperate nubibus, pluite ſi poteſtis:
ut per uos plenius iuretur,& de Deo ſileatur. Nam & prioribus ſæ-
culis,ut templa fabricarentur,& Idola fierent, Quid a ueſtro popu-
lo diabolus potuit amplius facere?Nihil aliud,niſi ut de Deo tacere-
tur,dũ per errores homines de ſolo diabolo loquebantur.O ✝ ſacrile
giũ impietatis commiſſum,dum homines per uos iurãtes libenter au
ditis,& uocẽ Dei auribus non admittitis ueſtris. Qui in ciij.pſalmo
ſic ait.Ne tetigeritis unctos meos, neq; in prophetas meos manum
miſeritis.Vnctos autem eſſe et reges et ſacerdotes,& libri regnorum
indicant.Et Dauid in Pſalmo cxxxij.ſic ait, Sicut unguentum quod
deſcendit in barbam Aaron, Et tamen uos contra ijſdem uiribus,
conati eſtis præcepta contẽnere:Quibus,qui dominũ timent, man-
data conãtur implere. Docete ubi uobis mandatũ eſt,radere capita
ſacerdotum,cum econtrario ſint tot exempla propoſita, fieri non de
bere.Saul anteq; peccaret ungui meruit:poſt unctionem non leuiter
offendit.Hoc Deus cum uideret, propter oleum non tangendũ, uo
lens exempla proponere, pœnitentiã profeſſus eſt. Sic enim legitur
dixiſſe dominũ.Pœnitet me unxiſſe Saul in Regem. Et utiq; potuit
Deus oleũ quod dederat auferre:Sed cum uoluit docere,non debe-
re contingi oleum etiam peccatorum,ipſe qui dederat, pœnitentiam
geſsit.Igitur Deus ſi,ut te doceret,quod dedit auferre nõ potuit,per
quod noluit:Tu qui eſt ut auferas quod nõ dediſti?et qui parare de-
bebas aures ad audiendum,paraſti nouaculam ad delinquendum.
Et cum poſſetis eſſe filij Dei, hominum eſſe uoluiſtis, & ad infigen-
dum morſum honoribus alienis, dentes ueſtros in ſagittas & arma
uertitis:linguas acuiſtis in gladios,Impleſtis quod de uobis in Pſal-
mo lvi.ſcriptum eſt.Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ,
& lingua eorum gladius acutus. Ergo linguas ueſtras acuiſtis
in gladios,quas mouiſtis in mortes, non corporum, ſed honorum.
Iugulaſtis non membra,ſed nomina.Quid prodeſt,quia uiuunt ho-
mines,& honore occiſi ſunt a uobis?ualent quidẽ membris, ſed cre-
pta portant funera dignitatis. Extendiſtis enim manum, & ſuper
omne caput mortifera uelamina prætendiſtis: ut cum ſint (ſicut ſu-
pra dixi)quatuor genera capitum in Eccleſia,Epiſcoporum,Presby
terorum,Diaconorũ,& fidelium.Nec ✝ cum parcere uoluiſtis:euerti
ſtis animas hominũ.Hos actus ueſtros odit Deus,in Ezechiele Pro-
pheta

Iurare per homines, & non potius per deũ, grauiſſima impietas eſt.

✝ ſacrilegum

Vnctio ſacerdotum contemni non debet.

Donatiſtæ radebant capita eorum, quos deponebant ſacerdotum.

1.Reg.15

Cur Donatiſtæ filij hominum dicuntur.

Inique depoſuerunt Catholicos ab honoribus.

Peccauerunt in omnem ætatem & ſtatum.

lego ✝ uni

pheta cũ dicit. Væ facientes uelamen, hoc eſt, imponentibus manũ, *Ezech. 13*
ſuper omnem ætatẽ ad euertendas animas. Inueniſtis pueros, de pœ-
nitentia ſauciaſtis, ne aliqui ordinari potuiſſent: Agnoſcite uos ani-
mas euertiſſe. Inueniſtis fideles antiquos, feciſtis pœnitentes: Agnoſ-
cite uos animas euertiſſe. Inueniſtis Diaconos, presbyteros, Epiſco-
pos, feciſtis Laicos: Agnoſcite uos animas euertiſſe. Socius & co- *Iudicarunt alie-*
mes ueſter iam dudum fuerat, cui nũc manus inferre conatus es, pari- *num ſeruũ, Ca-*
ter currebatis: fac illum peccaſſe, cum peccatum non eſſe conſtet. Iace- *tholicum ſcili-*
bat ut æſtimas: ſi Apoſtolũ legiſti, tu uide cui ſtes, & ille cui iaceat: *cet.*
Si ſeruus es, dominum recognoſce, et intellige, quia non tibi iacebat, Roma. 14
qui tecum paulo ante currebat. Quid in poteſtatem alienam inru-
is? Quid temerarius Dei tribunal aſcendis? Et cum ipſe ſis reus, in
alterum audes ferre ſententiam. Et legiſti, Qui ſtat, domino ſtat
ſuo: Et qui iacet, domino ſuo iacet. Potens eſt autem dominus eius, 1. Reg. 16
ſuſcitare eum, Tu quis es, qui de ſeruo alieno iudices? Oleum ſacer- *Cur Dauid*
doti a Deo conlatũ, non debuiſſe tangere, a puero Dei Dauid diſce- *Saul regem no-*
re debuiſtis, qui ſic per Samuel ungitur, ut Sauli quod iam dudũ da- *luit occidere.*
tum fuerat, minime tolleretur. Deniq; uel cum Deo iubente uel euen- 1. Reg. 24
tu procurante, una eos ſpelunca concluderet: uenerat in poteſtatẽ
pueri Dauid Saul, qui peccauerat: Videtur non uidens, ideo quod
a maiori lumine (ut fieri aſſolet) in caligine clauſus, alterũ iuxta ſe ui-
dere non potuit. Innumerabiles antiquum Regem ſequebantur &
exercitus, ſed ipſe rex in poteſtatem uenerat alienam. Occaſionem *Elegans hiſto-*
uictoriæ Dauid habebat in manibus, incautum & ſecurum aduerſa- *riæ narratio.*
rium, ſine labore poterat iugulare, & ſine ſanguine & conflictu mul-
torum, poterat bellum per compendium mutare in cædẽ. Et pueri
eius & occaſio ſuadebant: Ad uictoriam opportunitas hortabatur.
Stringere iam cœperat ferrum, ire iam cœperat armata manus ho-
ſtiles in iugulos. Sed obſtabat plena diuinorum memoria mandato-
rum, hortantibus ſe pueris et accuſantibus contradicit, Tanq̃ & hoc
diceret: Sine cauſa me uictoria prouocas: fruſtra me occaſio in trium-
phos inuitas. Volebat hoſtem uincere, ſed prius eſt domini diuina
præcepta ſeruare. Nunquid mittã manus in unctũ domini? Repreſ-
ſit cum gladio manum: et dum timuit oleũ, ſeruauit inimicũ. Et cum 2 Regum 1.
compleret obſeruantiam, uindicauit occiſum. Vos nec Deum time-
tis, nec fratres agnoſcitis, in corde liuoris acuitis nouaculas linguæ. *Donatiſtæ ho-*
Et diuina præcepta calcantes, miſerorum properaſtis in capita: ut *nores ſacerdo-*
in captiuitatem cæcos aut imperitos populos, iugulatis ducibus, tra- *tum eſuriũt in-*
hatis: Eſuritis honores innocẽtium ſacerdotum. Vnde furori ueſtro *explebili gut-*
tanta fames innata eſt, ut guttura ueſtra ſepulchra patentia feceri- *ture.*
tis. Vnicuique ſepulchro ſufficit unum funus, & clauditur: gutturi
ueſtro honorum funera minime ſufficiunt, & adhuc patent, dum
aliquos quæritis deuorare, Vt merito de uobis dictum ſit: Sepul-

Pſalm.5 chrum patens eſt guttur eorum. Nam & de maledictione præſumi-
Rom.12 tis,cum ſcriptũ ſit.Benedicite & nolite maledicere. Quiſquis contra
Maledictiones Don. contra catholicos. ueſtram uoluntatem fecerit, intentatis terrores, maledicta prætendi-
tis. Et quia aliqui homines, plus mali mereri poſſunt, quam boni:
+ animas quicquid iudicium Dei aut peccati meritum fecerit, ✝ amans ueſtris
Pſalm.13 maledictionibus uindicatis: Merito,quia de uobis dictum eſt.Os e-
orum maledictione,& amaritudine plenum eſt. Gloriamini,quod
Occidi homo uarijs poteſt modis. uobis maledicentibus, aliqui homines mori potuerunt: Certe non
licet occidere. An ideo uos putatis innocentes, quia ferro uſi nõ
eſtis? Innocentem ſe & uenenarius iudicet, ſi in ſolo ferro eſt ho-
micidium: Non ſibi uideatur reus, qui alterum ſubducto cibo neca-
uerit. Innocentem ſe iudicet, qui ſpirandi prohibita facultate, ſuffoca-
lego + Necis uerit uiuere cupientem. ✝ Nec hijs multa ſunt genera, ſed unum
nomen eſt mortis. Maledictionibus tuis cum fiducia hominem
lego + lingua. ✝angua percutias, indubitanter homicida es, ſi per te mortuus fue-
erit qui uiuebat. Quiſquis talis ex uobis eſt, fruſtra ſe Chriſtia-
num aut ſacerdotem Dei profitetur. Qui lenitatem Dei ignorat:
Sapien.1 Quoniam Deus mortem non fecit, Nec lætatur in perditione uiuo-
Depoſiti a Donat. Quatuor Epiſcopi. rum. Credo uos obliuiſci non poſſe, quid per loca aliqua feceritis,
Occidere contra iuſsionem Dei dicentis. Et in Prophetas meos ma-
Pſalm.103 nus ne miſeritis. Deuterium, Partenium, Donatum, & Getulicum,
Dei Epiſcopos, linguæ gladio iugulaſtis: Fundentes ſanguinem non
corporis, ſed honoris. Vixerunt poſtea homines, ſed a uobis occiſi
ſunt in honoribus, Dei ſacerdotes. Multis notũ eſt & probatũ, per-
ſecutionis tempore Epiſcopos aliquos, inertia a cõfeſsione nominis
Irruerunt in unctionem dei. Dei delapſos thurificaſſe, & tñ nullus eorũ qui euaſerunt, aut manũ
lapſis impoſuit, aut ut genua figerent imperauit. Et facitis uos hodie
Pſalm.103 poſt unitatẽ, quod a nullo factũ eſt poſt thurificationem: Quia ſcri-
ptũ eſt. Ne tetigeritis unctos meos, neq; in Prophetas meos manũ
miſeritis. Oleum ſuum defendit Deus, Quia ſi pecccatũ eſt hominis,
unctio eſt tñ diuinitatis. Ne tetigeritis (inqt) unctos meos: Ideo, ne
dũ peccatũ hominis percutit, & oleũ quod Dei eſt feriatur. Iudicio
ſuo Deus ſeruauit rẽ ſuam, & tamẽ uos paſsim inruiſtis in alienam.
forte + uiuentes necaſſe. Corrumpentes omnium fœlicitatem: Neq; maior infœlicitas, quam
Iniuriæ Don. in pueros & uirgines. Dei ſacerdotes ✝uiuere neceſſe eſt. Quot fuerunt matronæ, pueri
ſimul & uirgines, a uobis coactæ, nullo interueniente peccato, Salua
innocentia & pudicitia, uobis docentibus pœnitentiam gerere didi-
forte + ſexu uexaſtis. cerunt. Nunquid minor eſt infœlicitas, cõtritas ✝ſexui ixaſtis etates?
Qualis a Don. indicta fuit pœnitentia. Vere de uobis dictum eſt in Pſalmo xiij. Contritio & infœlicitas
in uijs eorum, & uiam pacis non cognouerunt: Non eſt timor Dei
ante oculos eorum. Indixiſtis pœnitentiam plebibus, Nec e-
nim acta eſt ab aliquo, ſed a uobis exacta: Nec æqualibus ſpacijs
temporũ, ſed egiſtis omnia pro perſonis, alter anno toto, alter mẽſe,

alter uix tota die: imperantibus uobis pœnitentiam geſsit. Si unitati conſentire (ut uultis) peccatum eſt, ſi eſt ſimilis culpa, quare non eſt æqualis pro eodẽ reatu pœnitentia? Dubiũ non eſt, eſſe populũ cre dentium Iſrael, id eſt, qui mente Deum uideat, & tamen has plebes coegiſtis flectere & inclinare ceruices, Et ✝ ſeri capitum iniunctam maſſam pœnitentiam facere. Has plebes dolet Deus per Ezechielem dicens. Væ filiabus Iſrael, quæ ſarciunt ceruicalia, id eſt, membra ceruicis, ut ſupponant ſub cubito & ſub manu. Vtique ſub cubitibus & ſub manibus ueſtris, cum ſuper earum capita uelamina pœnitentiæ tenditis. Quæ impietas ueſtra & furor oſtenſus eſt, & ſuperbia demonſtrata. Etiã ſtultitia fuerat reuelãda, ſed hãc in ſexto libro demonſtrabo.

forte ✝ ferre

Ezech. 13

Plebibus iniuſte pœnitentia impoſita.

Explicit Liber Secundus.

ARGVMENTVM LIBRI TERTII.

HIc tertius liber continet quatuor cauſas, quibus effectum eſt, ut non ſine aſperitate unitas fieret. Primã, quod Baſilicas ſchiſmatici non neceſſarias fecerint. Secundam, quod Donatus Carthaginem prouocauit, ut unitas fieret. Tertiam, quod Donatus Baiagenſi ✝ Sterelliones collegit, ut operarios unitatis impediret. Quartam, ſine uoluntate Dei nihil eſſe factum.

✝ Circumcelliones.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

EX hijs quibus putant aliqui, unitati eſſe faciendum conuitium, ſatis, ut arbitror, in ſecundo libello de Eccleſia, quæ ſponſa eſt Chriſti, & de eius dotibus, et de hæreditate diximus Saluatoris: conſequens eſt, Primo ſchiſmaticorum errores oſtendere. Deinde, quæ fuerit cauſa, ut unitas fieret. Tertio, quæ fuerit, ut miles ✝ moretur armatus. Ab operarijs unitatis multa quidem aſpera facta ſunt, ſed ea quæ imputatis Lentio, Macario uel Taurino, imputate maioribus ueſtris: qui (ſicut in Propheta ſcriptũ eſt) ut uobis ſtupeſcerent dentes, ipſi uuas acidas comederunt. Illis primo, qui populum Dei diuiſerunt, & Baſilicas fecerunt non neceſſarias. Deinde Donato Carthaginis, qui prouocauit, ut unitas proximo tempore fieri temptarẽt. Tertio Donato Bagaienſi, qui inſanam collegerat multitudinẽ, à qua & Macarius uiolentiam pateretur, ad ſe, & ad ea qui ferebat tutanda, armati militis poſtulauit auxilium.

4 mitteretur.

Aſpera contra Donatiſtas executio per manũ militarem.

Ezech. 18

Venerunt tunc cum pharetris armigeri, repleta eſt unaquæquè ciuitas uociferantium: nunciata unitate, fugiſtis omnes. Nulli dictum eſt, nega Deum. Nulli dictum eſt, incende teſtamentũ. Nulli dictũ eſt, aut thus pone, aut Baſilicas dirue. Iſtæ enim res ſolent Martyria generare. Renunciata eſt unitas: ſola fuerant hortamenta, ut Deus & ſpiritus eius, a populo in unum conueniente, pariter rogaretur. Nullus erat primitus terror, Nemo uiderat uirgam, Nemo cuſtodiã, ſola (ut ſupradiximus) fuerant hortamenta.

Perſecutio contra ſchiſma non contra Chriſti fidem.

Timuiſtis omnes, fugiſtis, trepidaſtis: ut pro certo uobis dictum ſit, quod in Pſalmo lij. ſcriptum eſt: Trepidauerunt ubi non erat timor: Fugerunt igitur omnes Epiſcopi cum Clericis ſuis, aliqui ſunt mortui, qui fortiores fuerunt, Capti longe relegati ſunt.

Fuga Donatiſtarum.

Et tamen horum omnium nihil actum eſt cũ uoto noſtro: Nihil cũ conſilio, nihil cum conſcientia, nihil cum opere: Sed geſta ſunt omnia in dolore Dei, amare plorãtis, et ultionẽ aquæ, quam contra interdictum iterũ mouiſtis: traducentes ad uos aquam antiquæ piſcinæ, ſed neſcio an cũ illo piſce, qui Chriſtus intelligitur: Qui in lectione Patriarcharum legitur in Tigride flumine præhenſus cuius fel & iecur tulit Tobias, ad tutelam fœminæ Sarræ & ad illuminationẽ Tobiæ non uidẽtis: Eiuſdẽ piſcis uiſceribus Haſmodeus dæmon

Non Catholici ſed Deus ipſe eam perſecutionẽ procurauit.

Eſaiæ 22.

Chriſtus figuratus in piſce Tobiæ.

Tobiæ 6

dæmon a Sarra puella fugatus eſt, Quæ intelligitur Eccleſia, & cæcitas a Tobi excluſa eſt. Hic eſt piſcis, qui in baptiſmate per inuocationẽ fontalibus undis inſeritur, ut quę aqua fuerat a piſce etiã piſcina uocitetur.

Fons Baptiſmi cur piſcina dicitur.

Cuius piſcis nomen ſecundũ appellationẽ gręcam, in uno nomine per ſingulas literas turbans auctorũ nomen continet Ixort: Quod eſt Latinum Ieſus Chriſtus, Dei filius, Saluator. Hanc uos piſcinam, quę in omni catholica per totum orbem terrarum, ad uitã generis humani, ſalutaribus undis exuberat: Transduxiſtis ad uoluntatem ueſtram, & ſoluiſtis ſingulare Baptiſma, ex quo Baptiſmate hominibus muri ſancti ſunt ad tutelam, Et feciſtis quaſi alteros muros, nullum nouum ædificium facientes: non potuiſtis inſtruere, niſi dirueretis. Et quale poteſt eſſe ædificium, quod de ruina conſtituitur? Hanc rem per Eſaiã Proph. Deus dolet, & flet, cum dicit filiam ſui generis eſſe contritam: genus Dei eſt non habere genus, qui ex ſe eſt, & ✝manet ma.

Peccatum Donatiſtarum contra baptiſmum Eccleſiæ.

Eſaiæ 22

Similis eſt & aqua, quam modo legimus, in cuius aquę iniuria, indicat Deus lachrymas ſuas, quas uos feciſtis: Quas teſtatur nulla poſſe conſolatione ſiccari, cum ad uos loquitur, dicens. Miſſum me facite, amare plorabo: Nemo poterit conſolari me in cõtritione filię generis mei. Hoc loco defenditur innocẽtia noſtra, cum Deus cum dolore iracundiã uobis indicat ſuam: Dum et cauſas prodit & traditiones oſtendit. Deniq; non ait, in Syon, ſed in ✝uia eius ualle ſunt celebrata: Non in illo monte Syon, quem Syria Paleſtina a muris Hieruſalem paruus diſterminat riuus.

lego. ✝ingenitum manet.

Vindicta Dei in Don. propter iniuriã baptiſmi.

Eſaiæ 22.

✝una

In cuius uertice, eſt non magna planicies, in qua fuerant ſeptem Synagogę, ubi Iudæorũ populus conueniens, legem, per Moyſen datam, diſceret potius, ſed ubi nulla lis audita eſt, nec ab aliquo celebratum iudicium, nec aliqua eſt illic ab ullo iudice lata ſententia: Quia locus erat doctrinæ, non controuerſiæ poſt doctrinam. Si quid agendum erat, intra muros Hieruſalem agebatur. Inde ſcriptum eſt in Eſaia Propheta. Ex Syon prodiet lex, & uerbum domini de Hieruſalem.

Mons Syon ſpiritualiter Eccleſiam Catholicã ſignificat.

Eſaiæ 2

Non ergo in illius montis Syon Eſaias aſpicit uallem, ſed in montem Syon, qui eſt Eccleſia: Qui per omnem orbem Romanum, caput tulit ſub toto cœlo. In quo monte a Deo patre filius Dei regẽ ſe conſtitutum eſſe, gratulatur in Pſalmo primo, dicẽs. Quoniã regẽ cõſtituit me ſuper Syon montẽ ſanctũ ſuũ: utiq; Eccleſiã, cuius rex & ſpõſus & caput eſt. Nõ in illo monte, ubi non illæ ſunt portæ, quas diligit Deus, ſed mõte Eccleſiæ, qui ſpiritaliter appellaẽ. Cuius Eccleſiæ portas introeunt innocẽtes, iuſti, miſericordes, cõtinentes, & uirgines in Pſal. lxxxv. dũ dicit. Fundamenta eius in montib. ſanctis, diligit dñs portas Syon: Nõ illius corporalis mõtis, ubi iam nullæ ſunt portę: Et poſt uictorias Veſpaſiani Imp. uix antiquarũ extãt indicia ruinarũ. Eſt ergo ſpiritalis Syõ Eccleſia, in qua a deo patre rex cõſtitutus eſt Chriſtus, quæ eſt in toto orbe terrarũ: In q̃ eſt una Eccleſia Ca-

Chriſtus conſtitutus a Deo, rex in monte Syon.

Pſalm. 2

Pſalm. 86

Hic Pſalm. 85. eſt, ſi primi duo pro uno computantur, iuxta antiquos.

Spiritualis Syon Eccleſia Catholica eſt.

Catholica. Nam Syon Eccleſiam eſſe & alio loco ſanctiſsimus Dauid Propheta teſtatur, dicens. Lauda Deum tuum Syon, qui confortauit ſeras portarum tuarum, benedixit filijs tuis in te: Singulos intelligimus montis.

Pſalm. 147

Et dum non in toto monte uidit & Eſaias, ſed in ualle, hoc eſt, ſola Africa, In qua ſola cum ſufficerent templa Dei quæ fuerant, alia facere uoluerunt principes ueſtri. Et in qua ſola deiecti ſunt muri & aqua ſancta, & piſcina tranſuerſa eſt, & nouitas contra antiquitatem a uobis inſtituta eſt. Hoc totum Deus in uallē montis Syon, & interrogat & increpat, dicens. Vt quid hoc factum eſt uobis? ideo, quoniam aſcendiſtis in templa ſuperuacanea.

Superuacanea templa Don. in Africa.

Eſaiæ 22.

Vnaquæq; ciuitas repleta eſt uociferantium: Vulnerati tui, non uulnerati gladio, & mortui in te, nō mortui bello, in errore ſunt a minimo uſq; ad maximum: Errantes in montibus omnes principes tui, in uirgam conuerſi ſunt: Et qui capti ſunt, grauiter alligati, & fortiores tui longe fugati ſunt. Miſſum me facite, amare plorabo. Nemo me poterit conſolari in contritione filię generis mei. Et aſcendent Elamitæ cum Pharetris: Elamitæ latina lingua dicuntur chori caſtrorum, et ſecutus eſt dicens. Penetralia ueſtra deferentur ad publicum, & ſecreta domus Iſrael nudabuntur. Hoc in Africa factum eſt, et totum hoc in Africa factum eſſe indicauit Deus, dum uobis imputat dicens: Quoniam conuertiſtis aquā antiquæ piſcinæ ad ciuitatem ueſtram, & deieciſtis muros Hieruſalem, ut faceretis alteram munitionem, et conſtituiſtis aquam inter duas munitiones: & ad piſcinam antiquam attēdere noluiſtis, nec ad eum, qui ab initio creauit illam.

Alia eſt hic in textu translatio, quam ea eſt qua nos utimur

Elamitæ.

Culpa perſecutionis ipſis imputatur a Deo Donatiſtis.

Iam uides frater Parmeniane, ad uos redundare omnia, a quorum principibus harum rerum omnium ſeminata eſt cauſa. Deinde ad Donatum Carthaginenſem, cuius ueneficio uidetur unitatis negocium eſſe commotum. In quo oſtendam operarios eius non pro uoluntate noſtra, nec ſua malitia aliquid feciſſe: Sed prouocantibus atq; impellentib. cauſis, quas Donatus Carthaginīs leuitate ſua conſtituit, dum magnum ſe uideri contendit. Quem enim latet præter te, quia peregrinus es, & potuerunt tibi falſa narrari. Aut quis negare poteſt rem, cui tota Carthago principaliter teſtis eſt, Imperatorē Conſtantem, Paulum & Macarium primitus non ad faciendam unitatem miſiſſe, ſed cum eleemoſynis: quibus per Eccleſias ſingulas poſsit reſpirare, ueſtiri, paſci, gaudere paupertas. Qui cum ad Donatum, patrem tuum, uenirent, & quare uenerant indicarent: Ille ſolito furore ſuccenſus, in hæc uerba prorupit. Quid eſt Imperatori cum Eccleſia? & de fonte leuitatis ſuæ, multa maledicta effudit: Non minus quam in Gregorium aliquando, ad quem ſic ſcribere minime dubitauit. Gregori macula Senatus, & dedecus Præfectorum, & cętera talia: cui Donato pręfatus patientia Epiſcopali reſcripſit: harum epiſtolarum exemplaria multorum ore ubiq; cantantur. Iam tunc meditaba-

Donat. Carthaginenſis cauſa præcipua perſecutionis.

Eleemoſynæ Impe. ad pauperes Eccleſiarū in Africa.

Maledicta Donat. contra Impe. & præfectos.

meditabatur, contra præcepta Apoſtoli Pauli, poteſtatibus & regi-
bus iniuriã facere, pro quibus, ſi Apoſtolũ audiret, quotidie rogare *Orandum pro Poteſtatibus.*
debuerat. Sic enim docet B. Apoſtolus Paulus. Rogate pro Regib. 1. Tim. 2
& Poteſtatibus, ut quietam & tranquillã uitam cum ipſis agamus. Ro. Imp. Liba
Non enim Reſp. eſt in Eccleſia, ſed Eccleſia in Rep. eſt, id eſt, in Imp. nũ uocat Chri-
Romano, Quod Libanũ appellat Chriſtus in Canticis Canticorũ, ſtus. Cant. 4
cum dicit. Veni ſponſa mea, ✝ inuenta de Libano, id eſt, de Imperio ✝ ueni
Rom. ubi & ſacerdotia ſancta ſunt, & pudicitia & uirginitas, quæ
barbaris Gentibus non ſunt: & ſi eſſent, tota eſſe non poſſent. Me-
rito Paulus docet, orandum eſſe pro Regibus & Poteſtatibus: Etiã
ſi talis eſſet Imperator, qui gentiliter uiueret, Quanto quod Chriſtia- *Conſtans Imp. religioſus.*
nus, quanto quod Deum timens, quanto quod religioſus, quanto
quod miſericors, & ipſa res probat. Miſerat enim ornamenta domi
bus Dei, miſerat pauperib. eleemoſynam, nihil Donato, Cur ergo
inſaniuit? cur iratus eſt? cur quod miſſum fuerat repudiauit? Et cum *Proteruiſſimus ille Donatus*
illi qui miſſi fuerant, ei dicerent, ſe ire per prouincias ſingulas, &
uolentibus accipere ſe daturos: ille dixit, ubique ſe literas præmiſiſſe,
Ne id quod adlatum fuerat, pauperibus alicubi diſpenſaretur. ✝ O *forte* ✝ Hoc
conſulere miſeris, O prouidere fuerat pauperibus, O peccatori-
bus ſubuenire: Clamat Deus dicens. Ego ſum qui feci pauperem &
diuitem: Non quia non potuit et pauperibus dare, Sed ſi ambobus
daret, peccator, qui ſibi ſuccurrerent, inuenire non poſſet. Denique ſic
ſcriptũ eſt. Quemadmodũ aqua extinguit ignẽ, ſic eleemoſyna extin- Eccle. 3
guit peccatũ. Certe iã apud deũ ſunt ambo, et qui dare uoluit, et qui
obſtitit, ne daretur. Quid ſi iam dicat Deus Donato, Epiſcope, quid
uis fuiſſe Conſtantem? Si innocentem, quare ab innocente accipere *Iuſta increpatio Dei ad Donatum.*
noluiſti? Si peccatorem, quare non permiſiſti dare, propter quem fe-
ci pauperem? Sub hac interrogatione qualis futurus eſt? quid de le-
uitate & furore laborauit tantis pauperibus impedire? Carthaginis *Elatio Donati ſuper Imp.*
principatum ſe tenuiſſe crediderat: Et cum ſuper Imperatorem non
ſit, niſi ſolus Deus, qui fecit Imperatorem: Dum ſe Donatus ſuper
Imperatorem extollit, Iam quaſi hominum exceſſerat metas, et ſe, ut
Deum, non hominẽ æſtimaret: Non uerendo eum, qui poſt Deum
ab hominibus timebatur. Denique per Ezechielem increpat ſpi-
ritus ſanctus Principem Tyri, id eſt, Principem Carthaginis, Cum *Donatus ille Princeps Tyri typice dictus*
per Prophetam hijs loquitur uerbis. Fili hominum, dic aduerſus
Principem Tyri. Hæc dicit dominus Deus, quia exaltatũ eſt cor tuũ,
& dixiſti. Ego ſum Deus. Tyrum Carthaginem eſſe, primo Eſaias Ezech. 28
probat, in quo legitur uiſio ſuper Tyrũ. Et ſequitur. Vlulate naues Eſa. 23
Carthaginis. Carthaginem ipſam eſſe etiam mundanæ literæ pro-
teſtantur: Et ſi ſit alia ciuitas, quæ hoc nomine cõtinetur, nihil in alia
uidetur factum, quod apud Carthaginẽ conſtat admiſſum. Loque-
re (inquit Deus) aduerſus Principẽ Tyri: Non aduerſus ſæcularem Ezech. 28

aliquem

aliquem regem dicit eſſe loquendum, nec ad multos ſed ad unum, hoc eſt, Donatum Epiſcopū. Neq; enim faceret Prophetam Ezechielem,

lego ✝ nominati.

quē proxime ✝ non in naui, niſi Epiſcopo comparare, Qui ſibi

Superbia illius Donati.

(ut diximus) principatū Carthaginis uindicabat, Qui exaltauit cor ſuum, & ab hominibus ſibi ſuperior uidebatur: Et ſub ſe omnes etiā ſocios ſuos, habere uoluiſſet, de quorum oblationibus nunquam eſt dignatus accipere. In qua re media eſt fides, et deus Chriſtus eius, & querelæ multorum, quibus in ipſa ſocietate hanc iniuriam faciebat: ſolus ſecreto neſcio quid ageret, & poſtea cæteris perfunctorie miſceretur, modo exaltatum eſt cor eius, ut ſibi iam non homo, ſed Deus fuiſſe uideretur. Deniq; & in ore populi raro eſt appellatus Epiſcopus, ſed Donatus Carthaginis dicebatur. Et merito princeps Tyri, id eſt, Carthaginis, appellari & increpari meruit: Quia primus Epiſcoporum, quaſi plus eſſet ipſe quam cæteri, Et dum nihil humanum uoluit habere, exaltauit cor ſuum: Non ſicut cor Dei: dū a cæteris hominib. aliquid plus eſſe cupiebat. Ad quem Deus ſequitur dicens. Dixiſti ego ſum Deus. Ideo, qa quamuis non ſit uſus hac uoce: Tamen aut fecit aut paſſus eſt, quod defectum huius uocis impleret.

Donatus ille uoluit timeri ac uenerari, ſicut Deus.

Extulit cor ſuum, ut nullum hominem ſibi comparandum arbitraretur: Et tumore mentis ſuæ altior ſibi uiſus eſt eſſe. Quicquid eſt ſupra homines, iam quaſi Deus eſt. Deinde cum Epiſcopi Deo debebant famulari, tantum ſibi ipſos exigit, ut cum non minori metu omnes uenerarentur, quam Deum. Hoc eſt, quod ſibi Deus uiſus eſt. Et cum per ſolū Deum ſolent homines iurare, paſſus eſt homines per ſe ſic iurare, tanq; per Deū: In quo ſi unuſquiſq; hominū errauerat, ipſe prohibere debuerat: Cū non prohibuit, Deus ſibi uiſus eſt.

Diuidere cum Deo populum auſus fuit.

Deinde cum ante ipſius ſuperbiā, omnes qui in Chriſto crediderant, Chriſtiani uocarētur, auſus eſt populum cum Deo diuidere, ut qui illum ſecuti ſunt, iam non Chriſtiani uocarentur, ſed Donatiſtæ: Et ſi quando ad eum aliqui ex aliqua Africana prouincia ueniebant.

Iniqua contra catholicos querela, de occiſis a Macario.

Vindicauerit Macarius ſi nihil offenderant, qui occiſi eſſe dicuntur. Sed Macarius reus, in eo quod ſolus nobis neſcientibus, & uobis prouocantibus fecit. Quare nobis fit inuidia, cum aliena ſunt facta? Et in uobis eſt cauſa, quia propter uos, qui foris fuiſtis, quanquam & nunc foris eſſe uideamini, eueniſſe dicitur: Non propter nos, qui intus habitamus, & nunquam de radice receſsimus.

Exempla ſcripturæ de iuſte occiſis.

Sed quia ſupra memoratas perſonas per ordinem diximus, uideamus quare Moyſes tria millia hominum iuſsit occidi, Quare Phinees duo, Et quare Elias quadringentos & quinquaginta: Quare Macarius duos, quorum nomina quotidie (ut ſupra dixi) flabella inuidiæ uentilatis. Conſtat in eos uindicaſſe, a quibus iuſsio diuina contempta eſt. Nam non tibi facies ſculptile, Dei uox eſt: Et, non facies adulterium, eiuſdem

Exod. 32
Num. 25
3. Reg. 18
Textus noſter habet de Moyſe 21; et de Phinees 24 millia.
Exodi 20

dem Dei uox eſt: Non ſacrificabis Idolis, idem Deus locutus eſt. Et non facies ſchiſma: Et quære pacem, & conſequeris eam: eiuſdem præceptum eſt. Temporibus Moyſi populus Iſrael caput uituli coluit, quod illis ſacrilega flamma conflauit, ideo tria millia hominum occidi meruerunt, quia Dei uox uidebatur eſſe contempta. Phinees adulteros uno ictu percuſsit, laudari a Deo meruit: quoniam diuinorum præceptorum contemptores occidit. Et quadringentos & quinquaginta, quos Elias occidiſſe legitur, ideo occiſi ſunt, quia contra iuſsionem Dei, per quod falſi uates erant, Dei præcepta contempſerant. Et illi, quorum nominibus Macarium criminatis, nec a falſis uatibus longe ſunt. Quia uos Deus dixit futuros eſſe falſos uates, quod proximo loco probaturi ſumus; Et dum pacem noluerunt reſpicere, ne in uno cum fratribus habitarēt, contra præcepta et contra uoluntatem Dei pertinaciter obſtiterunt. Ergo uidetis a Moyſe, & Phinee, & Elia, & Macario ſimilia eſſe facta: quia ab omnibus unius Dei proceſſeruut uindicta. Sed uideo uos hoc loco tempora ſeparare, ut alia fuerint tempora ante Euāgelium, alia poſt Euangelium: In quo poteſtis dicere, quia ſcriptum eſt, ut a Petro iam gladius conderetur, quo auriculam ſerui ſacerdotis abſtulerat, quo ſeruum potuerat quaſi deuotus Petrus occidere: ſed Chriſtus pati uenerat, nō defendi. Et cogitatum ſuum Petrus implere in paſsione Chriſti uidetur, Et ſeruus uindicari, non populus liberari. Nam Macarius, gladium a Petro uagina conditum non eduxit. Hoc probat Deus, dum ad uallē Syon loquitur dicēs. Vulnerati in te, non uulnerati gladio: Aut probate aliquē illo tempore gladio eſſe percuſſum. Deinde ait: mortui in te, non mortui in bello. Quare debetis attendere, nec temerarium ſit, eos martyres appellare, qui Chriſtianorum nullum ſenſerunt bellum. Non enim tale aliquid factum aut auditum eſt, Quod in bello Chriſtianorum dici aut fieri ſolitū eſt. Quod bellum perſecutio dicitur, quæ operata eſt duabus beſtijs ex illis quatuor, quas Daniel de mari aſcendentes aſpexit. Prima fuit ut Leo. Hæc erat perſecutio ſub Decio & Valeriano. Secunda ut Vrſus, alia perſecutio, quæ fuit ſub Diocleciano & Maximiano. Quo tempore fuerunt & impij Iudices, bellum Chriſtiano nomini inferentes. Ex quibus in prouincia Proconſulari (ante annos lx. & quod excurrit) fuerat Anulinus, in Numidia Florus. Omnibus notum eſt, quod bellum Chriſtianis fuerat indictum, in templis dæmoniorum diabolus triumphabat, immundis fumabant aræ nidoribus. Et quia ad ſacrilegia uenire non poterant, ubicunque thus ponere cogebantur. Omnibus locis templum erat aut ſcelus, Inquinabantur prope morientes ſenes, ignorans polluebatur infantia, matribus parui liberi portabantur ad nefas, parentes incru-

enta

Cauſe occiſionis iuſtæ

Duo ex Donatiſtis a Macario iuſte occiſi.

Argumentum de alio tempore legis quam Euangelij.

Matth. 26

Macarius gladium nō eduxit

Eſaiæ 22.

Occiſi a Macario non ſunt martyres dicendi.

Danie. 7

Duæ perſecutiones nominis chriſtianorū.

Quale bellum eſt perſecutio.

enta parricidia facere cogebantur. Alij urgebant templa Dei
Non fuit tale bellum a Macario contra Donatiſtas. uiui ſubuertere, Alij Chriſtum negare, Alij leges diuinas accēdere,
Alij thura ponere. Horum aliquid a Macario factum eſſe, nec uos
ipſi confingere poteritis. Sub perſecutore Floro Chriſtiani Idolorū
cogebantur ad templa: ſub Macario pigri compellebantur ad Baſi-
licam: Sub Floro dicebatur, ut negaretur Chriſtus et Idola rogaren
tur. Contra ſub Macario commonebantur omnes, ut Deus unus
Cur non poſſunt dici martyres Donatiſtæ occiſi. pariter in Eccleſia ab omnibus rogaretur. Si ſupra memoratos uide
ri martyres uultis, probate illos amaſſe pacem, in qua prima ſunt fun
damenta martyrij: Aut dilexiſſe Deo placitam unitatem, aut habuiſ-
ſe cum fratribus charitatem. Nam omnes Chriſtianos fratres eſſe &
in primo libello probauimus, & in quarto procul dubio probaturi
ſumus. Quod dicitis debere appellari martyres: quia noluerunt fra-
tres agnoſcere, nullam habuerunt charitatem. Ne dicatur ad excuſa-
tionem, quia traditoribus communicare noluerunt: Cum manifeſtiſ
ſime probatum ſit, eoſdem ipſos filios fuiſſe traditorum. Nulla igi-
Non habuerūt charitatem. tur eſt excuſatio, quia charitatem illos non habuiſſe manifeſtiſsime
conſtat: Sine qua nullum nec nominari poteſt uel eſſe martyriū, Sine
qua maxima & imperioſa uirtus caret effectu: Sine qua nihil ualet
et omnis ſcientia linguarū: Sine qua nihil poteſt et iam ſocietas ange
1.Cor.13 lorū, Apoſtolo Paulo dicente. Si habeam in me poteſtatē imperan-
di montibus, ut transferant ſe de locis in loca, & loquar omnium
gentium linguis, etiā angelorum, & corpus meum flammis tradam,
& charitatē in me non habeam, nihil ſum: Sed ero æramentum tin-
niēs ✝ ut deſerto, ut pereat uocis opus, ubi nullus occurrit auditus. ✝ in
Si tanta res, Si Beatus Paulus, Si uas electionis, quamuis in imperio
ſa uirtute & angelorum ſocietate, pronunciat ſe nihil eſſe, niſi chari-
tatem habuerit: Videte an non dicantur martyres, ſed aliquid aliud
appellari mereantur, quia charitatis deſertores pro eadem deſertio-
Gaudet totus orbis de unitate. ne pati aliquid potuerunt. Gaudet totus orbis de unitate Catholica,
præter partem Africæ: In qua incendium de ſcintilla conflatum eſt
ab operarijs unitatis, In qua crimina neſcio quæ eſſe commiſſa. Hoc
non queritur Italia, non Hiſpania, non Pannonia, nō Gallatia, non
Græcia, non cum tot prouincijs ſuis Aſia: Quia nihil illic fuerat emē
dandum. Nullus illuc miſſus eſt (ut ita dixerim) ſartor, & hic in Afri
ca iam dudum populo in unitate manente, ueſtis fuerat ſana, æmula
manu inimici diſciſſa eſt. Pendebant quodammodo panni de u-
Similitudo de conſciſſa ueſte unius panni. na ueſtis origine, et dē una radice uenierētes. Vt quid ſe ſupra alterum
pannum alter pannus extollit, cum ſe meliorē ſe probare non pote-
rit? Quid enim ſe dicat contemptus pannus in manibus conficientiū.
Simul fuimus apud Lotorem, pariter mundati ſumus: Inimicus nos
uoluit ab inuicem excidere, Aduerſarius pulchritudinem noſtram
uoluit deformare. In parte ueſtis adhuc unum ſumus, ſed in diuerſa
pendemus.

pędemus. Quod enim ſciſſum eſt, ex parte diuiſum eſt, nõ ex toto. Cum conſtet merito, quia nobis & uobis Eccleſiaſtica una eſt cõuer ſatio, & ſi hominũ litigant mentes, non litigant Sacramenta. Deniq; poſſumus et nos dicere, pares credimus, et uno ſigillo ſignati ſumus: Nec aliter baptizati quam uos. Teſtamẽtum diuinum legimus pari ter, unum Deum rogamus. Oratio dominica apud nos et apud uos una eſt, Sed ſciſſa (ut ſupradiximus) parte, partibus hinc atq; inde, pẽ dentibus, ſartura fuerat neceſſaria. Et tamen huius rei artifex aut ope rarius, dũ uult ueſtẽ in antiquã faciem reuocare, uicina fila compun git. Diſplicet tibi ſartor, qui ſciſſurã dum ſanat uulnerat. Ille tibi diſ pliceat, qui fecit ut ſartor peccare potuiſſet. Et quæ uos ab opera rijs unitatis dicitis eſſe cõmiſſa, aut ad parentes ueſtros pertinẽt: quo rum cauſa facta ſunt, Aut ex uoluntate Dei deſcendũt: Nos tamen inde alieni ſumus. Quid ſi quamuis aſpera, tamẽ (ut dixi) cum uolun tate Dei uidẽtur eſſe commiſſa. Legimus enim in Ezechiele Prophe ta. Parįetem dealbatum, cui Deus cõminatus eſt tempeſtatem, plu uiã & lapides petrouolos, & accuſationem. Erunt (inquit) falſi uates qui ædificent ruinoſum parietẽ, dicentes pax pax, Et ubi pax: Recor damini, quo modo a uobis iam dudũ matris Eccleſiæ mẽbra ab inui cem deſtructa ſunt. Non enim unamquamq; domum ſemel ſeduce re potuiſtis. Aut iuit uxor, & reſedit maritus: Aut parentes ſeducti ſunt, & filij ſequi noluerunt: Aut ſtetit frater, ſorore migrante: par titionibus ueſtris diuiſa ſunt corpora & nomina pietatis. Et non potuiſtis prætermittere, quod legitimum eſt. Vtiq; dixiſtis pax uo biſcum: Cũ Deus contra, pax et ubi pax: hoc eſt dicere, quid ſalutas, de quo non habes quid nomines: Quod exterminaſti, ſalutas de pa ce. Hij (inquit) ędificant ruinoſum parietem: Domus Dei una eſt. Qui foras exeuntes partem facere uoluerunt, parietem fecerũt, non domum: quia non eſt alter Deus, qui alteram domũ inhabitet. Ideo parietem feciſſe dicuntur falſi uates, in quo ianua fuerit conlocata, quicunq; intrauerit foris eſt. Nec lapidem habere angularem unus paries poteſt, quia lapis eſt Chriſtus, duos in ſe ſuſcipiens populos: unum de Gentibus: Alterum de Iudęis, cui nodo pacis iungit utrun què parietem. Nam quod commoda habet Domus, tot incommo da paries. Domus incluſa cuſtodit, pluuiam diffundit, latronẽ aut fu rem, aut beſtiã non admittit: Sic & Eccleſia Catholica oẽs filios pacis gremio & ſinu ſuo complectitur. Contra paries, qui eſt ædificatus ruinoſus, nec lapidem angularem ſuſtinet, & ianuã ſine cauſa habet, nec inclauſa cuſtodit: pluuię datur, tempeſtatibus cęditur, nec poteſt arcere latronem, nec uenientẽ prohibet furẽ. Paries de domo eſt, ſed domus nõ eſt. Et dealbant (inquit) eũ, hoc eſt, q̃d duos ſolos ſanctos ęſtimatis. Querimini uos, ſine nobis aliqua eſſe paſſos, ergo conſtat uos ſolos aliqua paſſos. Quia aliud eſt tempus pacis, aliud perſecu

Multa Don. cõ munia cum Catholicis.

Sciſſura non re ſarcitur ſine uulnere.

Deus uoluit mitti operarios Vnitatis.

Ezech. 13

Peccatum Donatiſtarum in ſchiſmate.

Non eſt pax in ſchiſmate.

Quid eſt ædifi care parietem ruinoſum.

Ephes. 2

Commoda domus: incommoda parietis.

cutionis:Ipſi perſecutionē putatis.Dicite,quid uobiſcū paſſæ ſunt uniuerſę prouinciæ.In quib.Eccleſia Catholica eſt cōſtituta?Sed quia

Ezech. 13 uindicta fuit,non perſecutio,ſolus paries paſſus eſt,Cui Deus interminatus eſt tempeſtatē,pluuiā, & petrouolos & accuſationem. Sic

Deus prædixit illam uindictā. enim locutus eſt,qd ędificatis ruinam?quid dealbaſtis?quid lauiſtis? Hoc contra uoluntatem meam eſt, dicit dominus. Diſplicēt uobis tēpora neſcio cuius Leontij,Vrſatij,Macarij,et cęterorū:Emendate uoluntatē Dei ſi poteſtis.Qui dixit,contra parietem exurgā cum ira mea,& immittā tempeſtatē nimiam,& pluuiam,diluuia,& lapides, & petrouolos,& percutiam parietē ruinoſum, & diſſoluentur compagines eius. Sed ne quis ueſtrum dicat, ſi unitas bonum eſt, quare totiens facta durare non potuit. Ideo, quia ſic res ipſa a Deo eſt ordinata,qui comminatus eſt tempeſtatem,pluuiam, lapides & accuſa

Metaphora uindictæ Dei. tionem. Et iſtæ quatuor res non poterant in omni tempore fieri. Fuit primo tempeſtas,agitatus eſt paries, ſed non cecidit,ut haberet pluuia,ut operaretur.Secunda eſt pluuia, udatus eſt paries,ſed non maduit, ut haberent lapides, ubi operarentur. Poſt pluuiam ſecuti ſunt lapides, diſperſus eſt: ſed de fundamentis ſuis ſe iterum reparauit:Iam tria peracta ſunt, debentur uobis accuſationes. Sed quo

Ezech.13 *Seductores Donatiſtæ.* modo & quando nouit ille, cui placuit de uobis iſta nunciare. Et nc aliquis de hoc intellectu dubitaret, Deus addidit,dicens. Non ſunt quæ dico de luto aut de pariete,ſed de falſis Prophetis,qui ſeducunt populum meum.Hoc uerbo ſeducunt, uidete cui parti competat.Nobiſcum erant oēs,nobis abſentibus irruiſtis,ſed ut haberetis quos habere deſideraſtis,non potuiſtis niſi ſeducere.Et quę ſint uerba ſeductionis ueſtræ,omnibus notum eſt. Veſtrū eſt dicere.Attendite poſt nos:ueſtrū eſt dicere,redimite animas ueſtras:ueſtrū eſt di

Quid eſt dicere Attendite poſt nos. cere hominib. fidelibus & Clericis, eſtote Chriſtiani. Sed cū dicitis, Attēdite poſt nos,cōtra Euangeliū facitis,ubi dictū eſt.Nemo tenēs

Lucæ 9 manicā aratri,poſt ſe attendens,intrabit regna cælorum.Et uultis ſcire quid meruit,qui poſt ſe attendit,& qui ante ſe? Recordamini So

Geneſ.19 domorum fugitiuos,Loth uxorem eius,quæ poſt ſe attendit,in ſtatuā ſalis mutata eſt:Qui ante ſe proſpexit,euaſit.Quid eſt ergo quod

Quale eſt iſtud Redimite animas ueſtras. dicitis,Attendite poſt nos? Nam & cū dicitis, Redimite animas ueſtras. Vnde illas emiſtis,ut uendatis?Quis eſt neſcio qui angelus,qui nūdinas facit animarū,quas ante eius aduentū diabolus poſsidebat?

1.Cor.7 has ſanguine ſuo Chriſtus ſaluator noſter redemit,Apoſtolo dicēte, Empti eſtis precio magno.Cōſtat eīm ſanguine Chriſti oēs redemptos,Chriſtus nō uēdidit quos redemit. Animæ emptæ a Chriſto, non potuerunt uendi, ut poſsint ſicut uultis a uobis iterum redimi.

Solus Chriſtus eſt animarum redemptor. Aut quomodo poteſt una anima duos dominos habere? At nunquid eſt alter redemptor,quem Prophetę pronūciauerunt? Alterum eſſe uēturum, quis Gabriel iterum ad alterā Mariam locutus eſt?Quæ uirgo iterum peperit?Quis uirtutes nouas aut alteras fecit

Si nullus eſt præter unũ, qui redimit animas omniũ credentiũ, quid eſt quod dicitis. Redimite animas ueſtras? Iam illud quale eſt, quod hominibus Chriſtianis etiã Clericis dicitis. Eſtote Chriſtiani? Et cum admiraculo quædam unicuiq; dicere Gaiſei, Non quærebat illud, quod humana ſemper exigit cõſuetudo, de pluuijs, de pace, de prouentu anni aliquid interrogare: Sed illius ad ſingulos quoſq; uenientes hæc erant uerba. Quid apud uos agitur de parte mea? Quaſi iam uere populũ cum Deo diuiſerat, ut intrepidè ſuam diceret partem. Nam a temporibus eius, & uſq; in hodiernum, ſi quando de rebus Eccleſiaſticis in iudicijs publicis aliqua celebrata eſt actio: Interrogati ſinguli, ſic apud acta locuti ſunt, ut dicerent ſe de parte eſſe Donati, de Chriſto tacuerũt. Et quid de Clericis dicã, cum legantur preces: quarum in Primo libro fecimus mentionẽ, iam dudũ ad Cõſtantinũ miſſæ & ſubſcriptæ, quæ Epiſcoporũ nomina continebãt, ſic datæ a Capitone & Naſucio, Digno, & cæteris Epiſcopis partis Donati. Et poſtulabant utiq; contra Epiſcopos, qui dum non erant in parte Donati, in Chriſti Catholica habitabãt. Et dum Epiſcopus inter coepiſcopos ſuos non fuit, nec homo inter homines eſſe uoluit cõſtat, quod extulit cor ſuũ, & Deus ſibi fuiſſe uidebatur. Nã & ordinatores tui, quorum nomina frater Parmeniane bene noſti, et ubi fuerint non ignoras, & qui uel a quo petiuerint, & qualẽ rogauerint ut redirent, & tecum uenire potuiſſent, & nos dicimus cum eaſdem preces quas dederunt, ut ad Africanos iudices allegarent ✝ in addendum Epiſcoporum de actis: De quibus infra ſcriptum eſt. Datæ ab Epiſcopis partis Donati. Hic iam quid reſponſuri ſunt in illo imminenti diuino iudicio, qui in hoc ſæculo alio modo confeſsi ſunt, non ſe eſſe de Eccleſia Chriſti, qui libenter profeſsi ſunt de parte fuiſſe ſe Donati: Cum in Euangelio ſcriptum eſt, Chriſto dicente. Qui me confeſſus fuerit coram hominib. confitebor eum coram patre meo: Iſti Donatũ cõfeſsi ſunt nõ Chriſtũ. Et ne parua ſit iſta probatio quã ad ipſius perſonã pertinere manifeſtũ eſt. Accedit ad illud teſtimoniũ, quo ſupra memorata increpatio clauſa eſt, Quod dixit illũ deus non in terra moriturũ: Et ita factum eſſe omnibus notũ eſt. Habitabat in domo Dei, et erat in corde maris. Vbiq; mare ſeculũ legimus, cũ eſſet ipſe non tantũ in amore aliquorũ Chriſtianorũ: Sed propter ſcientiam mundanarũ literarum, erat etiam in corde maris .i. in amore ſæculi. Sed & de ſcientia ſua ſapiens ſibi uiſus eſt: Sed hanc ſapiẽtiam eius euacuauit Deus dum dicit. Nunquid ſapientior tu quam Daniel? Quam & bene eius ſapientia humiliata eſt, qua putauit, ſe Daniele eſſe ſapientiorem: in repudiandis muneribus Regis, dum accipere noluit, quod ab Imperatore Chriſtiano miſſum eſſe uidebatur. Et uiſus eſt ſibi aut Daniel nouus, aut ſapientia Danieli prælatus; quia & ipſe Daniel aliquando a Baltaſſar

Quid hoc? Eſtote Chriſtiani.

Quid hoc? de parte mea, aut de parte Don.

Preces & literæ ſubſcriptæ, de parte Don.

Ordinatores Parmeniani.

lego ✝ in Epiſcoporum actis

Non Chriſtum ſed Donatum confitebantur Donatiſtæ.

Matth. 10

Quomodo ſit mortuus eſt Donatus in corde maris.

Stulta Donati ſapientia.

Ezech. 28

Dan. 5

Rege,cum cogeretur accipere munera, id eſt, anulum, torquem & cætera, dixiſſe legitur, Dona tua tecum ſint Rex. Et ſapienter reſpondit,& conuitia Regi non fecit, & quod offerebatur non damnauit, ſed diſtulit: Non quo modo Donatus, qui & conuitia Conſtanti quanta potuit dixit, & quod ab eo pauperibus miſſum fuerat,repudiauit. Sed Daniel ſanctus,ſapiens inuentus eſt, ut munera oblata illa die non acciperet. Illud enim quod ab eo petebatur, adhuc in cœlo erat, & inſipiens eſſet, huius rei quaſi mercedem accipere,quam nondum habuit in poteſtate. Idcirco munera oblata, illa die ad tempus accipere noluit. Deniq; cum ei Deus oſtenderet, quod regi ſupradicto indicaret, Baltaſſari retulit. Et quod iam dudum repudiaſſe uiſus eſt, poſtea libenter accepit. Merito increpat Deus Principē Tyri, Donatum, cum dicit: Nunquid tu ſapientior quam Daniel. Sed o quam longe eſt præſumptio Donati a perſona Danielis. Quod enim Baltaſſar dabat, Danieli dabat,non pauperibus:quod Conſtans,Chriſtianus Imperator,tunc miſerat, pauperibus tranſmiſerat,non Donato. Deniq; ait. Sapientes te non docuerunt ſapientiam ſuam, quia illud a Salomone diſcere noluiſti, quod ait, Abſconde panem in corde pauperis, & ipſe pro te rogabit. Quia etiam illud ab ipſo Daniele diſcere noluit,quod dedit Nabugodonoſor conſilium,quo ſatisfaceret qui offenderat Deum. Et tu(inquit) audi Rex cōſilium meum, & placeat tibi. Peccata tua eleemoſynis redime,& iniuſtitias tuas in miſeratione pauperū. Daniel Regi peccatori & ſacrilego faciendas eleemoſynas ſuadet:Donatus, qui increpari meruit,Conſtanti peccatori Chriſtiano, ne miſericors eſſet,obſtitit. Ideo increpatur,quod eum ſapientes nōn docuerunt ſapientiam ſuam, Quicquid a Rege miſſum fuerat, per ſe dari paſſus non eſt. Vnde conſtat, Donatum malarum fontem fuiſſe cauſarum. Quicquid itaq; in unitate faciēda aſpere potuit geri, uides frater Parmeniane cui debeat imputari. A nobis Catholicis petitum militem eſſe dicitis:Si ita eſt,quare in prouincia Proconſulari tunc nullus armatum militem uidit? ueniebant Paulus & Macarius,qui pauperes ubiq; diſpungerent,et ad unitatē ſingulos hortarentur. Et cum Baiagenſem ciuitatem proximarent,tunc alter Donatus(ſicut ſupra diximus)eiuſdem ciuitatis Epiſcopus,impedimentum unitati & obicem uenientibus ſupra memoratis opponere cupiens,præcones per uicina loca & per omnes nundinas miſit:Circumcelliones, Agoniſticos nuncupans,ad prædictum locum ut concurrerent inuitauit:Et corū illo tempore concurſus eſt flagitatus, quorum dementia paulo ante ab ipſis Epiſcopis impie uidebatur ſuccenſa. Nam cum huiuſmodi hominum genus ante unitatē per loca ſingula uagarentur:Cū Maxido & Faſir, ab ipſis inſanientibus ſanctorum duces appellarentur, nulli licuit ſecurum eſſe in poſſeſsionibus ſuis:debitorū chirographa amiſerant

Sapientia Danielis circa munera Regis.

Longe diſpar Danieli Donatus.

Eccl. 29

Dan. 4

Ezech. 28

Donatus malarum fons cauſarum.

A quo uocati fuerunt ad arma Circumcelliones.

Quanta ubiq; iniuria & uiolentia Circumcellionum.

amiſerant uires: nullus creditor illo tempore exigendi habuit liberta
tem. Terrebãtur omnes literis eorum, qui ſe ſanctorum duces fuiſſe
iactabant: Et ſi in obtemperando eorum iuſsionibus tardaretur, ad-
uolabat ſubito multitudo inſana, et pręcedẽti errore creditores peri-
culis uallabantur. Et qui pro præſtitis ſuis rogari meruerant, metu
mortis impellerentur in preces. Feſtinabat unuſquiſq; debita etiã ma
xima perdere: Et lucrum computabatur, euaſiſſe ab eorum iniurijs.
Etiam itinera non poterant eſſe tutiſsima, quod domini de uehicu-
lis ſuis excuſsi: ante mancipia ſua, dominorum locis ſedentia, ſeruili-
ter cucurrerũt. Illorum iudicio & imperio inter dominos & ſeruos
conditio mutabatur. Vnde cum ueſtræ partis Epiſcopis tunc in- *Taurinus*
uidia fieret, Taurino tunc Comiti ſcripſiſſe dicuntur, huiuſmodi *Comes contra*
homines corrigi in Eccleſia non poſſe: mandauerũt, ut a ſupradicto *Circũcelliones*
Comite acciperent diſciplinam. Tũc Taurinus ad eorum literas, ire *milites miſit.*
militem iuſsit armatum per nundinas, ubi Circumcellionum furor
uagari conſueuerat. In loco Octauenſi occiſi ſunt plurimi, detrunca-
ti ſunt multi: Quorum corpora uſq; in hodiernum, per dealbatas
aras aut menſas poterunt numerari. Ex quorum numero cum ali-
qui in Baſilicis ſepeliri cœpiſſent, Clarius presbyter in loco Subbu-
lenſi, ab Epiſcopo ſuo coactus eſt, ut inſepultã faceret ſepulturam.
Vnde proditum eſt, mandatum fuiſſe fieri, quod factum eſt: Quan-
do nec ſepultura in domo Dei exhiberi conceſſa eſt, Eorum poſtea
cõualuerit multitudo. Sic inuenit Donatus Bagaienſis, unde con-
tra Macarium furioſam conduceret turbam. Ex ipſo genere fuerunt
qui ſibi percuſſores ſub cupiditate falſi martyrij in ſuam perniciem
conducebant. Inde etiam illi, qui ex altorum montium cacuminibus
uiles animas proijcientes, ſe præcipites dabant. Ecce ex quali nume-
ro ſibi Epiſcopus, alter Donatus, cohortes effecerat. Hoc metu de- *Cur Catholici*
territi illi, qui prope theſauros ferrent, quos pauperibus erõgarent: *poſtu'arunt mi*
Inuenerunt in tanta neceſsitate conſilium, ut a Sylueſtro Comite ar- *litem a Sylue-*
matum militem poſtularent: Non per quem alicui uim facerent, ſed *ſtro Comite.*
ut uim, a Donato ſupra memorato Epiſcopo diſpoſitã, prohiberẽt.
Hac ratione factum eſt, ut miles uideretur armatus. Iam quicquid *Latrocinantes*
ſubſecutum eſt, uidete, cui debeat ac poſsit aſcribi. Habebant illic *turbæ Don.*
uocatorum infinitam turbam, et annonam competentem conſtat fu
iſſe præparatam, de Baſilica quaſi publica fecerunt horrea: expectan
tes ut uenirent, in quos furorem ſuum exercere potuiſſent: & facerẽt
quicquid illis dementia ſua dictaſſet, niſi pręſentia armati militis ob-
ſtitiſſet. Nam cũ ante uenturos milites, metatores (ut fieri ſolet) mit-
terentur, ✝contra Apoſtoli præcepta competenter ſuſcepti diuina *✝Deprauatus*
contemptui debuerant: Quibus præceptum eſt. Quære pacem, & *eſt nimium hic*
conſequeris eam. Et iterum. Quam bonum & quam iocundum ha *textus. Ego ſic*
bitare fratres in unum. Et iterũ. Fœlices pacifici, quia ipſi filij Dei *lego, Cõtra A-*
poſtoli precep-

ta non ſunt cō-petenter ſuſcepti, nec diuina contemni debuerant.

uocabuntur. Hoc qui nec libenter uolebant audire, nec deuote facere uoluerunt, quicquid potuerūt pati: ſi occidi malū eſt, mali ſui ipſi ſunt cauſa. Sed arguendus (ut dicitis) uobis uidetur eſſe Macarius, quod ſine uoluntate Dei ęſtimatis eum hoc facere potuiſſe. Habetis huiuſmodi reos antiquos: Accuſate primo Moyſen, ipſum legis latorem, Qui cum de Syna monte deſcenderet, ✝ prope, Nec dum propoſitis tabulis legis, in quibus ſcriptum erat, Nō Occides: ✝ Tria millia hominum uno momento iuſsit occidi. Macarium differte paulisper, Phinecm filium ſacerdotis, quem paulo ante memoraui, primo in iudicium prouocate: Si tamen inueneritis præter Deum aliquem iudicem. Nam quod accuſatis in perſona ipſius, a Deo laudatum eſt quod in zelo Dei factum eſt. Supprimite interim uoces, quaſi in Macarium dicta, in uia recurrite, & primo ad alium prophetam, qui in riuo Cyſon, ✝cū præter uoluntatē Dei quinquaginta & quadringentos occidit. Sed forte dicitis, illos merito occiſos: iſtos indigne. Nunq̄ ſequitꝰ uindicta, niſi eius anteceſſerit cauſa. Vindicauit (ut diximus) Moyſes, uindicauit Helyas, uindicauit Phinees, Et nō uultis ✝Gaiaſci adhuc paganus aut ✝paganeum, quia ad Deum ſe conuerſum eſſe profeſſus eſt, paganum uocas. Eum qui uel a nobis uel a uobis, non in nomine noſtro uel ueſtro, ſed in nomine Chriſti tinctus eſt, paganum uocas. Sunt enim qui & a uobis baptizati ſunt, et ad noſtram communionem poſtea tranſierunt. Paganū uocas eum, qui Deum patrem per filium eius ante ✝horā rogauerit. Paganum uocas, quicunque enim crediderat, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti credidit, Et tu eum ✝uocas poſt profeſsionem fidei. Si aliquis Chriſtianus (quod abſit) unuſquiſq; delinqueret, peccator dici poteſt, Paganus iterum eſſe nō poteſt: Sed hæc omnia uultis nullius eſſe momenti. At ſi tibi ipſi conſenſerit quem ſeducis, unus conſenſus & manus tuæ porrectio, & pauca uerba iam tibi Chriſtianum faciunt de Chriſtiano: Et ille uobis uidebitur Chriſtianus, qui quod uultis fecerit, non quem fides adduxerit. Et ſi ſeductionis ueſtræ paulo tardius fuerit accommodatus adſenſus, etiam illa uobis argumenta non deſunt: Quibus quale facile etiā nolentibus quod uultis ſuadere poſsitis, dum dicitis, aut dictum eſſe ex ore eorū, qui iam dudum in ueſtro collegio fuerant. Quod qui guſtaret aut acciperet de ſacrificio aduentantis unitatis, de ſacro guſtare uideretur. Non negamus ab aliquibus eſſe hæc dicta, quos conſtat poſtea tota ſecuritate feciſſe, unde paulo ante populos deterrebant: ſed alia ratio exigit has uoces, alias inuitauit in factum. Nam ut hæc dicerent qui feruntur iſta dixiſſe, opinio falſa eorum aures & omnium populorum oppleuerat. Dicebatur enim illo tempore uenturos Paulum & Macarium, qui intereſſent ſacrificio, ut cum altaria ſolenniter aptarentur, proferrent illic imaginem, quam primo in altare ponerent

Marginal notes:

✝propere

Nos habemus ✝xxiij.

Nume. 25

3 Reg. 18

✝lego non

Iuſta Dei uindicta in Don.

✝hoc emendet qui poteſt.

lego ✝pagana

Eum qui.

forte ✝ aram

addo ✝paganū

Quomodo ſeducunt Catholicos.

Calūnia cōtra ſacrificium Catholicorū, quaſi eſſet ſacrum Paganorum.

ponerent, ſic ſacrificium offerretur. Hoc cum acciperent aures, perculſi ſunt & animi, & uniuſcuiuſque lingua in hæc uerba commota eſt, ut omnis qui hoc audierat diceret. Qui deguſtat, de ſacro guſtat. Et recte dictum erat, ſi talem famam ſimilis ueritas ſequeretur. At ubi uentum eſt a ſupradictis, & nihil tale uiſum eſt, ex eo quod fuerat paulo ante mentita fama, Nihil uiderunt oculi ✝ non ſunt. Qui ait. Cui honorem honorem: Cui uectigal uectigal: Cui tributum tributum, Nemini quicquam debueritis.

addo ✝ Apoſtolum imitati.
Rom. 13

Qui miſſi fuerant, cum equis concuſſi ſunt ab hijs, quorum nomina flabello inuidiæ uentilaſti. Ipſi magiſtri fuerant iniuriæ ſuæ, Et qui pati poſſent ipſi prærogatis iniurijs docuerunt. Reuerterunt uexati milites ad numeros ſuos, & quod duo uel tres paſſi fuerant, uniuerſi doluerunt. Commoti ſunt omnes, iratos milites retinere, nec eorum præpoſiti ualuerunt. Sic admiſſum eſt, quod inuidiam unitati factam eſſe memoraſti. Hæc & cætera ueſtra & ſuas cauſas habent, & quas oſtendi perſonas obnoxias. Hoc nos nec uidimus quidem, ſed uobiſcum audiuimus. Si audiſtis, facite reos: Tenemus uos ſocios, quia ſimiliter audiuimus. Si a facto auditus immunis eſt, quod ab alijs uobis prouocantibus factum eſt, nobis non debet imputari. Querelam per ordinem depoſitis ſub Leontio, ſub Vrſatio: iniuriatos eſſe quam plurimos ſub Paulo & Macario: aliquos necatos a ſequentibus eorum, ✝ ne ſi quis ad tempus eſſe proſcriptos. Quid hoc ad nos? quid ad Eccleſiam Catholicam pertinet? Quicquid obiecistis, uos feciſtis. A Deo commendatam noluiſtis libenter excipere ✝ chariorem æſtimantes hæreditatem ſchiſmatis, quam præcepta præpoſiti ſaluatoris. Arguiſtis operarios unitatis, ipſam unitatem improbare ſi poteſtis. Nam æſtimo uos non negare, unitatem ſummum bonum eſſe. Quid noſtra, quales fuerint operarij, dummodo quod operatum eſt, bonum eſſe conſtet? Nam & ✝ unum a peccatoribus operarijs & calcatur & premitur: Et ſic inde Deo ſacrificium offertur: Oleum quoque a ſordidis, & nonnullis male uiuentibus, & immunda loquentibus conficitur: Et tamen ✝ ſapore in lumine etiam in ſancto Chriſmate ſimpliciter erogatur. Operarios unitatis in ✝ cælos fuiſſe dicitis: Forte cum uoluntate Dei, cui nonnunquam placet etiam quod ab ipſo potuit prohiberi. Nam quædam mala male fiunt, Quædam mala bene fiunt. Malum male latro facit, malum bene iudex facit, dum uindicat quod latro peccauit. Nam hæc Dei uox eſt, Non occides. Et ipſius uox eſt. Si inuentus fuerit homo, dormiens cum muliere habente maritum, occidetis utroſque. In primo libro Regnorum unus Deus, et duæ diuerſæ uoces. Denique dum Phinees, filius ſacerdotis, adulterum cum adultera inueniret, leuauit cum gladio manum, & inter duas uoces Dei

Milites a Don. concuſſi, uindicando ſe cædē fecerunt.

Catholici non fuerunt cauſa cædis aut exceſſus militum.

forte ✝ neſcio quos.

addo ✝ unitatē

lego ✝ uinum

forte ✝ liquor

for. ✝ inciuiles aut in cæde.

Quædam mala bene fiunt.

Exod. 20
Deut. 22

Nume. 25

dubitis ſtetit: Hinc ad illum ſonabat. Non occidas: Inde ſonabat, oc-
cideris utroſq;. Si feriret, peccaret: Si non feriret, delinqueret. Elegit
melius peccatum, ut percuteret. Et forte non defuerant, qui huius
rei uindicem quaſi homicidam notare uoluiſſent, Sed ut oſtenderet
Deus, aliqua mala bene fieri, locutus eſt dicēs. Phinees mitigauit irā
Num. 25. meam & placuit Deo homicidiū, quia uindicatum eſt adulterium.

Quid ſi & modo Deo placuit, quod paſſos uos eſſe dicitis, qui uni-
tatem cum toto orbe terrarum, & cum memorijs Apoſtolorū, quæ
Deo placita eſt, habere noluiſtis. Inuitus cogor hoc loco etiā illorum
quorū nolo hominum, facere mentionem, quos uos inter martyres
ponitis: per quos tanq; per unicam religionem, ueſtræ communio-
nis homines iurāt. Quos quidem uellem ſilentio præterire, ſed ratio
ueritatis ſe ſileri non patiť, Et ex ipſis nominib. contra unitatē incō-
ſyderate latrat inuidia, et aſpernētes aliqui accuſandam aut fugiendā
æſtimant unitatem, quod Marculus & Donatus dicantur occiſi &
Calumniarū de Miſſa confutatio. mortui. Quaſi omnino in uindictam Dei nullus mercatur occidi.
Nemo erat lædēdus ab operarijs unitatis, ſed necab Epiſcopis man-
data Chriſtiani quod horrerent. Nihil probabit aſpectus ex hijs, qui-
bus perturbatus erat auditus. Viſa eſt puritas, & ritu ſolita ſolennis
conſuetudo perſpecta eſt: Cum uiderent diuinis ſacrificijs, nec muta-
tum quicquam, nec auditum nec albatum. Pax Deo commendata,
uolentibus placuit. Quare nullus eorum debet argui, qui de colle-
gio ueſtro ad pacem tranſitū fecit. Qui fuerant in iſta opinione tur-
Eſaiæ 5 bati, ſimplici ac plena ueritate firmati ſunt. Nec dicantur de amaro fe-
ciſſe dulce, aut de dulci amarum. Amaritudo quæ de falſitate uideba-
lego ✝ ſedit, at tur fuiſſe nunciata, in ſinu opinionis ✝ ſed ditare manſit ueritas per-
ſpecta oculis, dulcedinem in ſe habens, a falſę opinionis limitibus ſe-
paratam. Ergo nec de amaro factum eſt dulce, nec de dulci ama-
✝ quia rum; ✝ qui & aliud & extra eſt, quod eſt uiſum. Et lon-
ge fuerat quod uidebatur auditum.

Explicit Liber Tertius.

ARGVMENTVM LIBRI QVARTI.

IN hoc Quarto Libro, iudicio Dei oſtenduntur, qui ſint hoc tempore peccatores, & quia Deus per Hieremiam Prophetam Iudæis iraſcitur, non Chriſtianis: Et quia Idola ſunt lacus detriti, non Macarius aut Taurinus, ſicuti Parmeniano uiſum eſt.

INCIPIT LIBER QVARTVS.

ATe nobis, frater Parmeniane, de pe
tito milite fruſtra calumniã factam eſ
ſe, aperte delucideq; monſtratum eſt.
Etiam illud diſce, quod dixiſti de
oleo & ſacrificio peccatorum, ad uos
potius pertinere. Nõ enim ille debet
eſſe peccator, quem uos uolueritis. *Non hominum*
Nam et nos ueſtram præſumptionem *ſed Dei iudicio cenſeri debet*
poſſumus imitari, & dicere, uos eſſe *peccator.*
peccatores. Sed facite, ut ex utraque
parte nullus noſtrum humano iudi-
cio alterum damnet. Dei eſt noſſe ueram illius ferre ſententiam: Ta-
ceamus omnes homines, Solus Deus iudicet peccatorem, cuius ſacri
ficium ſit Canina uictima, & cuius oleum ungui deſideranti ingerat
metum. Huius rei apertiſsimam ueritatem, Parmeniane frater, ag- *Fratres ſumus, ſub uno patre Deo.*
noſce. Si tamen hoc nomẽ fraternitatis, frequenter a me dictũ, liben-
ter audire dignaris, fac, ut tibi ſit iuſta probatio huius nominis, tacẽ-
do rei eſſe iudicamur. Si enim tu non uis eſſe frater, ego eſſe incipio
impius, ſi de nomine iſto tacuero. Eſtis enim fratres noſtri, & nos ue *Eſaiæ 63*
ſtri, Propheta dicente: Nonne nos unus Deus creauit, et unus pater
genuit? Non enim poteſtis non eſſe fratres, cum omnibus dictum
ſit, Dij eſtis, & filij altiſsimi omnes. Et nos & uos ſumus qui præce- *Pſalm 81*
ptum accepimus, in quo dictum eſt. Ne uocetis uobis quenquam *Matth. 23*
patrem in terris, quia unus eſt pater ueſter in cœlis, ſaluator noſter
Chriſtus. Solus natus eſt filius Dei, ſed & nos & uos filij uno mo *Quomodo filij*
do facti Dei ſumus: Sicut in Euangelio ſcriptũ eſt. Venit filius Dei, *Dei ſumus.*
quotquot eum receperunt, dedit eis poteſtatem, ut filij Dei fierent. *Ioan. 1*
Nos & facti ſumus & dicimur: uos & facti eſtis & nõ dicimini, quia *Matth. 5*
pacifici eſſe non uultis: Nec audire ipſum filium Dei dicentem. Fœli
ces pacifici, quia ipſi filij Dei uocabuntur. Chriſtus ueniens, Deum
& hominem reuocauit in pacem, & fecit ambos unum: tollens me- *Ephes. 2*
dium ſepem parietis. Vos nobiſcum, id eſt, cum fratribus, pacem *Male negant*
habere non uultis. Non enim poteſtis non eſſe fratres, quos eiſdem *ſe fratres no-*
Sacramentorum uiſceribus una mater Eccleſia genuit: quos eodem *ſtros Donatiſtæ*
modo adoptiuos filios Deus pater excepit. Vnde huius temporis
præſcius Chriſtus, quia futurum erat, ut a nobis hodie diſcordare-
tis, talia dedit orandi mandata, uel in oratione unitas remaneret, ut
preces iungerẽt, ✝ quas diſcrepaturæ fuerant partes. Oramus pro *✝ quos diſcre-*
uobis *pare facerent partes*

uobis, quia uolumus & uos pro nobis,& cũ non uultis,aut dicat u-
nuſquiſq; ueſtrũ, pater meus,qui in cœlis es:& panẽ meum quotidi
anum da mihi hodie: Et dimitte mihi peccata, quomodo & ego de
bitori meo. Igitur quæ mandata ſunt, mutari non poſſunt. Videtis
nos non in totum ab inuicem eſſe ſeparatos, dum & nos pro uobis
oramus,uolentes:& uos pro nobis oretis,& ſi nolentes. Vides, fra-
ter Parmeniane, ſancta gemina uincula inter nos & uos , in totum
rumpi non poſſe. Iam peccator quærendus eſt,cuius potuit uel oleũ
Quem dicit Deus peccatorem. timeri,uel ſacrificium repudiari.Ceſſet humana ſuſpicio,utriuſq; par
tis præſumptio ſileat,quid ſit peccator ſolus iudicet Deus. Legimus
Nos habemus +xxxviij. Pſalmo ſub ſecũdo diapſalmate, Spiritum Sanctũ dixiſſe.
+Pſalm.49 Peccatori autem dixit Deus . Hoc loco aduertenda eſt tota mentis
intentio, &uidendum , quis ſit peccator. Si enim poſt lectum eſt,
Peccatori autem dixit Deus, uerba huiuſmodi ſequerentur, ut dice-
Miles ret. Tuliſti arma , proieciſti caſtris , ſtetiſti contra hoſtes in acie:
Negociator timendum erat militi, quia potuit ipſe uideri peccator. Aut ſi dice-
ret, comparaſti merces, peregrinatus es, egiſti nundinas , lucri cauſa
quod emeras uendidiſti:timẽdum erat negociatori, quia potuit ipſe
Nauta uideri peccator. Aut ſi diceret fabricaſti nauem , ſtruxiſti funibus,
ornaſti uelis,opportunos ut nauigares captaſti uẽtos: timendũ erat
Catholicus nautę,quia potuit ipſe uideri peccator. Aut poſt quod lectum eſt.
Peccatori autẽ uixit Deus:ſi ſequerẽtur hæc uerba,diſſenſio & ſchiſ-
mata tibi diſplicent.Concordaſti cum fratre tuo,& cum una Eccle-
ſia,quæ eſt in toto orbe terrarum . Communicaſti ſeptem Eccleſijs
& memorijs Apoſtolorum , amplexus es unitatem . Si hæc ſubſe-
quens lectio contineret,nobis timẽdum erat,nos eſſe potuimus pec-
Pſalm.49 catores.Cũ autẽ dicit Deus, Ad quid exponis iuſtitias meas,et aſſu-
Donatiſta mis teſtamentum meum per os tuum? Tu autem contempſiſti diſci-
plinam, & abieciſti ſermones meos retro: Sedẽs aduerſum fratrem
tuum, denotabas, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcanda-
lum.Videbas furem, & cõcurrebas cum eo, &cum adulteris porti-
Donatiſtæ contemnunt diſciplinam. onem tuam ponebas. Hæc ad uos dicta ſunt omnia. Excuſate uos
ab hijs omnibus,ſi poteſtis. A uobis enim contempta eſt diſciplina:
ut quid recitas teſtamentum,qui teſtamẽtum non ſeruas, in quo de-
ſcripta eſt diſciplina,quam ſeruare non uultis? Non enim poteſtis di
Pſalm. 33 cere,nos eam ſeruaſſe,contra quã militatis,Deus dicit,Quære pacẽ,
& conſequeris eam. Tu repudiaſti pacem,Non eſt contemnere diſci
plinam? In Euangelio legitur.Pax hominibus in terra bonæ uolun-
Lucæ. 2 tatis.Tu nec uoluntatem bonam uis habere nec pacem,Non eſt con
temnere diſciplinam? Item in Pſalmo cxxxij.legitur. Ecce quam bo-
num eſt et iocundum , habitare in unum . In unum habitare cum
fratribus non uis, Non eſt contemnere diſciplinam? Chriſtus dicit
Ioann. 13 in Euangelio. Qui ſemel lotus eſt,non habet iterum neceſsitatem la-
uandi;

uandi: Tu rebaptizando iterum lauas, Non eſt contemnere diſciplinam? Deus dicit. Ne tetigeritis Chriſtianos meos, neq; in prophetas meos manũ miſeritis: uos tot ſacerdotes Dei honoribus expoliaſtis, Nõ eſt cõtemnere diſciplinã? Chriſtus dicit. Vnde ſcio quia diſcipuli mei eſtis, ſi uos inuicẽ diligatis: odio nos habetis, fratres utiq; ueſtros. Nec Apoſtolos imitari uoluiſtis, a quibus etiam negator dilectus eſt Petrus, Nõ eſt contẽnere diſciplinã? exponis iuſtificationes Dei, et aſſumis teſtamentũ per os tuum. Quomodo diſputas, Quære pacem, cum tu non habeas pacem? Teſtamentum non ſeruas. Pſalm. 103

Electi eſtis, qui ſedentes populum doceatis, & detrahitis nobis, utiq; fratrib. ueſtris. Quoniã (ſicut ſupra dixi) una nos mater Eccleſia genuit, unus nos Deus pater excepit. Et tamen ſcandala contra nos ponitis, mandando ſingulis, ne nos ſalutent: Ne a nobis dignationẽ accipiant. Conſyderate uerba ſuperbiæ ueſtræ. Conſyderate tractatus, mandata, actus quoq; ueſtros reuoluite. Inuenietis oleum ueſtrum timuiſſe, qui rogabat. Nullus ueſtrum eſt, qui non conuitia noſtra ſuis tractatibus miſceat, Qui non aut aliud † mitet aut aliud explicet. Lectiones dominicas incipitis, & tractatus ueſtros ad noſtras iniurias explicatis. Profertis Euangelium & facitis abſenti fratri conuitiũ. Auditorum animas infigitis odio, inimicitias ſuadendo, docendo ſuadetis. Hæc omnia dicendo, contra nos ſcandala ponitis. Ergo unicuiq; ueſtrũ dictũ eſt. Sedens aduerſus fratrem tuũ denotabas, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum. Peccatorem arguit, & ſedentem increpat Deus, ſpecialiter ad uos dictum eſſe conſtat, non ad populum, qui in Eccleſia non habẽt ſedendi licentiam. Vides ergo ꝓculdubio uobis imputari debere cũ dicit Deus: Sedẽs aduerſus filium matris tuæ, ponebas ſcandala. Vnam matrem nos habere iam totiens comprobaui. Nec uos negare poteſtis, qui contra nos ſcandala ponitis, dum aliqui ueſtrũ & non intellectas profeſſrunt lectiones: ut auferãt etiam illud, quod inter omnes ſolet eſſe cõmune, ſalutationis uidelicet officium. Nam & uos ipſi aliqui imperfunctoria ſalutatione oſcula denegatis ſolita. Et docentur multi, ne Aue dicant cuiq; noſtrũ: Et uidetur ſibi hoc de lectione, ſed nõ intellecta, mandare: Ignorãtes, de quibus Apoſtolus hoc dixerit, Cũ his nec cibũ capere, Aue illi ne dixeritis. Serpit eñ eorũ ſermo uelut Cãcer. Dixit hoc de hæreticis, quorũ cœperat illis temporib. uitioſa eſſe doctrina: Qui ſubtili ſeductiõe uerborũ, morbis obſcure ſerpentib. corrũperent fidei ſanitatẽ. Vt Marcion, qui ex Epiſcopo Apoſtata fact9, inducebat duos deos, et duos ſcriptos. Vt Simon, qm̃ argumẽtabaẽ ſe pãtrẽ eſſe, nõ filiũ. Vt Valẽtinus, qui conabaẽ carnẽ Chriſto ſubducere. Horũ eſt ſermo, qui habuit Cancrũ ad fidei membra uexanda. Talis ſermo eſt & Corpiani hæretici, qui negabat debere eſſe martyria, ſed uenena ſua ſibi ſerpant; Nec eorum relatio auditorum

Donatiſtarum ſuperbia cõtra Catholicos.

† mutet.

Sedentes aduerſus fratrem, ſunt Epiſcopi Donatiſtarum.

Prohibent ſuis ſalutare Catholicos.

1. Cor. 5

2 Tim. 2

intellectus

intellectus ſimplices uel leuiter uexet. Huius igitur ſermo eſt, qui uitandus eſt, ne ſerpat ſicut cancer. Dictum eſt hoc & de Arrio, qui conabatur docere filium Dei ex nullis ſubſtantijs factum eſſe, non ex Deo natum: cuius doctrina, niſi Nicæno Concilio a trecentis decem & octo Epiſcopis diſsiparetur, peccata multorum ſicuti Cancer intrauerat. Dictum eſt hoc de Photino præſentis temporis hæretico, qui filium Dei auſus eſt dicere, tantummodo hominem fuiſſe, non Deum. Potuit hoc & de uobis dici, quia ueſter ſermo animis & auribus aliquorum non leuem intulit Cancrum. Veſter enim ſermo eſt, quem ad pacis filios habetis: Dum dicitis, perdiſtis, Attendite poſt nos, peribit anima ueſtra, quam diu uos tenetis? Sic feciſtis de fidelibus pœnitētes; Sic mortificaſtis in ſacerdotibus honores. Ecce & ueſter ſermo eſt, qui ſerpit uelut Cancer hodie, ut ſalutationes & conuictus prohibeatis. Noſter ſermo quid tale facere potuit? qui ſimplici doctrina filios pacis retinemus: Nō alienos ſeducimus, nec quēquam exterminamus. Manifeſtum eſt igitur, uos contra nos quotidie ſcandala ponitis. Nam & cum dicit, Videbas furem, & concurrebas cum eo. De qua re hoc putatis dictum eſſe? Nunquid de ſubducto ueſtimento, aut de inuolato gremio, aut de aliquibus rebus, quæ ablatæ uel lucra uel damna inter homines faciunt? Equidē ſunt & iſta prohibita, ſed in hac lectione illa furta increpat deus, quę ſibi ſunt facta. Quæritis quæ furta ſunt Deo facta? apud uos inueniuntur. Poſſeſsio Dei, eſt turba fidelium, ex qua quotidie fur diabolus cupit aliquid inuolare: Chriſtiani aut Chriſtianæ uult uel mores ex aliqua parte corrumpere, & ſi nō totum hominem, ſed quodcunq; de homine rapere. Talem furem cum uideatis contra nos eum facere ueſtris operibus adiuuiſtis. Nam neminem fugit, quod omnis homo qui naſcitur, quamuis de parentibus Chriſtianis naſcatur, ſine ſpiritu mundi eſſe non poſsit, quem neceſſe ſit ante ſalutare lauacrū ab homine excludi & ſeparari. Hoc exorciſmus operatꝛ, per quē ſpiritus immundus depellitur, & in loca deſerta fugatur. Fit domus uacua in pectore credentis, fit domus munda: intrat Deus & habitat, Apoſtolo dicente. Vos eſtis templum Dei, & in uobis Deus habitat. Et cum Deo unuſquiſq; plenus ſit, de quo fur diabolus aliquid inuolare contendit: Vos rebaptizando exorcizatis hominem fidelem, et dicitis Deo habitanti. Maledicte exi foras, ut compleatur quod a Deo dictum eſt, per Prophetam Ezechielem. Et maledicebant mihi in populo meo, propter ✝plenam manū hordei & buccellam, ut occiderent animas, quas non oportuit mori. Audit ergo Deus iniurias non ſibi debitas, et huiuſmodi habitaculum deſerit: Et homo, qui Deo plenus in Eccleſia intrauerat, egredit uas inane. Diabolus qui uolebat quaſi fur aliquid inuolare, adiutus operibus ueſtris, uidet totum ſuum factum eſſe, unde uolebat paululum aliquid tollere.

Arrius

Photinus

Sermo Donatiſtarum ut Cancer eſt.

Exorciſmo baptiſmali expellitur Diabolus

1. Cor. 3

Horrenda blaſphemia in rebaptizando Catholicum.

Ezech. 13

Textus noſter ſic ✝propter pugillum hordei et fragmen panis.

Furtum diaboli per Donatiſtas

lere.Ergo de uobis dixit Deus.Videbas furem,& concurrebas cum Pſalm.49
eo. Deniq; in Euangelio ſic ſcriptum eſt,Cum autem Deus deſerue Matth.12
rit hominem, remanet uas inane: ſpiritus autem immundus errans
per loca deſerta,ieiunus dicet,Domus mea uacua eſt:Hoc eſt dicere,
qui me excluſerat, excluſus eſt. Reuertar illuc & habitabo, Et ad-
ducit ſecum alios ſeptem+ſęuiores,& habitabit illic, & erunt homi- Textus noſter
nis illius peiora nouiſsima,quam quod fuerunt prima:Hoc eſt, uide +nequiores ſe
bas furem,et concurrebas cum eo,Et cum mœchis particulam tuam Hæretici dicū
ponebas.Hæreticos dicit mœchos,et mœchas Eccleſias illorū:quas tur Mœchi.
aſpernatur et repudiat Chriſtus,in Canticis canticorum,quaſi dicat. Cant.6
Quid mihi colligitis nō neceſſarias?una eſt dilecta mea, una eſt ſpon
ſa mea,una eſt columba mea,id eſt,Catholica:In qua et uos cum eſſe
poſſetis, rebaptizando inter mœchos particulam habere uoluiſtis.
Et quoniam uos eſſe peccatores, diuino teſtimonio manifeſtiſsime Parmeniani au
comprobatum eſt:Etiam illud oſtenſum eſt,tua auxilia contra te mi- xilia cōtra ſe
litaſſe.In auxilium meum addideras prophetam, in quo lectum eſt. ipſum
Sacrificium peccatoris, quaſi qui uictimet canē. Iam peccatores uos Eſaiæ 66
eſſe,ſi pudor eſt ullus,cum dolore cognoſce.Etiam illud diſce, cuius Pſalm.140
uox ſit, Oleum peccatoris non unguet caput meum. Tu enim non
intellexiſti,cuius hæc uox ſit:utiq; Chriſti, qui nec dum unctus fue-
rat,cum rogaret,ut oleum peccatoris non iniquinaret caput eius.
Hęc tu non intelligens, dixiſti.Quia Dauid Propheta timuit oleum
peccatoris,a Samuele iam dudum perunctus fuerat, Qui cantabat, 1. Reg 16
non fuit ratio ut iterum ungueretur: Ergo uox eſt Chriſti dicentis.
Oleum peccatoris non unguet caput meum. Preces ſunt, non iuſsi
ones:Deſideria ſunt,non præcepta.Nam ſi iuſsio eſſet,diceret,Oleū
peccatoris non unguat caput meum. Vox quæ illic nata non eſt,la-
cus eſt arte detritus, cuius fabrica+uexatione,ut aquam nec habeat, forte + uitiata
& acceptam continere non poſsit. Sic & Idolum nec de ſe eſt ali eſt
quid,& dum colitur nihil eſt. Hoc eſt quod dixit Deus. Duo mala 1 Cor.8 Hier.2
feciſſe populum ſuum, quia dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, &
effoſſos & detritos ſibi fecerunt lacus. Etenim Iudæorum populus
deſeruerat ueram aquam, non nouerat maieſtatem Dei, Idolorum
inquinatam ſectatus religionem.Hoc eſt quod dolet Deus.Hoc eſt
quod dicit Deus exhorruiſſe. Nam & per Eſaiam idem Dei dolor
eſt, dum in hoc Duo teſtantur Elementa,dum ait. Audi cœlum & Eſaiæ 1
percipe auribus terra.Filios generaui,et exaltaui:ipſi autem me dere
liquerunt. Quare non de hac lectione aliquid, frater Parme- Improbitas
niane dixiſti? An quia hic non eſt aqua nominata? Intelligeris enim Parm.in argu
ſtudio criminandi ſic pulſaſſe legem,ut ubicunq; aquam ſcriptum mentando.
legeris,præſtigijs quibuſdam ad inuidiā collegiſſe,& curriculo quo-
dam malitiæ argumentorum intexto, ad te omnia quæ ſunt bona
traxiſti.Nam qualis eſt tuus intellectus in hoc capitulo Hieremiæ, Hiere.2

E cum

cum clamet Deus ſe deſertum eſſe, & ſic effoſſus lacus: pro ſe iraſcitur, non pro re ſua. Aqua enim Baptiſmatis res Dei eſt, nō Deus. Et ſi putatis deſertos eſſe, quando apud uos fuerunt, qui apud nos baptizati ſunt, ut merito ueſtri deſertores ad nos uenire uiderentur. Quare uides, te ſine cauſa conuitium fingens pro arbitrio tuo, quod uoluiſti, ut Taurinum & Macarium lacerares, perdidiſti, quod ſapiens uideris, dum ſenſus tuos inuidia deprauauit, & intelligendi tibi aditus clauſit. Probatum eſt ergo, te ea nō contra nos, ſed cōtra uos dixiſſe, quod ante dictū eſt de oleo & ſacrificio peccatoris.

Explicit Liber Quartus.

ARGVMENTVM LIBRI QVINTI.

4 quid *IN hoc Quinto libro oſtēditur, ✝qui in baptiſmate homines operātur. Et quia Deus lauat, & Chriſtus eius dat quod in baptiſmate accipitur. Et quia rebaptizati regnum Dei non poſſidebunt. Nam & qui fuerunt traditores & autores ſchiſmatis, in primo libro manifeſtiſſimis documentis oſtendimus. Et apud nos eſſe unam ueram Eccleſiam Catholicam ſecundo monſtrauimus. Tertio uero probauimus, quæ aſpera facta eſſe dicuntur, ad nos minime pertinere, & uos magis peccatores eſſe iudicio diuino docuimus. Iam de baptiſmate hoc loco dicendum eſt.*

INCIPIT LIBER QVINTUS.

INquire quæ nunc agitur quæſtio. Tota conſiſtit, quod baptiſma ueſtra uiolauit audacia, dum id uoluiſtis iterare, quod ſemel mādauit Chriſtus. Quod nec tu negas, frater Parmeniane, quia in principio tractatus tui, multa cōtra uos pro uobis, quę ſunt noſtra dixiſti. Commemoraſti enim in comparatione baptiſmatis, ſemel factum eſſe diluuium. Et unam Circumciſionem fuiſſe ad populum Iudæorum. Et cum eſt

Emendet hec quiſquis poteſt igitur filij Dei, iam tunc metuētis oleū peccatoris incurrerunt, id eſt,

eiuſdem

eiuſdem hominis: Quia nemo qui non eſt peccator, niſi ſolus Deus.
Ideo filius eius timuit oleum hominis, quia fœdum fuerat, ut Deus
ab homine ungueretur. Ideo deprecatur patrem, ut non unguatur ab
homine, ſed ab ipſo domino patre. Petit ergo filius, uideamus an cō-
ſenſerit pater. Hoc ſpiritus ſanctus indicat & manifeſtat in Pſalmo
xliiij. ubi ait ad ipſum filium. Vnget te Dominus Deus tuus oleo ex-
ultationis aliter a conſortibus tuis. Conſortes fuerant Iudæorum *Chriſtus unctus præconſortibus ſuis.*
Sacerdotes & Reges, quos ſingulos unctos ab hominibus conſtat:
Sed quia filius a patre, Deus a Deo, erat unguēdus, ſecundum quod
filius perijt, & ſpiritus promiſſa nunciauit, compleuit pater in Iorda-
ne. Qui, cum ueniret filius Dei, ſaluator noſter, ad Ioannem oſtēſus Ioann. 1
eſt hijs uerbis. Ecce agnus Dei. Hic eſt, qui tollit peccata mundi. Deſ-
cendit in aquam, non quia erat quod in ✝ Deo mundaretur, ſed uen- ✝ eo
turum oleum, aqua debuit antecedere, ad miniſteria initianda &
ordinanda, & implēda: baptiſmatis locus, cum in Ioannis manibus
haberetur. Secutus eſt ordo miniſterij, & compleuit pater, quod *Vnctio Chriſti in eius baptiſmo.*
rogauerat filius, & quod nunciauerat ſpiritus ſanctus. Apertum eſt
cœlum Deo patre unguente, ſpiritale oleum ſtatim in imagine co-
lumbæ deſcendit, & ſedit capiti eius, & perfudit eum, & digeſta eſt
✝ unde cœpit Chriſtus, quando unctus eſt a Deo patre, Cui ne ma- addo ✝ unctio
nus impoſita defuiſſe uideretur, uox audita eſt Dei de nube dicentis. Matth. 3.
Hic eſt filius meus, de quo bene ſenſi, hunc audite. Hoc eſt igitͥ quod Pſalmo 140.
lectum eſt, Oleum peccatoris non unguat caput meum. Rationem
ueritatis, frater Parmeniane, uel ſero addiſce, quam nunc tempus
eſt inuenire diſcendi. Et illud quod in Salomone Propheta le-
ctum eſſe dixiſti: Filios adulterorum conſumatis, et ſpuria ✝ uitulami- id eſt ✝ plantationes.
na altas radices dare non poſſe. Hoc & ſimpliciter dictum eſſe intelli- Sap. 4.
gi poteſt. Vnde ſi figuram facias, ueros adulteros excuſaſti. Sed fac,
ut figuraliter dictum ſit, hoc de hæreticis dictum eſt, apud quos ſunt
Sacramentorum falſa connubia: Et in quorum choris iniquitas inue-
nitur. Vbi in exterminium fidei corrupta ſunt ſemina. Dum Va- *Valentini hæreſis de filio Dei.*
lentinus filium Dei in Phantaſmatis non in carne fuiſſe contendit, fi-
dem ſuam ſuorumque corrupit. Natiuitatis eorum ſemen extermina-
tum eſt, qui non crediderunt filium Dei in carne natum de uirgine
Maria, & paſſum in carne. Nam & illud quod in Hieremia Pro- Hierem. 2
pheta te legiſſe commemoras, exhorruiſſe cœlum, quod duo malig- *Peruertere ſenſum ſcripturæ.*
na populus Dei fecerit, ut derelinquerent fontem aquæ uiuæ, & fo-
derent ſibi lacus detritos, qui non poſſent aquam continere: Legiſti
quidem, ſed ut ſe res habent intelligere noluiſti, ſtudio criminandi
ad conuitium Catholicorum cuncta componens, multum ad arbi-
trium tuum deſtinare conatus es. Si enim putas per prophetas ſic di-
cta eſſe omnia, ut ad tempora noſtra pertineant. Excuſa tu Iudæos,
de quibus hęc dicta eſſe conſtat, qui dimiſerūt Deum unum, Deum

E ij uerum

uerum, Deum qui illis beneficia præſtitit. Et fecerunt ſibi Idola, hoc eſt, lacus detritos, qui non poſſunt aquam continere. Ideo per-
forte ✝ defluēs exul at. ennis male ✝ deſtans exultant. Sicut in fonte, aquæ largiter de-
fluentibus uenis exuberant. Idola uero ſi non fiant, non ſunt, & lacus niſi fodiatur, ſinus capaces habere non poteſt. Lacus ſine arte & ferramentis cauari non poteſt: Nec Idolum ſine artifice fieri
forte ✝ errore poteſt: In Idolis uirtus naturalis nulla eſt, ſed hominum ✝ meror adiunguntur & applicantur, æſtimantur Idola uirtus.

Hæc initio dictionis tuæ mala tractaueras, in proceſſu tractatus tui tamen horum immemor factus es, Inducendo duas aquas, ✝ &
forte ✝ lethargo mentis argumentis de aqua uera & falſa dicturus, principium ſermonis tui inſipienter præſciens ordinaſti: Infirmando, confirmas ſancti Baptiſmatis unionem: de Circunciſione Iudaica, quaſi fundamentum iactare uoluiſti, quod baptiſma Chriſtianorum in Hebræorum Circunciſione fuerat adumbratum. Defendiſti Catholicam dum impugnas. Etenim in progreſſu tractatus tui, alterum te inanire profeſſus es, ut alterum replere uidereris. Extra hæreticorum baptiſmata, dum dicis alterum & alterum, licet diuerſa oſtendere conatus ſis, non poſsis negare: quia duo ſunt, ex quibus dum conaris auferre alterum, laboraſti ut de ſecundo quaſi primum facere uidereris. Circunciſio ante baptiſmatis in figura præmiſſa eſt, & a te tractatum eſt, apud Chriſtianos duas eſſe aquas. Ergo & apud Iudæos duas Circunciſiones oſtende, alteram meliorem, peiorem alteram. Hoc ſi quæras, non poteris inuenire. Abra-
lego ✝ proſapiam hæ ✝ pro ſapientia, qua Iudæi cenſentur, hoc ſigillo ſe inſigniri gloriamur. Ergo talis debet ueritas ſequi, qualis eius imago præmiſſa eſt. Nam & Deus, qui uoluit oſtendere ſingularem poſt eſſe debere in ſequēti ueritate, non de auricula, non de digito uoluit
lego ✝ deperire, ut ſemel ablatum. aliquid tolli: ſed ea pars corporis electa eſt ✝ deperito, menſemel ablatum ſalutare in illis faciat ſignum, quod non poteſt iterum fieri. Semel enim factum ſeruat ſalutem: Si iterum fiat, poteſt afferre perniciem. Sic & Baptiſma Chriſtianorum, Trinitate confectum, confert gratiam: Si repetatur, facit uitæ iacturam.

Quid igitur tibi placuit, frater Parmeniane, rem ſingularem pro-
for. ✝ ediuerſo ponere, & contra hanc ✝ licet diuerſa duo baptiſmata comparare, Vnum uerum alterum falſum? Sic enim poſtea diſputaſti, duas aquas eſſe, cum uobis unam uindicans ueram, nobis mendacem aſcri-
Sicut unū fuit diluuiū: ita & unum eſt baptiſma bere uoluiſti. Poſt hoc & Catacliſim feciſti mentionem. Erat quidem imago baptiſmatis, ut inquinatus totus orbis, demerſis peccatoribus, lauacro interueniente, in facie priſtina mundaretur. Sed qui poſtea dicturus eras, extra hæreticorum morbidos fontes eſſe, etiam aliam aquam, id eſt, mendacem, contra ueram: ut quid Catacliſmum (quod ſemel fit) commemorare uoluiſti? Si ita eſt, oſtende

prius

prius duas Arcas & non ſimiles, & duas columbas diſpares, diuer- *Geneſ. 8*
ſos ramos ore ſuo portantes, ſi aquam ueram & falſam probatu-
rus es. Aqua igitur ſola & uera illa eſt, quæ non de loco, non de
perſona, ſed de Trinitate condita eſt. Et quia dixiſti, & aquam eſſe
mendacem, Et hanc diſce, ubi eam poteris inuenire, † aut flauionem *forte † apud flautum.*
Praxeam, Patripaſsianum, qui ex toto filium negat, & patrē paſſum *Tertul. Praxeas paracletū fugauit, patrē crucifixit.*
eſſe contendit. Et cum ſit filius Dei ueritas, ſicut ipſe teſtatur dicens,
Ego ſum ianua & uia, & ueritas. Ergo filius Dei eſt ueritas. Vbi
ipſe non eſt, mendacium eſt. Cum apud Patripaſsianum non eſt fi- *Ioan. 14*
lius, non eſt nec ueritas: Et ubi ueritas non eſt, ibi eſt aqua mendax.
Quare uel ſero † quā deſine cōfingere crimina, et quod in Patripaſ- *† iam*
ſianos dictum eſt, in Catholicos noli transferre. Nunc quoniam
manifeſte monſtratum eſt, à nobis & pro uobis dici potuiſſe, quod
de diluuio & Circuncisione locutus es: Conſequens eſt oſtendere, *Laudes baptiſmatis, communes nobis & Donat.*
quomodo laudem baptiſmatis ita dixeris, ut in ea multa pro nobis
& pro uobis, aliquid tamen contra uos. Pro utriſq; illud eſt, quod
& nobis commune eſt. Ideo & uobis, quia ex nobis exiſtis. Denique
& apud nos una eſt Eccleſiaſtica conuerſatio, communes lectiones:
Eadem fides, † ipſa fidei Sacramenta, eadem myſteria. Bene igitur *† eadem.*
laudaſti baptiſma. Quis enim fidelium neſciat, ſingulare baptiſma
uirtutum uitam, criminum mortem, natiuitatem immortalem, cœ-
leſtis regni comparationem, innocentię portum, peccatorū (ut & tu
dixiſti) naufragium. Has res unicuique, non eiuſdem rei operarius,
ſed credentis fides & Trinitas præſtat. Deinde quæris, quid in *Error Don. circa Baptiſmum.*
laude baptiſmatis contra uos dixeris? Audi, ſed prius eſt fatearis, q̄d
omnes negare minime poteritis. Dicitis enim, Trinitatē pro nihilo
habere, ubi non inter fuerit ueſtra præſentia. Si nobis derogatis, uel
Deum uereremini, qui in Trinitate prior eſt: Qui cū filio ſuo & ſpiri
tu ſancto omnia operatur & complet, etiam & illic ubi non fuerit
humana perſona. Cum uero frater Parmeniane, in laude aquæ
de Geneſiorum lectione dixiſti, aquas primum uiuas animas ædi- *Opus Trinitatis in aquarum generatione.*
diſſe, nunquid non & illic fuerat tota Trinitas? utique & illic fuerat
Deus pater qui iubere dignatus eſt, qui dixit. Educant aquæ na- *Geneſ. 1*
tantia, uolatilia & cætera. Quod ſi ſine operante fieret quod fa-
ctum eſt, diceret Deus. Educat ea quæ ibi erat. Ergo filius Dei qui o-
perabatur. Ibi erat ſpiritus ſanctus, ſicuti lectum eſt. Et ſpiritus Dei
ſuperferebatur ſuper aquas. Nihil illic uideo quartum, nihil mi-
nus a tribus, & tamen natum eſt quod Trinitas operata eſt. Et non
ibi fuiſtis. Aut ſi ſine uobis nihil debet licere trinitati, reuocate piſces
in originem: Iam uolantes aues fluctibus mergitis, ſi uobis abſen
tibus nihil debet Trinitas operari. Cum ergo dixeris & unum
fuiſſe diluuium, & Circumciſionem repeti non poſſe. Et nos docui-
mus cœleſte munus unicuique credenti a Trinitate conferri, non

 ab

ab homine: Et quid uobis uiſum eſt, non poſt nos, ſed poſt Trinitatem, Baptiſma geminare? Cuius de Sacramento non leue certamen innatum eſt, & dubitatur, An poſt Trinitatem in eadem Trinitate hoc iterum liceat facere. Vos dicitis, licet: Nos dicimus, non licet. Inter licet ueſtrum, & non licet noſtrum, nutant & remigant animæ populorum. Nemo uobis credat, nemo nobis, omnes contentioſi homines ſumus.

Quis erit iudex inter contentioſos. Quærendi ſunt iudices: Si Chriſtiani, de utraque parte dari non poſſunt: quia ſtudijs ueritas impeditur. Deforis quærendus eſt iudex: Si Paganus, non poteſt noſſe Chriſtiana ſecreta. Si Iudæus, inimicus eſt Chriſtiani baptiſmatis: Ergo in terris de hac re nullum poterit reperiri iudicium, de cœlo quærendus eſt iudex. Sed ut quid pulſamus ad cœlum, cum habemus hic in Euangelio? teſtamentum inquam, quia hoc loco recte poſſunt terrena cœleſtibus comparari.

Similitudo de teſtamento patris ad ſuos filios. Tale eſt quod quiuis hominum habens numeroſe filios. Hijs, quam diu pater præſens eſt, ipſe imperat ſingulis: Non eſt adhuc neceſſarium teſtamentum. Sic & Chriſtus, quã diu præſens in terris fuit (quamuis nec modo deſit) pro tẽpore quicquid neceſſariũ erat, Apoſtolis imperauit. Sed quo modo terrenus pater, dum ſe in confinio ſenſerit mortis: timens ne poſt mortem ſuam, rupta pace, litigent fratres: Adhibitis teſtibus, uoluntatem ſuam de pectore morituro transfert in tabulas diu ✝duratas. *forte ✝ duraturas.* Et ſi fuerit inter fratres contentio nata, non itur ad tumulum, ſed quæritur teſtamentum: Et qui in tumulo quieſcit, tacitus de tabulis loquitur. Vnus cuius eſt teſtamentum, in cœlo eſt.

Iudicium Chriſti de iſta contentione. Ergo uoluntas eius, uelut in teſtamẽto, ſic in Euangelio inquiratur. Etenim præſentia, quę modo facitis, iam futura conſpexerat Chriſtus. *Ioan. 13* Denique cum lauaret pedes diſcipulis ſuis, Sic ait Petro filius Dei. *adde ✝ modo* Quod ego facio, tu neſcis, ✝Scies autem poſtea. Dicendo, Scies poſtea, hæc tempora deſignabat. Ergo inter cæteros teſtamenti titulos, hunc titulum de aqua conſtituit. Cum lauaret pedes diſcipulis ſuis, tacentibus cæteris, ſi taceret & Petrus, ſolam fecerat formam humilitatis, nihil pronunciauerat de Sacramento baptiſmatis: Sed cum Petrus recuſat, nec pedes ſibi lauari permiſit, negat illi Chriſtus regnum, niſi accepiſſet obſequium. Sed cum cœleſtis regni mentio fieret, quo pars corporis petebatur ad obſequium, totum corpus obtulit ad lauacrum.

Audiant ergo ſententiã Chriſti Don. qui rebaptizant Nunc adeſtote omnes turbæ, & ſinguli Chriſtiani populi, Quid liceat diſcite: dum prouocat Petrus, Chriſtus docet: Qui dubitat, diſcat. Chriſti enim uox eſt, Qui ſemel lotus eſt, non habet iterum neceſsitatem lauandi: quia eſt mundus totus. Et de eo lauacro pronunciauit, quod de Trinitate celebrandum eſſe mandauerat: Non de Iudæorum aut hæreticorum, qui dum lauant, ſordidant, ſed de aqua ſancta, quæ ✝ deterium nominum fontibus *lego ✝ de triũ.* mundat. Sic enim ipſe dominus Chriſtus præcepit dicendo. Ite

bapti-

baptizate omnes Gentes,in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. De hoc lauacro dixit, Qui ſemel lotus eſt, nō habet iterum neceſsitatem lauandi.Qui ſemel dixit,prohibuit iterum fieri.Et de re locutus eſt,'non de perſona. Nam ſi eſſet diſtantia, diceret, Qui ſemel bene lotus fuerit.Sed dum non addidit uerbum, indicat bene}, quia quicquid in Trinitate factum fuerit, bene eſt.Inde eſt,quod ſimpliciter a uobis uenientes excipimus,cum dicit, Non habet neceſsitatem iterum lauandi.Ideo quotiens a uobis baptizatus aliquis, ad nos tranſitum uoluerit facere', uenientem hoc ✝ magiſterio exemplo tota ſimplicitate ſuſcipimus. Abſit enim, ut iam lotum reuocemus ad fontem:Abſit, ut in ſpiritum ſanctum peccemus, cui facinori præſenti & futuro ſæculo Indulgentia denegatur: Abſit, ut iteremus, quod ſemel eſt,'aut publicemus quod unum. Sic enim ſcriptum eſt, Apoſtolo dicēte.Vnus Deus,unus Chriſtus,una fides,una tinctio.

✝ magiſtri.

Matth.12.

Ephe.4

Denicꝫ uos, qui baptiſma quaſi libenter duplicare contenditis: ſi datis alterum baptiſma,date alteram fidem:Si datis alteram fidē, date & alterum Chriſtum:Si datis alterum Chriſtum, date alterum Deum.Vnum Deum eſſe negare non poteſtis, ne in Martionis foueas incidatis.Ergo Deus unus eſt,de uno Deo unus eſt Chriſtus, Qui rebaptizatur,iā Chriſtianus fuerat,Quomodo dici poteſt iterū Chriſtianus?Vna fides hoc loco,ab hæreticorum erroribus et ab eorum uaria fide,fides unica ſeparatur. Et iam uobis præſcribitur,qui poſt ſemel iterum facitis,totum ponendo in dotibus, nihil in Sacramentis.Cū hoc nomē fidei pertineat ad credentem, nō ad operantē, Quocuncꝫ enim interrogante qui credidit Deo credit: Et poſt illius unum credo,tu exigis alterū credo. Deinde ſequitur unū baptiſma, ut quia quod unum eſt,ſanctum eſt, per quod unum eſt: Nō ſolum ab hæreticorum prophanis & ſacrilegis baptiſmatibus ſeparatur,ſed ne duplicetur quod unum eſt,aut iteretur quod ſemel eſt. In hoc Sacramēto baptiſmatis celebrādo, tres eſſe ſpecies cōſtat, Quas & uos, nec augere, nec minuere, nec prætermittere poteritis. Prima ſpecies eſt in Trinitate.Secunda in credente.Tertia in operante.Sed nō pari libramine ponderādæ ſunt ſingulæ: Duas enim uideo neceſſarias, & unam quaſi neceſſariam.Et principalem locum Trinitas poſsidet, ſine qua res ipſa non poteſt geri:hanc ſequitur fides credentis.Iā perſona operantis uicina eſt,quę ſimili autoritate eſſe nō poteſt. Duæ priores permanent ſemper immutabiles & immotæ.Trinitas enim ſemper ipſa eſt,fides in ſingulis una eſt,uim ſuam ſemper retinent ambę.Perſona uero operantis,intelligitur duabus prioribus ſpeciebus, par eſſe non poſſe,Ideo quod ſola eſſe uideatur mutabilis.Inter nos & uos uultis eiuſdem perſonæ eſſe diſtantiam, Et ſanctiores uos ęſtimantes, ſuperbiam ueſtram non dubitatis anteponere Trinitati: Cum perſona operantis mutari poſsit, Trinitas mutari non poſsit.

Vnus Deus, una fides, unum baptiſma.

Redargutio Donat.

Tres in baptiſmo ſpecies.

Trinitas & fides non mutantur,ſicut perſona operātis.

Abuſus & error Don. Et cum accipientibus baptiſma deſiderari debeat, uos deſiderandos eſſe proponitis. Cum operantes inter alios ſitis, oſtendite qualem in eodem myſterio locum habeatis. Et an ex eodem corpore eſſe poſsitis. Baptiſmatis unicum nomen eſt, cui ſubeſt proprium corpus, cui corpori certa ſunt membra, quibus nec addi nec auferri aliquid poteſt. Inter quæ membra: quia & eligendus operarius inuenitur, totum corpus ad operantem pertinet. Hæc omnia huius corporis membra, & ſemper & ſemel ſecū ſunt, & mutari non poſſunt. Operarij uero quotidie mutantur & locis, & temporibus, & perſonis. Neque enim unus homo eſt, qui ſemper aut ubique baptizat in hoc opere. Iam dudum alij fuerunt, Modo alij, Poſtea alij futuri ſunt: Operarij mutari poſſunt, Sacramenta mutari non poſſunt.

Impius error & ſuperbia Donat. Cum ergo uideatis, omnes qui baptizant, operarios eſſe, non dominos, Et Sacramenta per ſe eſſe ſancta, non per homines, Quid eſt, quod uobis tantum uindicatis? Quid eſt, quod Deum a muneribus ſuis excludere contenditis? Concedite Deo, præſtare quæ ſua ſunt: Non enim poteſt munus ab homine dari, quod diuinum eſt. Si ſic putatis, prophetarum uoces, & Dei promiſſa inanire contenditis, quibus probatur, quia Deus lauat, non homo. *Deus lauat, nō homo.* Adeſt contra uos Dauid Propheta, qui ait in Pſalmo L. *Pſalmo 50* Lauabis me et ſuper niuē dealbabor, Item in eodem Pſalmo. Deus laua me ab iniuſtitia mea, & a delicto meo munda me. Laua me, dixit: Non dixit, elegi per quem lauer. *Eſaiæ 4* Et Eſaias Propheta ſic dixit. Quoniā abluet dominus ſordes filiorum & filiarum Syon. Non dixit: lauabunt me, qui ſe ſanctos putant. Dignamini, uel Prophetę uos uincant, uel ſic agnoſcite: quia non lauat homo, ſed Deus. *Solus Deus lauat mentem.* Quā diu dicitis, qui non habet quod det, quando dat? Videte Deū unumquenq; mūdare. Sordes enim & maculas mentis lauare non poteſt, niſi qui eiuſdem fabricator eſt mentis, Aut ſi putatis, quia lauacrum ueſtrum eſt, dicite, qualis eſt ipſa mens, quæ per corpus lauatur? Aut quam habet formam? Aut quo loco in homine habitet. Hoc homini ſcire negatum eſt. Ergo quomodo putas quia lauas, qui neſcis quale ſit quod lauas? *Eſaiæ 1* Dei eſt mundare, non hominis: ipſe per Prophetam Eſaiam promiſit ſe locuturum, dum ait, Et ſi fuerint peccata ueſtra uelut coccum, ut niuem inalbabo. *forte ✝ me ea inalbari.* Dixit, faciam ✝ nec ab inalbari. Si hoc deus ꝓmiſit, quare uos uultis reddere, quod uobis nec promittere licet, nec reddere, nec habere? Ecce in Eſaia ſe promiſit deus inalbare peccatis affectos, non per hominem. Reuertimini ad Euangelium: *Chriſtus per ſe dat aquā, quę mundat, non per ſanctitatē miniſtri.* Videte, quid in ſalute generis humani ſit pollicitus Chriſtus. Cui cum mulier Samaritana aquam negaret, tunc a filio Dei dictum eſt, quod præſcribat præſumptionibus ueſtris. Aquā (inquit) quam *Ioan. 4* ego do qui biberit, nō ſitiet inæternū. Aquam quam ego do, inquit, non dixit, quam dederint, qui ſe ſanctos putant, ſicut uos uidemini:

ſed

ſed ſe dixit daturum. Ipſe eſt ergo qui dat: ipſius eſt, quod datur: Quid eſt quod uobis tota importunitate uindicare contenditis?

Cum hanc rem tumulet Ioannes baptiſta, qui præcurſor uenerat ſaluatoris, Cum multos tingueret in pœnitentia & remiſſa peccatorum, nunciauit filium Dei eſſe uenturum: Cuius uerba hæc ſunt. Ecce uenit qui uos baptizet. Et tamen non legimus poſt Ioannem Chriſtum aliquem rebaptizaſſe. Quod ergo dixit, Qui uos baptizet. Veniens Chriſtus illo tempore poſt Ioannem, tinxit. Promiſſum erat temporibus noſtris, ut ipſe daret quod hodie daturus, ſecundum quod ait. Aquam quam ego do qui biberit, non ſitiet inæternum. Nam & diſcipuli Ioannis, cum dicerent magiſtro ſuo. Ecce quem baptizabas baptizat, baptizabat quidē: Sed per manus Apoſtolorum, quibus leges baptiſmatis dederat. Deniq; lectum eſt alio loco. Nam ipſe neminem baptizauit, ſed diſcipuli eius. In hac re omnes diſcipuli eius ſumus, ut nos operemur, ut ille det qui ſe daturum eſſe promiſit. Et tamen cum Ioannes infinita millia hominum baptizaret, iam Chriſto præſente + operarei formam. Per acceptum non modicum tempus millia hominum in pœnitentiæ remiſſione tincta ſunt peccatorum. Sed nemo tinctus fuerat in trinitate, + adhuc nouerat Chriſtum, Nemo audierat eſſe Chriſtum ſanctum. At ubi uenit tempus plenitudinis, certo tempore dedit leges baptiſmatis filius Dei, Et dedit uiam, qua iretur ad regna cœlorum. Et iam tunc præcepit dicens. Ite docete omnes gentes, baptizantes eas, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Ex ea die oportuit fieri quod mandatum eſt. Ante tempus noluit emendare quod operatum eſt, Ne licentia rebaptizaret quamuis alterum fuerit baptiſma Ioannis, & alterum ſit Chriſti baptiſma. Ioannes ante leges pro pleno + uoluit eſſe, quod non erat plenum. Et tamen ſupra memorata millia hominum, qui in Deo crediderant: Quamuis ignorarent filium Dei & ſpiritum ſanctum, regnum cœlorum eis denegare non potuit. Inde eſt uox filij Dei dicentis. A diebus Ioannis uſq; in hodiernum regnū dei uim patitur. Et qui uim faciunt, diripiunt illud: quia adhuc baptizabat Ioannes. Denique, quia alterum tempus erat ante præcepta, Qui poſt præcepta in nomine ſaluatoris baptizati ſunt, in regnum legibus intrauerunt: Qui ante præcepta ſine lege uim fecerunt, ſed excluſi non ſunt. Ergo ante præcepta, baptiſma Ioannis, cum eſſet imperfectum + profecto iudicatum eſt ab eo, cui nemo iudicat. Et quia quaſi limes quidem fixus eſſet iuſsionis, inter tempora antecedentia & ſequentia: Cum apud Epheſum baptizarentur aliqui in baptiſmate Ioannis poſt præcepta, Hos uidens Beatiſsimus Paulus, interrogauit, An accepiſſent ſpiritum ſanctum. Dixerunt ſe illi neſcire, an eſſet ſpiritus ſanctus. Et dixit illis, ut poſt baptiſma Ioannis acciperent ſpiritum

Verba Ioann. baptiſtæ de Chriſto.
Ioan. 1
Ioan. 4
Ioan 3
Ioan. 4
Baptiſma Ioannis in pœnitentiam.
forte + operiret
addo + nemo.
Baptiſma Chriſti in nomine Trinitatis.
Matt. 28
+ noluit.
Baptizati a Ioanne, non fuerunt a regno celorū excluſi
Matth 11
for. + pro perfecto.
Act. 19

ſanctum. Sic enim baptizati erant, quemadmodum multi a Ioanne fuerunt baptizati. Sed qui ante legem baptizati ſunt, ad indulgentiam pertinuerunt, Quia præſens fuerat, qui indulgentiam daret? Non erant ex toto rei, qui legibus non fuerunt occupati. Hij uero, qui apud Epheſum poſt legem, Ioannis baptiſmate baptizati fuiſſe leguntur, poſt leges in Sacramento errauerant: Quia iam introductum fuerat baptiſma domini, & excluſum fuerat ſerui. Et ideo, quia poſt mandata diuina, legibus debuerant ire in regnum, non per uiolentiam. Iam enim terminum temporis fixerat Chriſtus, dicendo. A diebus Ioannis uſq; in hodiernum. Poſt hodiernum iam non licebat quod heri licuit. Quare nolite uobis blandiri de dicto Apoſtoli Pauli, Qui nō poſt perſonam operarij interrogabat, ſed poſt rem: Cui res non perſona diſplicuit: Deniq; baptiſma ſaluatoris iuſsit, ut diſcerent qui non nouerant, quia non ipſum ſed aliud acceperant. Vos uero qui immutatis, ſi res potuiſtis mutare, recte feceritis: ſi tamen de lege aliquid feceritis. Paulus dixit, in quo baptiſmate baptizati eſtis. Et dixerunt, Ioannis: perſuaſit eis, ut baptiſma Chriſti acciperent. Vos non dicitis, quia accepiſtis, ſed a quo accepiſtis: Et inſectamini in perſonas hominum, & uultis iterare quod ſemel eſt. Qui baptizati erant apud Epheſum, crediderant in pœnitentia & remiſsione peccatorum: Recte illis dictum eſt, ut baptizarentur in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Vos uero qui mutatis in hominibus, qui iam dixerunt ſe credidiſſe in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: Siue ipſum interrogatis, ſiue aliud comminiſcimini, neceſſe eſt peccare uos: Siue aliud inter quos iuſſum non eſt, ſiue hoc uelitis facere, quod iam factum eſt. Redeo nunc ad illud ueſtrum quod dicitis, Qui non habet quod det, quomodo dat. Vnde hæc uox eſt? De qua lectione recitari poteſt? Vox eſt de uico, non de libro collecta, Qui non habet quod det, quomodo dat. Hæc uerba ſcripta nō ſunt. Nam ſi (ut uultis) homo dat, Deus uacat. Et ſi Deus uacat, & apud uos eſt omne quod dandum eſt, ad uos ſit conuerſio, quos baptizaſtis in nomine ueſtro tinguantur. Erubeſcite, Beato Paulo clamante, et ſuam gratulationem profitente: Nunquid in nomine meo baptizati eſtis? Ille gaudet, quod duos ſolos et unam domum baptizauerit. Et uos populos rebaptizare contenditis, et peccaſſe uos & peccare gaudetis, dicentes. Quid dat, qui non habet? quid det cui creditur. Ipſe dat quod creditur, Non per quem creditur. Denique ſub Ioanne infinita multitudo hominum baptizata eſt, probate Ioannem aut accepiſſe aut habuiſſe quod daret. Illo autem operante dabat Deus, qui dando non deficit. Et nūc operantibus cunctis humana ſunt opera, ſed Dei ſunt munera. Iam illud quam ridiculum eſt, quod quaſi ad gloriam ueſtram a uobis ſemper auditur. Hoc munus baptiſmatis eſſe, non accipientis, Et utinam hoc

Pauli exemplum non excuſat Donatiſtas

Verbum Don. rebaptizantiū

1. Cor. 1

Donatiſtæ contra Paulum.

Non operarij ſed Dei eſt munus in Baptiſmate.

hoc Deo diceretis, qui huius rei dator eſt. Sed quod ſtultum eſt, hoc uos dicitis eſſe datoris. Si ita eſt, & nos & uos teneamus ſingulos Gentiles: uos qui uos ſanctos dicitis, interrogate eum quem tenetis, an renunciet diabolo & credat domino: Et ille dicat, Nolo. Contra, nos peccatores (ut uultis) interrogemus alterum Gentilē, an renunciet diabolo & credat Deo &c. Et dicat, renuncio & credo &c. Tū uos tinguatis nolentem, nos uolentem: Dicatur, quis eorum poſsit ad Dei gratiam pertinere. Vtiq; ſine dubio ille conſequitur qui credit, Nō ille, pro cuius uoluntate (ut dicitis) ſanctitas ueſtra ſuccedit: Operarios uos ſero cognoſcite. Aut ſi in operario eſt res ipſa, & nō in ſe, hoc ſibi uindicent aliqui homines in artibus ſuis, ut quia ſic pro uocatis ad res diuinas, etiam artes comparemus humanas. Cum precioſus inficitur color, natura ſæpe conuertitur. Dum conuectione uellus cādidum purpureſcit, Sic alba lana regalem tranſit in purpurā. Quomodo Catechumenus in fidelem: Vtiq; dū incipit eſſe quod non erat, deſinit eſſe quod fuerat: Lana & colorem mutat et nomē, Et homo & uocabulum mutat & mentem. Conſyderata ſunt effecta, retractanda ſunt efficientia. Dicis a te datum eſſe, quod homo fidelis effectus eſt. Si hoc totum eſt, dicat & operarius artifex purpuræ, quod precioſum colorem in ſuis manibus habeat, & non procuret precioſa pigmenta. ✝Exoc ea non multis ignota, quibus tincta uellera, per colorem promoueantur in admirabilem dignitatem: Non admixto ſanguine piſcis, purpuram ſolo tactu conficiat. Igitur operarius iſte per tactum ſolum dare colorem nō poteſt. Sic nec operarius baptiſmatis, ex ſe ſine Trinitate dare aliquid poteſt. Tale eſt & hoc, unde modo certamen eſt. Nam in quo baptizarentur gentes, a ſaluatore mandatum eſt; per quem baptizentur, nulla exceptione ✝deſertum eſt. In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti baptizauerit, Apoſtolorum opus impleuit. Denique lectum eſt in Euangelio Ioanne dicente. Magiſter, uidimus quendam in nomine tuo expellentem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum: Sic Chriſtus ait, Nolite prohibere, qui enim non eſt cōtra uos, pro uobis eſt. ✝ Nam & ſi ſic mandatum eſt, ut opus eſſet illorum, ſed Dei ſanctificatio. Intelligite uos uel ſero operarios eſſe, non dominos. Et ſi Eccleſia uinea eſt, ſunt homines & ordinati cultores. Quid in dominium patrisfamilias inruiſtis? Quid uobis quod Dei eſt uindicatis? Quid uultis ueſtrum eſſe totum, ubi nec partem poteritis habere? Nam propter tumorem ueſtrum, quo in nos intumeſcitis. Increpat Corinthios Beatiſsimus Paulus, in ſe & Apollo actus noſtri temporis confirmat, Ne alter in alterum (inquit) intumeſcat. Vt oſtenderet, quia hoc totum Sacramentum Baptiſmatis Dei eſt, ut illic ſibi nihil uindicet operarius, ſic ait. Ego quidem plantaui, Apollo rigauit. Hoc eſt, de Pagano catechumenum feci, Ille catechu-

Declaratio per exemplum, ubi duo baptizantur Gentiles.

Aliud exemplum, de artifice purpuræ.

forte ✝Exotica

Trinitatis, nō operarij eſt gratia in baptiſmo.

forte ✝ diſertū

Lucæ 9

for. ✝ Tametſi

Donatiſtarum reprehenſio.

1. Cor. 3

catechumenum baptizauit: Sed ut creſceret quod plantatum aut irrigatum eſt, Deus fecit. Nam quiuis hodie uolens uineam paſtinare, operarium placita mercede conducit. Qui curuato dorſo & deſudatis lateribus, ſinus terræ faciet, ubi deponat electa plantaria, & aquam calcatis ſcrobibus ſuperducat: Scrobem fodere, & plantaria ponere poteſt: aquam inducere poteſt, imperare ut teneat non poteſt. Eſt enim hoc ſolius Dei, de medullis palmitum producere radices, coaleſcentes in terram, et gemmantes oculos, incrementa frondium prouocare. Deniq; Beatus Apoſtolus Paulus, ut ueſtram præſumptionem tumoremq; compeſceret, Ne æſtimet operarius baptiſmatis, aut habere dominium, aut de tanto iſto munere particulam ſibi aliquam uindicare: indicans, quia totum Dei eſt, ſic ait. Neq; qui plantat, neq; qui rigat, eſt aliquid, ſed ſolus Deus, qui ad incrementa perducit. Operarij inter alios eſtis, intrante ſole, hoc eſt, finito ſeculo poteſtis in die retributionis, nobiſcum de mercede contendere. Nolite uobis Maieſtatis dominium uindicare. Nam ſi ita eſt, uindicent ſibi & miniſtri, qui menſæ Dominicæ famulantur, ut pro humanitate exhibita ab inuitatis, gratulatio eis referatur. Chriſti uox eſt inuitatis: Venite benedicti patris mei: ueniunt gentes ad gratiam. Exhibet ille qui inuitare dignatus eſt: miniſterium exercet turba famulorum. Non famulantibus, ſed paſcenti referendæ ſunt gratiæ. Vos nobiſcum comminiſtri, inuerecunde totum uobis conuiuij dominium uindicatis: Cum ſe & cæteros beatiſsimus Paulus famulos cum humilitate fateatur. Ne quis putaret, in ſolis Apoſtolis aut Epiſcopis, ſpem ſuam eſſe ponendam, ſic ait. Quid eſt enim Paulus, uel quid Apollo? Vtiq; miniſtri eius, in quem credidiſtis. Eſt ergo in uniuerſis ſeruientibus non dominium, ſed miniſterium. Vides ergo frater Parmeniane, ex tribus ſpeciebus ſupra memoratis, illam primam tripartitam eſſe immotam, inuictam & immutabilem: et operantis temporariam eſſe perſonam. Reſtat iam de credentis merito aliquid dicere: Cuius eſt fides, quam filius Dei & ſanctitati ſuæ antepoſuit & Maieſtati. Non enim poteſtis ſanctiores eſſe, quam Chriſtus eſt. Ad quem mulier illa uenerat, cuius filia erat mortua, & rogabat ut ſuſcitaretur: Nihil promiſit de uirtute ſua, ſed poſt fidem interrogat alienam, ut ſi mulier crederet pro matris credulitate, filia ſurgeret. Si non crederet, uirtus filij Dei feriata ceſſaret. Interrogatur mulier: Reſpondit ſe credere fieri poſſe quod rogabat. Iubetur ire, redit ad domum mulier, inuenit puellam uiuam, quã dimiſerat mortuam. Non ruit in oſcula, non properauit in amplexus: ſed redit ut ſaluatori gratias ageret. Et ut oſtẽderet filius Dei, ſe uacuiſſe, fidem tantummodo operatã eſſe, Vade (inquit) mulier in pace, fides tua te ſaluauit. Vbi eſt quod dicis, Dantis eſt, non accipientis? Quid uobis uidetur & Centurionis fides? puer cum male haberet, ſaluatorẽ petijt, ut

Exemplum de operario in uinea.

Miniſter non uindicet ſibi ius domini.

1. Cor. 3

Chriſtus inuitator ẽ, Epiſcopi eius miniſtri ſunt.

1. Cor. 3

Quanta eſt uirtus fidei in credentibus

Exemplum mulieris Chananeæ

Matth. 15

Textus noſter quædam aliter narrat

ut ab eo mortem repelleret. Iam Chriſtus pereuntem ueniebat ad puerum, ſic eum Cēturio tenuit, ut indignitatem tecti ſui confeſſus, quod filius Dei totus non deberet intrare, ſed ſuam uirtutem mittere, qua puer fugata morte, reuiuiſcere potuiſſet. Et non fortitudo Centurionis, et non ſapiētia laudata eſt, ſed fides. Et curatus eſt puer in illa hora. Certe dantis eſt, non accipientis. Multa ſunt huiuſmodi in Euangelio de fide perfecta, ſed uel tria complenda ſunt fidei teſtimonia. Quid uobis uidetur & illa mulier, quæ de ſecreto cauſæ fœminarum, cum per annos duodecim laboraret, & omnem ſubſtantiam ſuam in medicos erogaſſet: Cum uideret a filio Dei tantas celebrari uirtutes, proceſsit in turbam, uidet medicum, uidet & populum: cogebat illam dolor, ut medicinā peteret: pudor impediebat ne cauſam ſuam coram maſculis indicaret. Inuenit conſilium tacita fides: Mittam (inquit) manum meam, & tangam fimbriam ueſtimēti huius, & ſana + fiet. Nemine uidente inter turbas, manum miſit, et ſanata eſt. Nec auſa eſt indicare, quod auſa non fuerat petere. Sed ne fructus fidei apud ignorantes latere uideretur, ſic ſaluator ait. Quis me tetigit? Mirati ſunt diſcipuli eius, dicentes. Turbæ te cōprimunt. Tu dicis quis me tetigit. Et Chriſtus, Quis me (inquam) tetigit? ſenſi a me exiſſe uirtutem. Sic mulier confeſſa eſt, ſe tetigiſſe, & ſanam eſſe. Iam dudum pro filia altera petijt, pro puero Centurio poſtulauit: Hoc loco nec mulier petijt, nec Chriſtus promiſit, ſed fides quantum præſumpſit, exegit: Certe dantis eſt, non accipientis. Nam quod ad amplificandum tractatus tuos, frater Parmeniane, Naaman Syrum, quaſi immaturam quandam duriſsimorum naſcentium uulnerum maſſam, diu deſcribere uoluiſti, quid hoc ad præſentem pertinet cauſam? Bene hoc dicere, ſed longa oratione recte uti potuiſſes: ut inuenires aliquem catechumenū ſcabroſiſsimis moribus, qui gereret duriſsimam mentem: qui leniſsimam gratiam ſalutaris accipere detractaret. Bene hominis nouationem uerbis antedictis oſtenderes. Bene ueternoſam naturalem duritiā, infantili carne immutari ac molliri poſſe monſtrares. In hoc uero negocio, quod inter partes, tempore præſente tractatur, ut quid a te talis commemorata eſt lectio? In qua non legitur aliquis illum leproſum Syrum antedictū uel fuſione Heliſæi lauiſſe, ut merito denuo melius lauaretur. Quod & ſi fieret, nec ſic uobis occurreret, quod recte imitari poſsetis. Non enim legitur ille prius lauiſſe in fluminibus Syriæ, aut ab aliquo lotus eſſe, & nihil profeciſſe. Nam & ſi hoc legeretur, nō ad Heliſæi laudem, qui non lauit, ſed conſilium dedit: ſed ad Iordanis gloriam pertineret, illi homini in eo flumine primitiuam gratiam proueniſſe, in quo poſtea ſub Ioanne per confeſsionem in pœnitentiam populorum peccata fuerant moritura. Poſtremo, qualis eſt illa pars tractatus tui, de cœleſtibus nuptijs, ubi ſpem amputans

Tertiū exemplum de fide mulieris, fluxum ſanguinis paliente. Matth. 9 Luc. 8

+ fiam

Inepte tractauit Parm. exemplū Naamā Syri.

Lotus in Iordane Naaman. 4. Reg. 5

Expoſitio myſtica de conuiuio cum ueſte nuptiali.

futurorum, totum in præſenti tempore poſuiſti dicendo, a ſocietate ueſtra proiectum eſſe eum, qui ianitores & miniſtros fefellerat ueſtros, ut a communione fidelium foras cum iniuria mitteretur. Si ita

Matth. 22

eſt, non eſt quod ſperet fides: Nihil quod reſurrectio repræſentet, quod in cœlis amplius expectetur. Nihil quod Rex ille & paterfamilias Deus, in ſuo conuiuio agnoſcat, cum præſentia multorum gaudeat, & de aliquorum abſentia contriſtetur. Et multos dicat uocatos, et paucos electos. Nihil erat, quod iraſcatur ueſtem nuptialem non habenti, Cum filius Dei ipſe Chriſtus ſit ſponſus. Et ueſtis & tunica natans in aqua, quæ multos ueſtiat, & infinitos expectet, nec ueſtiendo deficiat Sed ne quis dicat, temere a me filium Dei ueſtem eſſe dictum, legat Apoſtolum dicentem. Quotquot in nomine Chriſti baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. O tunica ſemper una & innumerabilis, quæ decenter ueſtiat, & omnes ætates & formas, nec in infantibus rugatur, nec in iuuenibus tenditur, nec in fœminis immutatur. Aderit profecto ille dies, ut cœleſtes nuptiæ incipiant celebrari. Illic qui baptiſma ſingulare ſeruauerint, ſecuri diſcumbent. Nam quicunque a uobis ſe baptizari + conſenſerunt, huiuſmodi homini non denegatur reſurrectio, Quia credidit in reſurrectione carnis: reſurget quidem, ſed nudus. Sed qui nuptiali ueſte a uobis ſe expoliari permiſit, hāc patrisfamilias auditurus eſt uocem, Amice. Hoc eſt dicere, agnoſce te, cum aliquando renunciaueras diabolo, & ad me conuerſus fueras, Et dederam tibi ueſtem nuptialem: Hoc eſt dicere, Quare non habes, quod tibi dedi? Nemo enim poteſt iraſci non habenti rem, quæ data non ſit: Veſtem nuptialem inter iſtos acceperas, & ſolus nō habes, Quare nudus & lugubris ueniſti? Quis tibi detraxit ſpolia? quas fraudulentas adiſti fauces? Quos incurriſti latrones? Quotquot tales uenturi ſunt, locum in illo conuiuio non habebunt.

Veſtis nuptialis Chriſtus ipſe eſt.

Gal 3.

+ conſenſerit.

Rebaptizati in reſurrectione nudi & ſine ueſte nuptiali comparebunt.

Explicit Liber Quintus.

ARGVMENTVM LIBRI SEXTI.

Dictum eſt in Quinto de baptiſmatis & fidei uirtute, ac declaratum, quantum ſit ſcelus, quanta impietas & iniuria, rebaptizare Catholicos: nunc ſupereſt, commemorare in hoc ſexto libro, de reliquis Donatiſtarum ſacrilegijs & ſtultitijs: Quibus uexare ſolent Catholicos, dum Altaria frangunt aut radunt, Dum reliquos Chriſtianos in uniuerſo terrarum orbe pollutos dicunt, Dum ſacratas Deo uirgines iterum profiteri cogunt. Dum diuinæ legis codices a Catholicis extorquēt, & Baſilicarum parietes ſalſa lauant uelut pollutos, & a ſuis diſcipulis alios ſeduci procurant.

Incipit

INCIPIT LIBER SEXTVS.

INdubitanter liquido demonſtratum
eſt, in diuinis Sacramentis quid nefarie
feceritis. Iam illa oſtendenda ſunt, quæ
crudeliter ac ſtulte uos feciſſe, negare
minime poteritis. Quid enim eſt tam *Quantum eſt*
ſacrilegum, quam altaria Dei (in qui- *ſacrilegiũ, frã*
bus & uos aliquando obtuliſtis) fran- *gere altaria*
gere, radere, remouere? In quibus uota
populi, et mẽbra Chriſti portata ſunt:
Quo Deus omnipotens inuocatus ſit.
Quo poſtulatus deſcendit ſpiritus ſan-
ctus, unde a multis pignus ſalutis æternę, & tutela fidei, & ſpes reſur-
rectionis accepta eſt. Altaria inquam, in quibus fraternitatis mune-
ra non iuſsit ſaluator poni, niſi quæ eſſent de pace condita. Depóne, Math. 5
inquit, munus tuum ante altare, & redi prius, concorda cum fratre
tuo, ut poſsit pro te ſacerdos offerre. Quid eſt enim altare, niſi ſedes
& corporis & ſanguinis Chriſti? Hæc omnia furor ueſter aut ra- *Furor & inex*
ſit, aut fregit aut remouit. Hoc igitur inexpiabile nefas, ſi de aliqua ra- *piabile nefas.*
tione deſcendit, uno modo fieri debuit. Sed ut æſtimo, alio loco co-
pia lignorum imperauit ut remouerentur, ex parte uerecundia iuſ-
ſit: ubique tamen nefas eſt, dum tantæ rei manus ſacrilegas & impias
intuliſtis. Quid perditorum conductam referam multitudinem, *Exprobratio*
& uinum in mercedem ſceleris datum? Quod ut immundo opere ſa- *Liuoris.*
crilegis hauſtibus biberetur, calida de fragmentis altarium facta eſt.
Si liuoris iudicio nos uobis ſordidi uidebamur, Quid uobis fecerat
Deus, qui illuc inuocari conſueuerat? Quid uos offenderat Chri-
ſtus, cuius illic per ✝ cætera momenta corpus & ſanguis habitabat? *forte ✝ certa*
Quid uos offenditis etiam uos ipſi, ut illa altaria frangeretis, in qui-
bus ante nos per longa temporum ſpacia ſancte (ut arbitramini) ob-
tuliſtis. Dũ impie perſequimini manus noſtras illic, ubi corpus Chri-
ſti habitabat, ✝feriſtis & ueſtras. Hoc modo Iudęos eſtis imitati. *for ✝ infeciſtis.*
Illi iniecerunt manus Chriſto in cruce: a uobis percuſſus eſt in altari. *Iudæorum imi-*
Si Catholicos illic inſectari uoluiſtis, uel ueſtris illic antiquis oblatio- *tatores, altariũ*
nibus parceretis. Ibi modo ſuperbus inuentus es, ubi iam dudũ hu- *deſtructores.*
milis offerebas: Ibi libenter peccas, ubi pro multorum peccatis orare
conſueueras. Hoc faciẽdo, in numerum ſacrilegorum ſacerdotum li-
benter intraſtis, ſociati ſceleribus prophanorum. De quibus apud *Altaria Dei*
Dominum Helias propheta querelam deponit. Hijs enim locutus *ſunt, non homi-*
eſt uerbis, quibus & uos inter alios ab ipſo accuſari meruiſtis. Domi- *num.*
3 Reg. 19

ne(inquit)altaria tua confregerũt.Dum dicit tua,indicat quia res eſt
Dei,ubi Deo aliquid a quocunq; oblatum eſt. Sufficeret inſaniæ ue
ſtræ,quod mēbra laniaſtis Eccleſiæ,quod Dei populos iam dudum
Altaria deſtruere, eſt ſcalam ad cœlum ſubducere. in unitate poſitos, ueſtris ſeductionibus diuiſiſtis. Inter hæc omnia
uel altaribus parceretis.Cur uota & deſideria hominũ cum ipſis alta
ribus confregiſtis? Illic ad aures Dei aſcēdere populi ſolebat oratio.
Cur concidiſtis precibus uiam?et ne ad Deũ ſupplicatio de more ſo
lito aſcenſum haberet,impia manu quodāmodo ſcalā ſubducere la
Diſſentiant inter ſe, de frangendo & radendo. boraſtis? Et tamen cum omniũ ueſtrũ una ſit coniuratio,in hoc titu
lo ſimili errore diſsimiliter deliquiſtis.Si ſuffecerat remouere, non li
cuit frangere. Si oportuit frangere,raſiſſe peccatum eſt,Si enim non
addo † uos licuit,ſicut inter† placuit,recte uidetur fregiſſe,qui fregerit: Iam reus
eſt,qui maiorem partem radendo ſeruauit.Quæ eſt iſta noua & ſtul
ta ſapientia, nouitatem quærere in uiſceribus uetuſtatis? Et remota
quaſi quadam corporis cute, in latente corpore cutē quaſi alteram
quærere,donec quod ad ſe pertinet & in ſe totum eſt,quod unũ eſt,
Vnde cum aliquid fuerit ablatũ, minui poteſt. Raſiſti equidē quod
tibi uiſum eſt:Sed adhuc ubi eſt quod odiſti?Quid quod ſi ſic coniu
raſtis,ut quæ a nobis in nomine Dei in ipſo miniſterio tacta ſunt,im
Ligna linteamine operiri in altari. munda uiderentur, Quis fidelium neſcit, in peragendis myſterijs
ipſa ligna linteamine cooperiri.Inter ipſa Sacramenta uelamē potuit
tangi,non lignum.Aut ſi tactum poſsit penetrari uelamen, ergo pe
netrãtur & ligna.Si penetrari poſſunt ligna,penetratur & terra.Si a
uobis lignum raditur, et terra quæ ſubter eſt fodiatur: Altam facite
for. † obſecro. ſcrobem,dum pro ueſtro arbitrio quæritis puritatem.Sed† obſer
† Core Num. 15 ua te ne ueniatis ad inferos,& illic inueniatis† Core,Dathan & A
Don. ceſſarunt frangere & cœperunt radere altaria. byron ſchiſmaticos,magiſtros ſcilicet ueſtros. Ergo & fregiſſe uos
& raſiſſe conſtat altaria.Quid eſt,quod in hac re ſubito ueſter quaſi
languere uiſus eſt furor?Videmus enim uos poſtea mutaſſe conſiliũ,
& altaria a uobis iam non frangi, ſed radi tantummodo aut remoue
ri.Si hoc ſufficiebat, illa quæ prius facta ſunt ex hijs iudicatis, quia
Fracti & uenditi ab eis calices. fieri minime debuerunt a uobis: Hoc tamen immane facinus gemi
natum eſt,dum fregiſtis etiam calices, Chriſti ſanguinis portatores:
Quorum ſpecies reuocaſtis in maſſas , mercedem nefarijs nundinis
for. † ad quam prouocantes,†aquam nec emptores eligere uoluiſtis ſacrilegi , dum
for. † tractabatis. inconſyderate uendidiſtis. Paſsi eſtis etiam comburi manus ueſtras,
for. † iam paſſim uendidiſtis ære. quibus ante nos eoſdē calices† tractatibus.Eam rem† tā paſsim uen
diuis ſiſtere.Emerunt forſitan in uſus ſuos ſordidę mulieres.Emerũt
Pagani,facturi uaſa,in quibus incenderent Idolis ſuis.O ſcelus nefa
rium,o facinus inauditum,auferre Deo quod Idolis pręſtes. Subdu
cere Chriſto,quod proficiat ſacrilegio. Sed uideo hoc uos loco in
Aggei. 2 uidiã nobis falſo conflantes,ad Aggæum prophetā uelle confugere,
ubi ſcriptum eſt, Quæ tetigerit pollutus polluta ſunt . Liuore inter

uenientes

ueniente facile eſt iratis iactare conuitium. Sed ſemper dum intendi
tur crimē, neceſſaria eſt manifeſtanda probatio. Quis enim noſtrum *Calumnia in*
intrauit templa? Quis uidit ſacra ſacrilega? pollui homines poſſunt *Catholicos, tā*
fumi nidoribus, ſacrilego ſanguine. Sed in hac cauſa quis ingreſſus *quam in pollu*
eſt templum? Quis intendit Idolis? Quis immundis nidoribus ma- *tos.*
culatus eſt? Quis ſanguinē uel pecudis immundæ uel hominis, fundi
aſpexit? Quem probatis ad aliquod facinus commodaſſe conſilium?
In ſocietate alicuius ſceleris uel unum Epiſcopum conuincite, ſi pote
ſtis, ſicut ſupra diximus. In hac cauſa quicquid aſpere fieri potuit, dū
illa res in origine uocatur, ad principes ueſtros pertinere monſtraui-
mus. Vnde eſt quod Catholicos quaſi pollutos appellas? An
quia uoluntatē & iuſſionem Dei ſecuti ſumus, amando pacem, com *Terra ſancta*
municando toto orbi terrarum, ſociari Orientalibus: Vbi ſecundum *ubi Chriſtus et*
hominem ſuum natus eſt Chriſtus, ubi eius ſancta ſunt impreſſa ue- *Apoſtoli con-*
ſtigia, ubi ambulauerunt adorandi pedes, ubi ab ipſo factæ ſunt +to *uerſati ſunt.*
tæ tantæ uirtutes, ubi eum ſunt tot Apoſtoli comitati, ubi eſt ſepti- *+ tot ac.*
formis Eccleſia: A qua uos conciſos eſſe, non ſolum non doletis, ſed
quodammodo gratulamini. Quia unitatē Deo placitam habemus. *Inique uocan-*
Pollutos uocas, qui Corinthijs, Gallatis, Teſſalonicēſibus aſſenſum *tur polluti Ca-*
accommodauimus, communionemq́ꝫ cōiunximus. Pollutos uocas, *tholici.*
quia furtiuas uobiſcum non legimus lectiones. Pollutos uocas, aut
negate uos alienas lectiones legere, ſi poteſtis. Vt quid audetis Epi-
ſtolas, ad Corinthios ſcriptas, legere, qui Corinthijs communicare
noluiſtis? Vt quid ad Gallatas, ad Teſſalonicēſes ſcripta recitatis, in
quorum communione non eſtis? Cum hęc omnia ita eſſe conſtet, in-
telligite uos ab Eccleſia ſancta eſſe conciſos, & nos nō eſſe pollutos.
Vbi eſt ergo quod tibi putas Aggæum Prophetam poſſe ſuccurre-
re. Igitur altaria tua ſupra memorata, & in manibus ueſtris infama *Iniqua obie-*
tis manus noſtras, quare illic damnatis & ueſtras. Sed dicitis lectum *ctio Parm. ex*
eſſe, Quod tetigerit pollutus pollutū eſt. Fac aliquē pollutum eſſe, *Aggæo.*
ut poſsint ab eo tacta uideri polluta, ſi ſolus tactus, et non interueni-
at inuocatio nominis Dei, quæ & tetigerit pollutus, polluta ſunt,
inquinari poſſunt ſi de Deo taceatur. Nam ſi ſit inuocatio nominis
Dei, ipſa inuocatio ſanctificat & quod pollutum eſſe uidebatur.
Denicꝫ cum ducenta & quinquaginta thuribula, quæ ſacrilegorum *Thuribula im-*
& peccatorum manibus portabantur, Cum eoſdem peccatores ab- *piorum ſancti-*
ſorberet terra remanſerunt de manibus eorum excuſſa thuribula. Et *ficata.* *Num. 16*
dubitaret Aaron ſanctus ſacerdos, quid nam de hijs faceret, audiuit
uocem Dei dicentis. Tolle Aaron hæc uaſa, & fac inde laminas, &
pone in angulis arcæ teſtamenti. Quoniam licet illi peccauerunt qui
ea ferebant, tamen uaſa illa ſancta ſunt: quia nomē meum illuc inuo-
catum eſt, dicit Deus. Et uticꝫ plus eſt portare, quam tangere.

Ergo iam +aliquid apparet, ex inuocatione nominis Dei poſſe ali- *for. aliquido.*

aliquid ſanctificari, etiam ſi peccator inuocet Deum. Non enim tantam uim poſſunt habere tactus, quantam habet diuini nominis inuocatio. Nam & uos, qui uobis de ueſtra ſanctitate præſumitis, dicite, ſi tactus ſanctificat aut inuocatio: utiq; inuocatio, nõ tactus. Aut ſi de ſolo tactu præſumitis, tangite tabulam, lapidem, ueſtem: uideamus an ſancta eſſe poſsint, ſi de Deo taceatur. Iam illud quàm ſtultũ, quàm uanũ, quod ad uoluntatem, & quaſi ad dignitatẽ ueſtram reuocare uoluiſtis, ut uirgines Dei agerent pœnitẽtiam: diſcentes, ut iam dudum profeſſæ, ſigna uoluntatis capitibus accepiſſent, poſtea uero uobis iubentibus immutarent: ut mitellas aureas proijcerẽt, alias acciperent. Primo, ubi uobis aliquid de mitella mandatum eſt? uirginitas enim uoluntatis res eſt, non neceſsitatis. Deniq; Stabularius ille Paulus Apoſtolus, cui confoſſus peccatorum uulneribus populus commendatus, duos denarios, quos erogaret, acceperat: Duo ſcilicet teſtamenta, hæc per doctrinam quaſi ſumptus impendit, docuit quomodo coniugales Chriſtiani debẽt uiuere: A quo cũ quæreretur quid de uirginibus? nihil eſſe mandatũ confeſſus eſt. Sed duo teſtamenta, hoc eſt, duos denarios erogaſſe, expliciti erant quodammodo ſumptus. Sed quia qui + ſanctum ſaucium commendauerat, promiſerat ſe redditurum, quicquid in curam amplius erogaſſet poſt impenſos duos denarios: non præcepta ſed conſilium erogat Paulus ad uirginitatem. Nec impedimento eſt uoluntati, + nolentes impellit aut cogit. Qui dederit uirginem ſuam, bene facit: & qui non dederit, melius facit. Hæc ſunt uerba conſilij: Nec ulla ſunt præcepta coniuncta, uel de qua lana mitella fieret, aut de qua purpura pingeretur. Non enim panno hoc poteſt uirginitas adiuuari: Non inde compeſcuntur æſtus animi, quos interdum æſtas accendit: Non inde ſubleuatur mens, quæ nonnunquam deſideriorum ponderibus premitur. Nam ſi ita eſſet, non una ſed plurimæ uirgini capitum + ponerentur: ut quotieſcunque animum carnis deſideria pungerent, contra impugnationem mitellarum numerus dimicaret. Res inuenta eſt ad ſignum capiti, non ad remedium caſtitatis.

Stultitia Don. circa pœnitentiam uirginũ.

Mitellæ.i. paruæ mitræ.

Duo denarij Duo teſtamenta ſunt.

forte + ſancto aut ſano.

addo + neque

1. Cor. 7

addo + mitellæ.

Deniq; talis pannus & deturbari, & rodi, et perire poteſt: Et tamen uirginitas ſi inlæſa ſit, ſine mitella tuta eſſe poteſt. Spiritale nubendi hoc genus eſt, in nuptias ſponſi iam uenerant uoluntate ex profeſsione ſua, & ut ſæcularibus nuptijs ſe renunciaſſe monſtrarent, ſpiritali ſponſo ſoluerant + temere, iam cœleſtes celebrauerant nuptias. Quid eſt quod eas iterum crines ſoluere coegiſtis? Quid inquam, quod ab ipſis per uos exacta eſt profeſsio ſecunda? Quis eſt alter ſpiritalis ſponſus, cui iterum nuberent? Quando mortuus eſt, cui nupſerant, ut iterum nubant? Nudaſtis denuo capita iam uelata, de quibus profeſsionis detraxiſtis indicia, quæ contra raptores aut petitores uidentur inuenta. In mitella indicium eſt uolunta-

Nuptiæ ſpiritales uirginum.

forte + crines.

Coactæ a Don ad ſecundã profeſsionem uirgines

luntatis, non caſtitatis auxilium, ut ✝ cum iam dum deuotam an quis ſponſabat, perſeueret petere, aut ne raptor audeat uiolare: ſignum eſt ergo, non Sacramentum. Inueniſtis igitur huiuſmodi uirgines, quæ iam ſpiritaliter nupſerant, quaſi ſecundo coegiſtis ad nuptias, ut crines iterum ſoluerent imperaſtis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt: Ex quibus ſi alicui maritum mutare contigerit, non repetitur illa temporalis feſtiuitas: Non in altum tollitur: Non populi frequentia procuratur. Detraxiſtis igitur non capitis ornamenta, ſed (ut ſupra diximus) bonæ uoluntatis indicia. Iam conſecratas Deo aſperſiſtis, etiam ſalſa aqua ✝ perfundi.

lego ſic ✝ ut eã iam dum deuotam ne qui ſpõſabat, perſeueret petere.

forte ✝ perfudiſtis.

Et utinam uel id quod tuliſtis, uelociter reuocare uelletis. Interpoſuiſtis moras, ut retractæ in priſtino habitu, aliquæ diutius remanerent, ✝ retractis ſignis quibus ſe iam dudum contra petitores ✝ murauerant: Qui cum uiderent, præſcriptionem ſibi iam dudum oppoſitam, a uobis eſſe ſublatam, de ſponſis raptores effecti ſunt. Nec uiſus eſt ſibi unuſquiſque peccaſſe, dum talem rapuit, qualem uiderat, quando ut uxorem accipere poſtulabat.

for. ✝ detractis

forte ✝ muniuerant.

In hoc genere tanta damna feciſtis Deo, quanta lucra diabolo procuraſtis. Conflaſtis impie calices, crudeliter fregiſtis. Et inconſulte raſiſtis altaria: Puellas miſeras non ſine opprobrio, ut ſecundam mitellam acciperent, coegiſtis, Cum de prima lectione recitari non poſsit. Et illud prætermittere nequeo, quod nec Deo eſt placitum, Nec a ueſtris cultoribus excuſari, Nec ab aliquo homine defendi poteſt. Per iudicia ſæcularia & leges publicas, diuinæ legis inſtrumenta, executione officiorum a plurimis eripienda eſſe dixiſtis: Volentes ſoli haberi, quod pax in cõmmunione poſsederat. Non uereor Chriſtianus dicere, quod uobis poſtulantibus, Gentilis excuſatio non potuit ignorare, ✝ uelamina & ſtrumenta Dominica extorſiſtis, quæ iam dudum fuerant in communione poſſeſſa. Extorſiſtis cum codicibus pallas, iudicio ſuperbiæ ueſtræ utraque arbitrati eſtis eſſe polluta. Niſi fallor, hæc purificare properaſtis, lauiſtis proculdubio pallas: Indicate quid de codicibus feceritis, in omnibus iudicium prouidentiæ ueſtræ debet eſſe æquale. Aut utrunque laua, aut utrunque dimitte. Quod ſi aliter facias, concupiſti, diligentia tua pallam lauas: Si in una parte bonum, in altera malum eſt. Non poteſt negari, offendi in una, ſi in altera promereris. Et ſi gaudes, quod in una uidearis religioſus, debes & plangere: quia teneris in altera parte ſacrilegus. Iam illud quale eſt, quod in multis locis & parietes lauare uoluiſtis, et ✝ incauſa ſpacia ſalſa ſpargi præcepiſtis. O aqua quæ dulcis a Deo creata es, ſuper quã ante ipſius natalẽ mundi ſanctus ſpiritus ferebaĩ. O aqua, quæ ut purum faceres orbẽ, lauiſti terram.

Scelera ſacrilega Donat.

Aliud ſacrilegij genus.

forte ✝ uolumina & inſtrumenta.

forte ✝ ſine.

Gene. 7

Exod. 15 O aqua, quæ ſub Moyſe, ut naturalem amaritudinem perderes, indulcata ligno, tot populorũ pectora ſuauiſsimis hauſtibus faciaſti. Reſtabat tibi poſt promotionem non leuiter degradari. Præſentia Moyſi in te amaritudo moritur, & a ſchiſmaticis hodie cum Catholicorũ turba dulcedo tua uexatur. Pares patimur bellum, pares expectamus uindicem Deum.. Dicite frater Parmeniane, quid uobis fecerat locus? quid ipſi parietes, ut iſta paterentur? An quia illic rogatus eſt Deus? An qa illic laudatus eſt Chriſtus? An quia illic inuocatus eſt ſpiritus ſanctus? An quia uobis abſentibus illic Prophetę et ſancta Euãgelia recitata ſunt? An quia illic fratrum, iam dudum litigantiũ, concordauerant mentes? An quia unitas Deo placita, in qua habitabat, inuenerat domum? Indicate, quid illic lauare potuiſtis? Si Catholicorum ueſtigia: & in uico & in platea calcauimus, Quare non omnia emendatis? Nam & fouendorum corporum cauſa, eadem nos & uos lauacra pariter abluerunt. Et ante uos freqũeter noſtrorum loti ſunt multi, poſt nos purificanda putatis. Omnia lauate, & aquam ſi poteſtis. Aut ſi ueſtigia (ut ſupra dixi) noſtra uobis eſſe uidẽtur polluta, ſufficeret terra, quid & parietes lauare uoluiſtis, in quibus humana non poſſunt poni ueſtigia? parietes non calcare, ſed tantum uidere potuimus. Si & quod tangit aſpectus, lauandum eſſe cenſetis, cur cætera dimiſiſtis inlota? Videmus tectum, uidemus & cœlũ, hæc a uobis lauari non poſſunt. Illa lauando promeriti eſtis Deum: Iſta non lauando, inexpiabile uidemini incurriſſe peccatum. Cum igitur alibi quaſi diligentes eſſetis inuenti: Si tamen diligentia dicenda eſt ſtultitia, & (ut uero nomine appelletur) uanitas ueſtra. Niſi forte quia hoc faciendo, in pauorem miſiſtis populos imperitos, ut quia lota eſt columna, lauarentur & corpora. Si in hijs rebus conſilium latet, miſeros ſubtiliter decepiſtis: Si talis res ſine conſilio geſta eſt, manifeſta eſt ueſtra hebetudo. Hæc uos ſtulte feciſſe, & a uobis ſeducti cognoſcunt, Nec uos ipſi negare poteritis. Quid referam etiam illam impietatem, de ueſtra coniuratione uenientem, quia ad hoc Baſilicas inuadere uoluiſtis, ut uobis ſolis Cimiteria uindicetis: Non permittentes ſepeliri corpora Catholica, ut terreretis uiuos: Male tractatis & mortuos, negantes funeribus locum. Si inter uiuentes fuerat certamen, odia ueſtra uel mors aliena compeſcat. Iam tacet cum quo paulo ante litigabas. Quid inſultas funeri? quid imputas ſepulturæ? quid cum mortuis litigas? perdidiſti malitiæ fructum. Etſi corpora non uis in unum quieſcere, animas tamen in † uno apud Deum poſitas, non poteris ſeparare. Omnia denique, quæ a uobis geruntur, ex toto narrari non poſſunt. Sed concedatur uobis, qui erroris huius magiſterium poſsidetis, iam & de ueſtris ſilere, Quis poſſet & de illis, ſcilicet, quos aut factione aut ſubtilitate, ut ueſtros faciatis, ſeducere

Reprehenſio ſtultitiæ.

Quam ſtultum fuit, falſa lauare parietes.

Don. Cimiteria Catholicis denegabant.

† unum

Quanta eſt mutatio & malitia in ſeductis populis Don.

ducere potuiſtis, non ſolū maſculi, ſed etiam fœminæ: ex hominibus ſubito facti ſunt uulpes, ex fidelibus perfidi, ex patientibus rabidi, ex pacificis litigantes, ex ſimplicibus ſeductores, ex uerecūdis impudentes: feroces ex mitibus, ex innocentibus malitiæ artifices. Poſt quod ad uos delapſi ſunt aut delapſi, dolent alios ibi eſſe, ubi nati ſunt: Bene ſtantes in lapſus ſuos inuitēt: Si ſcirent ſe gloriam conſecutos, fœlicitate ſua tacite fruerentur. Nunc autem perditi, tranſitus ſuos conſolari cupientes, cæteros ut ſimiliter labantur inuitant: Et reſidentes in ſinu matris Eccleſiæ, ut quaſi pigros & tardos accuſant.

Seducti alios quoq; ſeducere ſatagunt.

Hijs enim uerbis loqui non erubeſcunt Gaſei uel Gaiaſei. Quam diu te tenes? Hoc eſt dicere, imitare lapſus meos, imitare trāſitus turpes. Quam diu fidelis uoceris? iam fidem deſere, iam pœnitentiam diſce.

Verba ſeductionis Gaiaſcorū ad Catholicos.

Vos eſtis aucupes, & illi aut illæ ſunt aues. Sed quia non eſt unum aucupū genus: Alij ſunt, qui arte ſimplici uolatu naturalibus ramis inſidunt: Non illic numerantur fraudes, non artificioſa conſilia: Ars una eſt & ſola capiendi. Illi uos aucupi ſimiles dico, qui poſt diſceſſum noctis, ante lucis aduentum: Non aliorum more naturales uadit ad arbores, Sed ipſe arborem portans, futurum nemus ſtringit faſce in aridam arborem, nullis radicibus fultam, multiplici fraude componit. Cui adulterinos inſerit ramos, & quæ ſuas iam dudū ſucciſa perdiderat, alienas accepit frondes. Alias aues clauſas portat in cauea, & uiſceratas alias ad imaginem uiuentium, olim extinctas fallacibus ramis, quaſi uiuentes imponit. Aliæ latent in caueis, Aliæ quaſi uiuentes uidentur in ramis. Iungitūr una geminata fraude calliditas, & ut decipi uiuarum uolantium ſimplicitas poſſit, quas mortuas eſſe conſtat, uidentur tendere colla cum uocibus, & quę latent in carcere ſuo, quaſi de gutture cantant alieno. Inter alterius Imaginem, & alterius uocem dolus unus operatur. Captiuæ liberas capiunt, & mortuæ uiuentes occidunt. Tales ſunt, quos aut rebaptizatione aut pœnitentia faciaſtis, ne ſoli aut ſolæ periſſe uideantur, alios uel alias ſecum perire, magno labore et ſtudio contendunt.

Quales aucupes ſint Donatiſtæ.

Geminata fraus aucupis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

FINIS.

Ad Lectorem Io. Cochlæus.

ETſi per difficile ac laborioſum fuerit mihi, Pie et Amice Lector, Hos tibi nunc exhibere libros Optati Epiſcopi: tum quod Exemplar erat monſtroſe ab indocto librario excribente, ac minime intelligente, deprauatũ: tum quod occupatiſsimus eram circa aliorum æditiones librorum, quos hac hyeme æditurum me promiſerã: Attamen cum ipſum Exemplar Optati non alia lege ac ſtipulatione cõmodato miſſum eſſet, niſi ut intra Tres menſes bona fide reſtituerem, nolui optatiſsimum ac deſideratiſsimum Autorem hunc antiquũ, abſq; uſu & fructu aliquo dimittere, eiuſq; pietatem ac eruditionem fideiq; & Catholicæ Eccleſiæ zelũ in latibuli antiqui puluerulentas tenebras relegare, quem luce publica atq; piorum & eruditorum hominum lectione digniſsimum exiſtimo. Quanquã mendas exemplaris deprauatiſsimi cunctas digne ac plene reſtituere aut emaculare non potui: Cum mihi nec alterũ eſſet exemplar, nec ſufficiens ad id laboris ac ſtudij tempus aut ocium. Tuæ igitur fuerit charitatis atq; Chriſtianæ pietatis, hoc qualecunq; ſtudium & fraternę charitatis officium meũ, æqui boniq; facere, ac benigne condonare mihi quoſcunq; uideris hic defectus, quos corrigere aut ſupplere non potui, licet labor & bona uoluntas mihi per gratiam Dei non deeſſent. Diſce autem ex hoc Autore, & cõſydera mecum, quam facili occaſione poſsit Serpens antiquus hęreſes & ſchiſmata in Eccleſia, quam ſpiritus ſanctus hortum concluſum uocat, per doctos & inquietos atq; ſuperbos & gloriæ cupidos homines ſuſcitare: qui ab initio in Paradiſo Dei tam facile Deo rebelles potuit facere primos parentes noſtros. Videbis enim hic, quam friuolis mendacijs, excitata fuerit per inuidiam ſuperbiamq; paucorum in Aphrica Epiſcoporum, magnum contra totam Eccleſiam ſchiſma hæreſisq; proteruiſsima Donatiſtarum. Quam iure poſsis conferre F A M AE, quam doctiſsime atq; elegantiſsime deſcripſit hiſce carminibus, Poetarum Latinæ linguæ Princeps, Virgilius Maro.

Fama malum, quo non aliud uelocius ullum
Mobilitate uiget: uireſq; acquirit eundo.
Parua metu primo, mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturq; ſolo: & caput inter nubila condit.
Illam terra parens ira irritata Deorum
Extremam (ut perhibent) Cæo Enceladoq; ſororem
Progenuit, pedibus celerem, & pernicibus alis.
Monſtrum horrendum, ingens: cui quod ſunt corpore plumæ,
Tot uigiles oculi ſubter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora ſonant, tot ſurrigit aures.
Nocte uolat cœli medio, terræq; per umbram
Stridens: nec dulci declinat lumina ſomno.
Luce ſedet cuſtos aut ſummi culmine tecti
Turribus aut altis: & magnas territat urbes
Tam ficti, prauiq; tenax, quam nuncia ueri.

Hos quæſo, pie lector, perlege ſex libros Optati, atq; etiã ſex libros D. Bruni, Et inuenies proculdubio, hæc Maronis carmina, non falſo nec inepte aptari poſſe factis hæreticorum: Niſi quod hæreſis natura ſua longe nocentior eſt quam fama. Bene uale.

Franciſcus Behem Typographus ædidit hæc apud S. Victorem prope Moguntiam Anno M.D.XLIX.

Exemplum ueri Pelicanum cernis amoris
Qui reficit pullos ipſe cruore ſuos.
Sic amor eſt Chriſti, qui nobis ſanguine fuſo
Reſtituit uitam, ac in cruce regna dedit.